www.historia.ro

Historia

AN XVI, NR. 168 · IANUARIE 2016 · 9,99 LEI · APARE PE 15 ALE FIECĂREI LUNI · DIRECTOR ION CRISTOIU

PORTRET

WINSTON CHURCHILL

ALTFEL DECÂT ÎL ȘTIM

EUROPA ORIENTALĂ

TURCIA DE AZI: CÂȚI VECINI, ATÂTEA PROBLEME

MIRCEA CEL BĂTRÂN

dincolo de miturile oficiale

ISTORII RECUPERATE

PALATUL REGAL. FILE DE POVESTE

ISTORIA MODEI

DE LA RENTA. OSCARUL DIN MODĂ

BUCUREȘTII DE ALTĂDATĂ

LOCANTELE SĂRINDARULUI

acum, numai cu revista

Historia SPECIAL

ÎNSEMNĂRILE
LUI EMANUEL SALOMON F. M. DIN
TIMPUL ȘEDERII SALE
ÎN ȚARA NOASTRĂ
PLUS
42 DE SCHIȚE
DESENATE DE AUTOR

revistă
+ carte
doar
19,99 lei

Historia

Director **Ion Cristoiu**

Redactor-Şef
Ion M. Ioniţă

Creative Director
Mihaela Manolache

Editor coordonator Historia
Florentina Ţone

Editor coordonator Historia.ro
Ciprian Plăiaşu

Redacţia
Ciprian Stoleru
Andreea Lupşor
Irina Manea
Ana-Maria Şchiopu
Ioana Patriche

Adevărul holding
TEL. 0372.130.335

Publicaţie tipărită la
ROMPRINT
Grupul de presă şi tipografie

MANAGEMENT GRUPUL DE PUBLISHING

Director online
Vlad Epurescu

Director publicitate
Anca Franche

Director marketing
Mircea Ionescu

Director distribuţie
Daniela Zamfir

Director producţie
Ionuţ Matei

ISSN **1582-7968**

Adresa:
Şos. Fabrica de Glucoză nr. 21,
sectorul 2, Bucureşti
www.historia.ro

ABONAMENTE - INFORMAŢII ŞI RECLAMAŢII
031 860 30 57, 031 860 30 85
(numere cu tarif normal, disponibile de luni până vineri, între orele 9.00 şi 18.00);
abonamente@adevărulholding.ro

2016 Adevărul Holding. Toate drepturile rezervate. Opiniile aparţin autorilor

editorial

Historia

ION M. IONIŢĂ
redactor-şef HISTORIA

Redescoperindu-l pe Mircea

Depăşit într-un clasament al marilor personalităţi istorice româneşti de Ştefan cel Mare şi de Mihai Viteazul, Mircea cel Bătrân a rămas, cel puţin, cu celebritatea portretului pe care i-l face Eminescu. Toţi îl cunoaştem pe bătrânul atât de simplu, după vorbă, după port.

Dar domnitorul merită din plin dezvăluirea portretului său istoric. Este una dintre marile personalităţi ale vremurilor sale, un luptător şi un expert în politică externă. În plină ofensivă otomană în Balcani, Mircea trebuie să-şi salveze ţara şi tronul, şi pentru asta nu are altă şansă decât să manevreze în apele tulburi ale contextului regional. Ungaria, Polonia, conducătorii creştini din Balcani rămaşi în picioare şi chiar scena politică internă din stăpânirea otomană devin reperele acţiunilor lui Mircea. După înfrângerea lui Baiazid la Ankara în faţa lui Timur Lenk, Mircea devine jucător în luptele pentru putere dintre fiii „Fulgerului", o anvergură pe care puţini se pot lăuda că au mai avut-o.

Mircea a reuşit cea mai mare întindere a Ţării Româneşti şi a rezistat la Rovine în faţa invaziei conduse de Baiazid însuşi.

A câştigat voievodul celebra bătălie? Unii spun că a fost o victorie, alţii spun că nu. Sursele sunt contradictorii, se vorbeşte despre o campanie a lui Baiazid în Ţara Românească sau de două. Sau poate a fost o singură campanie cu mai multe bătălii.

O domnie crucială

Cât de clară a fost victoria sau dacă a fost chiar o victorie la Rovine contează mai puţin. Important este că domnitorul muntean a avut resursele, capacitatea militară, strategia şi voinţa politică de a rezista într-un moment în care puterea otomană cucerea Balcanii piesă cu piesă. Viziunea lui Mircea face ca statul valah să supravieţuiască. Rezistenţa militară în defensivă, participarea la coaliţiile anti-otomane ale vremii, dar şi inteligenţa diplomatică i-au asigurat lui Mircea victoria pe termen lung, dincolo de ceea ce s-a întâmplat la Rovine. El a oferit Valahiei cea mai mare întindere, a construit cetăţi şi linii strategice, a dus hotarul la „marea cea mare" şi a folosit conjunctura internaţională pentru a-şi pune ţara în cea mai favorabilă poziţie.

Nu a avut numai succese, a pierdut chiar tronul, dar a reuşit să revină. O personalitate care îşi dezvăluie greutatea în paginile pe care revista „Historia" i le dedică în acest prim număr al anului 2016.

40 | Palatul Regal. File de poveste

A fost odată ca niciodată, că de n-ar fi nu s-ar povesti. A fost o căsuță mică, la margine de târg. Măruntă, cât să încapă un om și o icoană. Și ușurel, încetișor, căsuța a ajuns un conac boieresc. Un conac chipeș și cochet, cel mai ferchezuit din împrejurimi. Nu se știe ce s-a întâmplat, dar conacul a crescut într-o jumătate de veac cât alții în cinci, și uite așa s-a făcut un mare și frumos palat regal. A trecut prin multe intemperii, însă nici vremea, nici vremurile nu l-au urnit din loc, căci vorba aceea, scrisă cu penelul probabil vis-a-vis, la Capșa, „Căci iubirea de moșie e un zid..."

SUMAR IANUARIE

6 | ACTUALITATE

- Începe reconstrucția Palatului Berlinului
- Număr record de vizitatori la Auschwitz în anul 2015
- Epava galionului „San José": mai multe state revendică descoperirea
- „Dunkirk", un nou film despre Al Doilea Război Mondial
- *Muzeul de mâine*, inaugurat la Rio de Janeiro
- Jurnalul Annei Frank, disponibil online
- Lucrările de restaurare de la Pompeii trebuie să fie gata până în 2017
- Un tablou de Monet, vândut în China pentru 3,2 milioane de dolari
- Campanie de strângere de documente-mărturii despre Primul Război Mondial
- Stelă faraonică, recuperată de Egipt din Marea Britanie

10 | DIN MUZEELE ROMÂNIEI

Ocaua lui Cuza

12 | DOSAR

Mircea cel Bătrân, dincolo de mituri

- Un mit al istoriografiei române: alianța dintre Mircea cel Bătrân și Sigismund de Luxemburg
- Războaiele lui Mircea cel Bătrân

30 | BUCUREȘTII DE ALTĂDATĂ

Locantele Sărindarului

34 | ISTORIA UNUI TABLOU

Privire și metamorfoză: *Apolo și Dafne*, un tablou de Pietro Liberi

36 | EUROPA ORIENTALĂ

Cum se vede istoria lumii de la Istanbul

50 | ISTORII CFR

Calea ferată Brașov-Buzău, un vis rămas neîmplinit

53 | PORTRET

Winston Churchill, altfel decât îl știm

60 | EVENIMENT

„Simfonie a nebuniei și a groazei": anii Evgheniei Ghinzburg în ocnă și în Gulag

63 | CĂLĂTORII ÎN ISTORIE

Trecutul Sofiei, scos la suprafață de bombardamentele aliate

66 | DOCUMENT

Culisele unei ședințe despre portretul Conducătorului

69 | ARGUMENT

Vitrina cu povești britanice de război. Despre muzeele noastre și ale altora

72 | ISTORIA MODEI

De la Renta. Oscarul din modă

76 | AGENDA

■ FILM ■ EXPO ■ CARTE ■ TV

80 | ISTORII COMESTIBILE

- Regi, curtezane și mașini de război
- Tofu. Un deliciu chinezesc

Historia ⊕

Pentru că dorim să îți oferim mai mult, fiecare număr al revistei „Historia" are ceva în plus: am adăugat în paginile publicației **QR coduri**, care, odată scanate cu smartphone-ul sau tableta, îți vor permite să ai acces la un conținut interactiv: articole pe aceeași temă, filme, infografii, galerii foto și alte lucruri interesante. Nu ai un smartphone care poate face asta? Nu-i nimic, toate acestea sunt disponibile pe **historia.ro**

Foto: Guliver/Getty Images, 123rf

ÎNCEPE RECONSTRUCŢIA PALATULUI BERLINULUI

Echipa de experţi culturali care va lucra la reconstrucţia Palatului Berlinului – „Humboldt Forum" – va începe anul acesta activitatea efectivă la proiect, fiind obţinute toate avizele legale şi financiare necesare, a anunţat, la Berlin, ministrul federal german al Culturii, Monika Gruetters. Reconstrucţia sitului istoric în centrul Berlinului este estimată la 590 de milioane de euro

NUMĂR RECORD DE VIZITATORI LA AUSCHWITZ ÎN ANUL 2015

Un număr record de 1,72 milioane de persoane au vizitat Auschwitz-Birkenau în 2015, anul celei de-a 70-a aniversări a eliberării lui, au anunţat reprezentanţii muzeului fostului lagăr. „Vizitarea sitului fostului lagăr nu este numai o lecţie de istorie, ci şi un moment de reflecţie unic asupra propriei responsabilităţi pentru lumea de astăzi", a declarat directorul muzeului, Piotr Cywinski. Aproximativ 425.000 de polonezi au vizitat Auschwitz-Birkenau anul trecut. Dintre vizitatorii străini, cei mai numeroşi au fost britanicii (222.000), urmaţi de americani (141.000), germani (93.000), italieni (76.000), spanioli (68.000), israelieni (61.000) şi francezi (57.000). Site-ul muzeului lagărului, *www.auschwitz.org*, a fost accesat de 25 de milioane de ori anul trecut. Aproximativ 200.000 de persoane urmăresc profilul muzeului pe Facebook.

„DUNKIRK", ÎN NOU FILM DESPRE AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

Christopher Nolan, regizorul filmelor „Interstellar" şi „Dark Knight", lucrează la proiectul cinematografic „Dunkirk", dedicat evenimentelor de la Dunkerque, din nordul Franţei, în cel de-Al Doilea Război Mondial, cunoscute de asemenea sub denumirea de „operaţiunea Dynamo". Filmările vor începe în luna mai a acestui an şi vor fi realizate în regiunea franceză Dunkerque, chiar în locurile unde au avut loc evenimentele în timpul celei de-a doua conflagraţii mondiale. „Thriller şi frescă istorică în acelaşi timp, «Dunkirk» va ecraniza celebra evacuare a oraşului din nordul Franţei de către forţele aliate în mai-iunie 1940, în timpul asediului exercitat de unităţile Wehrmachtului", se arată în comunicatul studiourilor Warner Bros, care vor distribui filmul la nivel internaţional.

EPAVA GALIONULUI „SAN JOSÉ": MAI MULTE STATE REVENDICĂ DESCOPERIREA

Conform declaraţiilor reprezentanţilor Guvernului Columbiei, pe data de 27 noiembrie a anului trecut, o echipă de cercetare a descoperit, în largul coastelor columbiene, epava celebrului galion spaniol „San José". La scurt timp, SUA şi Spania au revendicat descoperirea, susţinând că ele au identificat epava cu mult înainte de intervenţia echipei columbiene. Motivul revendicării este mai mult decât evident: se presupune că încărcătura navei are o valoare cuprinsă între 4 şi 17 miliarde de dolari.

În momentul în care s-a scufundat, galionul „San José" transporta o cantitate însemnată de obiecte confecţionate din metale şi pietre preţioase, a căror materie primă fusese obţinută din minele peruane. În 1708, vasul se îndrepta spre Spania, când a fost atacat şi distrus de navele flotei britanice. Misiunea a făcut parte din planul complex al englezilor de a limita hegemonia spaniolă pe mările şi oceanele lumii.

MUZEUL DE MÂINE, INAUGURAT LA RIO DE JANEIRO

Un muzeu creat de arhitectul spaniol Santiago Calatrava a fost inaugurat de preşedinta Braziliei, Dilma Rousseff, la Rio de Janeiro, unde va reprezenta un simbol al renovării zonei portuare pentru Jocurile Olimpice din 2016. Construirea acestui muzeu, numit „Museu do Amanhae" (Muzeul de mâine), a durat trei ani şi a costat 215 milioane reali (56 milioane de dolari). Construită pe un dig din plaţa Maua, unde ajung toate pachebotul turistice la malul golfului şi unde au fost debarcaţi sclavii în secolele al XVI-lea, al XVII-lea, al XVIII-lea şi al XIX-lea, clădirea muzeului este concepută în linii abstracte care sugerează o lance, o insectă în carapace metalică sau scheletul unui dinozaur. Arhitectul spaniol a declarat că s-a inspirat din structura plantelor exotice de bormelia

JURNALUL ANNEI FRANK, DISPONIBIL ONLINE

O deputată şi un universitar din Franţa au postat online *Jurnalul Annei Frank* în versiunea în limba olandeză, considerând că această lucrare aparţine, de la data de 1 ianuarie 2016, domeniului public, fapt contestat de fondul care deţine drepturile asupra cărţii („Fonds Anne Frank"). „Anne Frank a murit în 1945 în lagărul de concentrare Bergen-Belsen din Germania, astfel încât, la 1 ianuarie 2016, Jurnalul trebuie să se întoarcă în domeniul public", susţine Olivier Ertzscheid, cercetător în domeniul ştiinţelor informaticii.

LUCRĂRILE DE RESTAURARE DE LA POMPEII TREBUIE SĂ FIE GATA PÂNĂ ÎN 2017

Problemele privind administrarea sitului arheologic de la Pompeii vor fi rezolvate în următoarele 18 luni, a dat asigurări recent premierul italian Matteo Renzi. Pentru lucrări de întreţinere şi reconsolidare a sitului arheologic de la Pompeii, Uniunea Europeană a alocat prin intermediul unui grant suma de 105 milioane de euro. „Pompeii nu mai este sursă de ştiri pentru că au loc prăbuşiri ale ruinelor, ci este în atenţia presei pentru lucrările de restaurare care se desfăşoară aici", a declarat premierul italian Renzi, în cursul unei vizite efectuate la situl arheologic; vizita a fost prilejuită de redeschiderea, pentru public, a cinci locuinţe romane şi a unui magazin, reconsolidate în acest proiect cu fonduri europene. După Colosseum şi Forumul Roman, Pompeii este cel mai vizitat obiectiv turistic al Italiei.

UN TABLOU DE MONET, VÂNDUT ÎN CHINA PENTRU 3,2 MILIOANE DE DOLARI

Un tablou realizat de Claude Monet în 1864, „La Chapelle de Notre-Dame de Grace, Honfleur", a devenit cea mai scumpă pictură achiziţionată la o licitaţie din China, fiind vândut cu 20,7 milioane de yuani (2,9 milioane de euro; 3,2 milioane de dolari). Licitaţia a fost organizată în oraşul Hangzhou, provincia Zhejiang, iar pânza impresionistului francez a obţinut cel mai mare preţ dintre toate cele 12 obiecte de artă puse în vânzare cu această ocazie. Au mai fost adjudecate, printre altele, un tablou al pictorului italian Giorgio Morandi, care s-a vândut pentru 9,43 milioane de yuani (1,3 milioane de euro).

Campanie de strângere de documente-mărturii despre Primul Război Mondial

Muzeul Naţional al Ţăranului Român a lansat o campanie de strângere de documente – scrisori, cărţi poştale, jurnale de front sau fotografii – ale înaintaşilor care au luat parte la Primul Război Mondial, pentru realizarea unui volum-martor la împlinirea a 100 de ani de la intrarea României în Războiul cel Mare.

„În 2014, mai peste tot în lume s-a comemorat începutul Primului Război Mondial, iar în 2016 se împlineşte un secol de la intrarea României în «Războiul cel Mare». Muzeul Naţional al Ţăranului Român va publica un volum-martor, care va pune laolaltă scrisori de la (şi către) cei aflaţi pe front, pasaje din jurnalele soldaţilor şi ofiţerilor, fotografii, cărţi poştale, mărturii din acea perioadă şi fragmente din presa vremii. Nu va fi vorba de o abordare istorică, ci de o reflectare directă, cât mai puţin mediată, a dramelor războiului, ca şi cum am răsfoi pagini-oglindă în care s-au păstrat imprimate înscrisuri, chipuri, stări sufleteşti, iluzii, tragedii personale şi colective, fapte mici care au făcut istoria cea mare", se precizează într-un comunicat al MŢR. Oricine doreşte să contribuie la această strângere de documente, care va dura până la finalul anului 2016, are la dispoziţie, pentru detalii, numărul de telefon 0754.218.789 şi adresa de email *scrisoridefront@muzeultaranuluiroman.ro*.

STELĂ FARAONICĂ, RECUPERATĂ DE EGIPT DIN MAREA BRITANIE

Egiptul a recuperat o stelă faraonică de pe vremea celei de-a XIX-a dinastii, din perioada Noului Regat Egiptean, care ajunsese în mod ilegal în Marea Britanie. Piesa fusese sustrasă în timpul unor săpături ilegale şi a fost găsită la Londra, după cum au explicat ministrul egiptean al Afacerilor Externe şi cel al Antichităţilor. Stela din calcar măsoară 43/67 centimetri şi conţine un basorelief care îi reprezintă pe regele Seti I împreună cu zeiţa Hathor şi zeul Wab Wauut. Experţii egiptologi au examinat stela şi au confirmat autenticitatea şi vechimea sa de circa 3.000 de ani. Stela va fi depusă la Muzeul Egiptean din Cairo după restaurare, pentru a fi prezentată în cadrul unei expoziţii.

PRINCIPALII GÂNDITORI GLOBALI AI ANULUI 2015

ANUL RĂZGÂNDIRII

DACĂ EVENIMENTELE DIN 2014 – DE LA ASCENSIUNEA STATULUI ISLAMIC LA INVADAREA UCRAINEI DE CĂTRE RUSIA – AU LĂSAT IMPRESIA UNEI FRACTURĂRI A LUMII, ANUL 2015 DEMONSTREAZĂ CĂ UNELE RĂNI SE POT VINDECA. ACORDURILE ISTORICE CU IRANUL, CUBA SAU GRECIA AU FOST FINALIZATE DUPĂ LUNI, CHIAR DECENII, DE NEGOCIERI DURE ȘI APRINSE ( ) TOTUȘI, ÎN POFIDA ACESTOR DIRECȚII POZITIVE, LUMEA NU A FOST ÎNCĂ VINDECATĂ. GÂNDITORII GLOBALI IDENTIFICAȚI ANUL TRECUT ARATĂ CĂ – DIN WASHINGTON ÎN RAQQA, DIN KABUL ÎN ATENA – LUPTA CONTINUĂ. *TREI EXEMPLE*

ARA OSHAGAN, LEVON PARIAN & VAHAGN THOMASIAN

FOTOGRAFI; ARHITECT, *SUA*

PENTRU PREZERVAREA ISTORIEI UNUI GENOCID.

În urmă cu 100 de ani, în aprilie, guvernul otoman a început exterminarea sistematică a 1,5 milioane de armeni – act pe care Turcia modernă refuză să îl recunoască drept genocid. Trei artiști cu rădăcini armene se preocupă ca această istorie să nu fie uitată. Ara Oshagan și Levon Parian au petrecut 20 de ani fotografiind și intervievând zeci de supraviețuitori cu vârste înaintate. Colaborând cu arhitectul Vahagn Thomasian, au creat un proiect de artă stradală care a debutat primăvara trecută la Los Angeles (Sudul Californiei are cea mai mare comunitate de armeni din SUA.) Instalația constă în portrete alb-negru uriașe, precum și fragmente din mărturiile supraviețuitorilor, dispuse în jurul Grand Park. Oshagan a spus că instalația este o mărturie, „un monument temporar pentru bărbații și femeile care și-au reconstruit după genocid viețile și comunitățile zguduite".

RAQQA E CĂSĂPITĂ PE TĂCUTE

ACTIVIȘTI, *SIRIA*

PENTRU CĂ RELATEAZĂ VIAȚA SUB DOMINAȚIA ISIS.

În iulie trecut, Statul Islamic a dat publicității o înregistrare cu doi sirieni îmbrăcați în salopete portocalii, acuzați de spionaj și de legături cu grupul *Raqqa is being silently slaughtered* – RBSS (Raqqa e căsăpită pe tăcute). Grup de cetățeni-jurnaliști activiști, RBSS documentează brutalitatea Statului Islamic – crucificări, decapitări și sclavie sexuală – în orașul sirian care servește drept capitala de facto a auto-declaratului califat. Bărbații din înregistrare au fost împușcați. Deși RBSS a declarat ulterior că cei doi nu lucrau pentru ei, execuțiile au fost o dovadă sinistră că activiștii sunt o amenințare pentru teroriștii din Siria. De la înființarea RBSS, în aprilie 2014, numărul celor care urmăresc grupul pe Twitter a depășit 30.000 de utilizatori, iar înregistrările lor de pe YouTube au adunat sute de mii de vizionări.

ECHIPA MISIUNII ROSETTA

OAMENI DE ȘTIINȚĂ, *EUROPA OCCIDENTALĂ*

PENTRU CĂ AU PROBAT ORIGINILE DURE ALE UMANITĂȚII.

Printre obiectivele misiunii Rosetta a Agenției Spațiale Europene se numără și strădania de a proba ceea ce oamenii de știință bănuiesc de multă vreme: cometele care lovesc Pământul este posibil să fi adus cu ele o parte din materialele moleculare necesare producerii vieții. În iunie trecut au început să fie transmise pe Pământ datele culese de sonda Philae, care la finalul anului 2014 a devenit prima navă spațială ce a aterizat cu bine pe suprafața unei comete. Printre cele dintâi descoperiri s-a aflat și existența moleculelor bogate în carbon și nitrogen, care, conform site-ului agenției, „este posibil să fi jucat un rol major în crearea condițiilor necesare pentru formarea" de compuși organici, precum amino-acizii. Misiunea Rosetta va continua și în 2016, dar primele măsurători deja „modifică în mod profund imaginea noastră despre comete", după cum afirmă oamenii de știință din cadrul misiunii.

Ce Resetare, după noiembrie 2015? Și alți 100 de Gânditori Globali

Tradițional, ultima ediție a anului FP include o nouă sută de „Gânditori Globali", selectați de redacția de la Washington. Lebăda foarte neagră din noiembrie a impus ca în ediția românească să adăugăm un singur subiect, cât mai pe larg: Ce schimbări sunt esențiale în politică și în societate? (Sunt cumva necesare schimbări esențiale și în economia politică?) Autori: Claudiu Crăciun, Mihaela Miroiu, Radu Silaghi-Dumitrescu, Sorin Adam Matei, Sebastian Burduja, Vladimir Pasti, Elena Calistru, Codru Vrabie, Cristian Socol

Alte subiecte:

■ De ce cruciatele din benzile desenate nu au nimic de-a face cu femeile din viața reală care au schimbat lumea în 2015. ■ Politicile generoase ale concediilor de maternitate și paternitate de la Netflix și Virgin ar putea semnala o schimbare pe piața globală a muncii. ■ Oare riscantele misiuni de spionaj americane din Marea Chinei pot provoca un război cu Beijingul? ■ Poate India să evite repetarea greșelilor murdare ale Chinei?

FP România – revista americano-română de politică globală, economie și idei – nr. 49 (ianuarie 2016)

Ocaua lui Cuza

UNUL DINTRE CELE MAI IMPORTANTE OBIECTE AFLATE ÎN PATRIMONIUL MUZEULUI NAȚIONAL DE ISTORIE A ROMÂNIEI ESTE „OCAUA LUI CUZA". TRADIȚIA POPULARĂ ÎNREGISTREAZĂ POVESTIRI ÎN CARE DOMNITORUL ALEXANDRU IOAN CUZA DESCOPERĂ, MERGÂND DEGHIZAT PRIN CÂRCIUMI SAU TÂRGURI, NEGUSTORI CE FOLOSEAU, ÎN LOC DE OCAUA OFICIALĂ, OCALE MAI MICI, MOTIV PENTRU CARE ÎI PEDEPSEA ȘI AMENDA.

DE MARINA PENCIU. Foto: Muzeul Național de Istorie a României, arhiva Adevărul

Țara Românească și Moldova au avut propriile sisteme de măsurare a lungimii, suprafeței, capacității și greutății. Trecerea la sistemul metric s-a înscris pe linia reformelor adoptate de Alexandru Ioan Cuza, pentru modernizarea României. Pe baza decretului-lege nr. 1181, emis de domnitor pe 15 septembrie 1864, se stabilea că „sistemul metric de greutăți și măsuri se adoptă și măsurile întrebuințate până acum se desființează în toată întinderea României".

STÂNJENUL, POGONUL MUNTEAN/FALCEA MOLDOVENEASCĂ ȘI OCAUA

Legea cuprindea tabele cu transformarea vechilor măsuri în cele noi și viceversa și prevedea că forma și materialele din care urmau să fie realizate noile instrumente de măsură aveau să fie hotărâte de către ministerele de Interne, Agricultură și Lucrări Publice. Principalele unități de măsură, care în

1864 au fost adaptate în sistemul metric, au fost *stânjenul* (pentru lungime), *pogonul muntean/falcea moldovenească* (pentru suprafaţă), *ocaua de capacitate şi ocaua de greutate*.

Prin decretul din 8 ianuarie 1866 se stabilea că toate instrumentele de măsură trebuiau să poarte pe partea superioară numele unităţii de măsură. Cele pentru lungime, din metal sau lemn (asemănătoare stânjenului), aveau marcate pe ele centimetri şi milimetri; pentru 10 şi 20 de metri se utilizau lanţuri. Instrumentele pentru măsurarea capacităţii erau cilindrice, din metal sau lemn de stejar pentru materii uscate, din alamă sau fier pentru lichide, şi aveau înălţimea egală cu diametrul, în afară de cele pentru lichide, de la 2 litri în jos, care erau din cositor şi aveau înălţimea egală cu dublul diametrului.

DIN CE ERAU CONFECŢIONATE GREUTĂŢILE?

Se puteau face şi măsuri din cositor, doar pentru lapte, ulei, untdelemn şi gaz (între 2 litri şi 1 centilitru). Greutăţile aveau să se confecţioneze din fier sau alamă. Cele din fier, ce aveau ataşate în partea de sus belciuge circulare, cu rol de mâner, aveau formă de piramidă trunchiată, cele între 50 de grame şi 10 kilograme aveau baza hexagonală, în timp ce a celor de 20 şi 50 de kilograme era un paralelogram. Alama se folosea pentru greutăţile mai mici. Între 20 de kilograme şi 1 gram, erau cilindrice, cu înălţimea egală cu diametrul (în afară de cele de 1 şi 2 grame, al căror diametru era mai mare decât înălţimea) şi aveau în vârf un buton a cărui înălţime era jumătate din diametrul cilindrului. De la jumătate de gram la un miligram, greutăţile erau sub formă de foi din alamă pătrate. Greutăţile din alamă de la un kilogram în jos puteau avea şi forma unor pahare conice ce se puteau introduce unul în celălalt şi păstra într-o cutie. Instrumentele de cântărire erau balanţele cu braţe egale şi balanţele cu basculă.

În anul 1968 s-a creat cadrul legal corespunzător pentru organizarea Muzeului Naţional de Istorie. Prin Hotărârea nr. 1448/1968 din 03/07/1968, Consiliul de Miniştri al Republicii Socialiste România decidea înfiinţarea muzeului. În consecinţă, aici au fost aduse cele mai faimoase tezaure, în primul rând cele din metal preţios, în singurul loc public unde securitatea şi vizibilitatea puteau fi asigurate în aceeaşi măsură. De asemenea, o mulţime de alte piese de mare valoare arheologică şi istorică au poposit în expoziţiile Muzeului Naţional, pentru a ilustra mileniile de istorie ori, pentru mai multă acurateţe, istoria de atunci. Pe 20 martie 1970 apărea noua (şi ultima) „Hotărâre a Consiliului de Miniştri al Republicii Socialiste România privind înfiinţarea Muzeului de Istorie al Republicii Socialiste România". Sediul stabilit pentru muzeu era fosta clădire a Poştei Centrale din Bucureşti, Calea Victoriei nr. 12. S-a început amenajarea clădirii în ritm accelerat şi, doi ani mai târziu, pe 8 mai 1972, era deschis pentru public cel mai mare muzeu de istorie din România.

Bogatul patrimoniu include peste 650.000 de piese (un număr care sporeşte anual şi între care se numără obiecte remarcabile), organizat

în următoarele colecţii: ceramică, lapidarium-tegularium, numismatică, filatelie, medalistică-sigilografie, tezaur, manuscrise, tipărituri, artă plastică, artă decorativă, fotografie istorică, stampe, hărţi, metal, armament şi echipament, textile şi mobilier.

Muzeul prezintă publicului, în prezent, două mari expoziţii permanente – Tezaur istoric respectiv Lapidarium-Coloana Columnei lui Traian – şi expoziţii temporare cu tematică diversă, organizate în Holul Central.

Program: miercuri-duminică, între orele 09:00-17:00

Preţ bilet de intrare: adulţi – 25 lei, pensionari: 15 lei; elevi-studenţi: 7 lei

consilierul preşedintelui Republicii [illegible] pentru problemele securităţii naţionale [illegible] al R.D. Germane

Mircea cel Bătrân, dincolo de mituri

Într-un sondaj publicat de revista „Historia" în luna octombrie a anului 2013, Mircea cel Bătrân se situa pe poziția a treia în topul personalităților importante din istoria României, la mică distanță de Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul. Toți acești domnitori au fost redescoperiți de generația pașoptistă, preluați și integrați cu rol definitoriu în istoriografia națională. Au urmat apoi anii comunismului, când istoria a fost pusă de mult prea multe ori în slujba propagandei regimului instaurat cu forța de Armata Roșie. Bineînțeles, nici figura lui Mircea cel Bătrân nu a scăpat malaxorului propagandei, care avea să atingă culmea penibilului spre sfârșitul anilor '80, atunci când se insinua în istoriografia comunistă schimbarea supranumelui voievodului Mircea, din „cel Bătrân" în „cel Mare", doar pentru a nu deranja cuplul prezidențial care se apropia de o anumită vârstă.

Cât despre filmul „Mircea" (1989), în care regizorul Sergiu Nicolaescu interpreta totodată și rolul lui Mircea cel Bătrân, domnitorul părea că dă replica participanților la cel de-al XIV-lea Congres al PCR, și nu lui Sigismund de Luxemburg sau lui Baiazid. Și dacă Mihai Eminescu a plasat, din motive literare, bătălia de la Nicopole (1396) înaintea bătăliei de la Rovine (1394 sau 1395), exegeții comuniști au continuat să zugrăvească o imagine perfectă a lui Mircea cel Bătrân, atât în consolidarea Țării Românești, cât și în politica sa externă. Nu au făcut-o doar ei. Au mai fost și alții înaintea lor.

După Revoluție, figura lui Mircea cel Bătrân, alături de cea a lui Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul au intrat într-un con de umbră. Pe undeva explicabil, după 45 de ani în care imaginile acestor domnitori au fost peste măsură de uzitate. Totuși, figurile lor au rămas profund înrădăcinate în memoria colectivă.

Vă propunem în această ediție a revistei „Historia" să-l descoperim pe Mircea cel Bătrân dincolo de clișee. Analizăm politica externă a domnitorului și adevăratele relații cu Sigismund de Luxemburg, regele Ungariei, vedem care i-au fost dușmanii și radiografiem ce s-a întâmplat la „Rovine în câmpii" și la Nicopole. Nu în ultimul rând, aflăm cum a ajuns Mircea cel Bătrân să se implice în războiul civil otoman pentru succesiunea la scaunul sultanatului.

GRUPAJ COORDONAT DE CIPRIAN ȘTOLERU

Foto: Guliver/Getty Images, Guliver/AFP

Un mit al istoriografiei române:

Alianța dintre Mircea cel Bătrân și Sigismund de Luxemburg

Mircea cel Bătrân a avut cea mai longevivă domnie din istoria Țării Românești. Aflat la mijlocul conflictului dintre două puteri, Imperiul Otoman și Regatul Ungariei, a reușit să supraviețuiască printr-o abilă îmbinare a diplomației cu războiul. Epopeea lui Mircea cel Bătrân a aprins imaginația istoricilor români, care, mai ales în perioada comunistă, l-au reinventat în Mircea cel Mare, un domn glorios, victorios și independent. Politica sa externă a fost abordată adeseori de către istorici în aceeași manieră victorioasă. De obicei, relațiile politice dintre Țările Române și Ungaria medievală sunt văzute prin prisma antagonismelor dintre români și maghiari, fără să se țină cont de caracteristicile epocii medievale. Să nu uităm însă că trebuie să tratăm istoria medievală prin prisma mentalității omului medieval, nu a omului modern.

DE MARIUS DIACONESCU

Regele Sigismund de Luxemburg pe câmpul de bătălie

Istoriografia română despre relațiile dintre Mircea și Sigismund de Luxemburg. Un excurs în istoriografia română pe acest subiect ne arată influența disputei româno-maghiare din epoca modernă asupra scrisului istoric. A.D. Xenopol afirmă că Mircea nu a fost vasalul regelui maghiar și că relațiile dintre cei doi s-au redus la o alianță împotriva turcilor. Peste câțiva ani, Grigore C. Conduratu reia ideea alianței, însă acceptă existența omagiului de vasalitate sub presiunea turcilor. Dimitrie Onciul discută doar despre o suzeranitate nominală a lui Sigismund, acceptată de domnii români pentru proprietățile primite în Transilvania. Nicolae Iorga neagă vasalitatea și consideră relațiile dintre cei doi drept un parteneriat împotriva turcilor, Mircea fiind un partener egal al lui Sigismund. În același ton rămân și Ilie Minea și Ștefan Meteș, ultimul afirmând clar că alianța dintre domnul român și regele maghiar a fost ca prieten, nu ca vasal. Un istoric al dreptului, Ioan D. Condurachi, înaintează o nouă sintagmă pentru a defini relațiile dintre cei doi: „alianță inegală"! Victor Motogna îl acuză pe Sigismund de pretenții exagerate pentru că i-a impus lui Mircea condiții umilitoare. Abia Petre P. Panaitescu, într-un studiu dedicat subiectului, admite existența suzeranității regelui maghiar potrivit normelor medievale. În perioada comunistă s-a revenit la discursul despre relațiile prietenești dintre cei doi (Iosif Pataki) și despre alianța strânsă împotriva turcilor (Barbu Câmpina). Viorica Pervain admite intrarea Țării Românești în sfera de influență a Ungariei, evitând termenul de vasalitate.

Fără să se țină cont de contextul epocii medievale și nici de disproporția dintre resursele lui Mircea și cele ale regelui maghiar, istoricii români ating culmea ignoranței în anii lui Nicolae Ceaușescu. Ștefan Ștefănescu afirmă că Sigismund, regele Ungariei, i-a făcut propuneri de alianță domnitorului român! Iar A. Diță susține, nici mai mult, nici mai puțin, că Mircea l-a obligat pe Sigismund să semneze tratatul de alianță, din care toate formulele care puteau indica statutul de vasalitate au fost intenționat eliminate. Doar pentru a nu atinge mândria regelui, Mircea a acceptat o suzeranitate formală. N. Constantinescu neagă existența vasalității, dar acceptă că în strategia sa militară și politică regele conside-

Sigismund de Luxemburg, într-un tablou de epocă

ra în secret Ţara Românească ca o ţară vasală.

Doar I.A. Pop restaurează adevărul istoric, admiţând o vasalitate cu obligaţii minore[1].

Se poate lesne observa insistenţa cu care istoricii încearcă să nege vasalitatea pentru a nu-i afecta aura lui Mircea cel Bătrân în panteonul istoriei naţionale. Puţinele voci care admit această relaţie specifică pentru Evul Mediu, vasalitatea, sunt acoperite de istorici care pun mai presus dorinţa lor decât realitatea istorică.

VII. 7 martie 1395: dovada vasalităţii ignorate de istorici.

Dintre sursele istorice care atestă vasalitatea lui Mircea insistăm asupra celui mai important: documentul dat în 7 martie 1395, la Braşov, de către domnul român, considerat de istorici o alianţă antiotomană, încheiat între cei doi pe picior de egalitate.

Încă din preambulul documentului, Mircea recunoaşte prestarea jurământului de omagiu de către el şi de către boierii săi: „sub credinţa şi jurământul nostru şi al boierilor noştri, prestat de noi mai înainte, după cum se cuvine" *(sub fide et iuramento nostris et baronum nostrorum, per nos prius debite prestitis)*. În ciuda acestui document, publicat de nenumărate ori şi cunoscut în istoriografie, istoricii români continuă să nege evidenţa prestării jurământului de vasalitate de către Mircea cel Bătrân.

Documentul este un angajament al domnitorului român în cruciada antiotomană pe care o planifica regele maghiar. Este prevăzut gradul de implicare al lui Mircea în funcţie de participarea personală a regelui şi de necesităţile oastei cruciate, protejând Ţara Românească faţă de abuzurile oştenilor. Acest act atestă că Sigismund planifica o cruciadă împotriva turcilor, cu scopul de a-i îndepărta de la linia Dunării. Este, de fapt, primul document care atestă planificarea cruciadei de la Nicopole din 1396.

VIII. Rovine 1394 – victorie sau eşec pentru Mircea cel Bătrân?

Istoricii nu au căzut de acord asupra datei bătăliei de la Rovine dintre armatele lui Mircea şi cele ale lui Baiazid, sultanul otoman: unii o datează în octombrie 1394, alţii în mai 1395. Este evident că au fost două campanii distincte, însă succesul militar al lui Mircea, despre care ne încântă *Scrisoarea a III-a* a lui Eminescu, este îndoielnic.

O cronică ungurească aminteşte că Mircea, după ce a fost înlăturat de Vlad de pe tron, i-a cerut regelui Sigismund sprijinul său pentru redobândirea lui. Regele a trimis o oaste condusă de banul Ştefan Losonci în Ţara Românească. Cronica este confirmată de un document din 6 aprilie 1395, care atestă trimiterea oştii maghiare sub conducerea lui Losonci. Alte documente menţionează moartea conducătorului oştii, Ştefan Losonci, în această campanie. Deci campania maghiară din Ţara Românească este evidentă.

De ce a avut nevoie Mircea de ajutorul maghiar în aprilie 1395? Care era scopul acestei campanii în Ţara Românească în ajutorul lui Mircea?

Desfăşurarea campaniei atestă că Mircea nu mai era domnitor peste ţară sau cel puţin peste o parte a ei autoritatea îi era contestată, şi a avut nevoie de sprijinul suzeranului său, regele maghiar. Pe tron se afla deja Vlad, botezat de istorici Uzurpatorul, ajuns domnitor cu ajutorul turcilor. Pentru datarea bătăliei dintre Mircea şi Baiazid în toamna lui 1394 să urmărim itinerarul regelui Sigismund: acesta s-a aflat, între 12 septembrie şi 13 octombrie 1394, la Timişoara şi împrejurimi. O cronică sârbească datează bătălia de la Rovine în 10 octombrie 1394. Sursa este confirmată de prezenţa regelui în apropierea hotarelor Ţării Româneşti. Şi în anii următori, când exista chiar şi un zvon despre o campanie otomană la Dunăre, regele Sigismund se apropia cu oastea sa de hotare pentru a preveni o incursiune otomană.

Că a fost la Rovine sau în altă parte această bătălie dintre Mircea şi Baiazid, este mai puţin important. Certe sunt însă efectele: pe tronul Ţării Româneşti a ajuns Vlad I cu sprijin otoman şi Mircea nu mai stăpânea cel puţin peste o parte a ţării. La Braşov, în martie 1395, se aflau şi boieri, deci cel puţin o parte dintre ei îi recunoşteau mai departe autoritatea.

Sigismund a stat, în iarna 1394-1395, în apropierea Ţării Româneşti, încercând chiar să îl supună pe Ştefan I, domnul Moldovei, printr-o incursiune peste munţi,

istorie cu blazon
CORINT
Istoria elitelor autentice
Mesele de odinioară
De la Palatul Regal la Târgul Moşilor
ARHIVELE NAŢIONALE ALE ROMÂNIEI
Text de Ana Iorga, Filip-Lucian Iorga
„Vă invităm să călătorim împreună printre mâncărurile de altădată ale românilor şi să ne aşezăm, măcar cu gândul, la mesele de odinioară."
Ana Iorga, Filip-Lucian Iorga

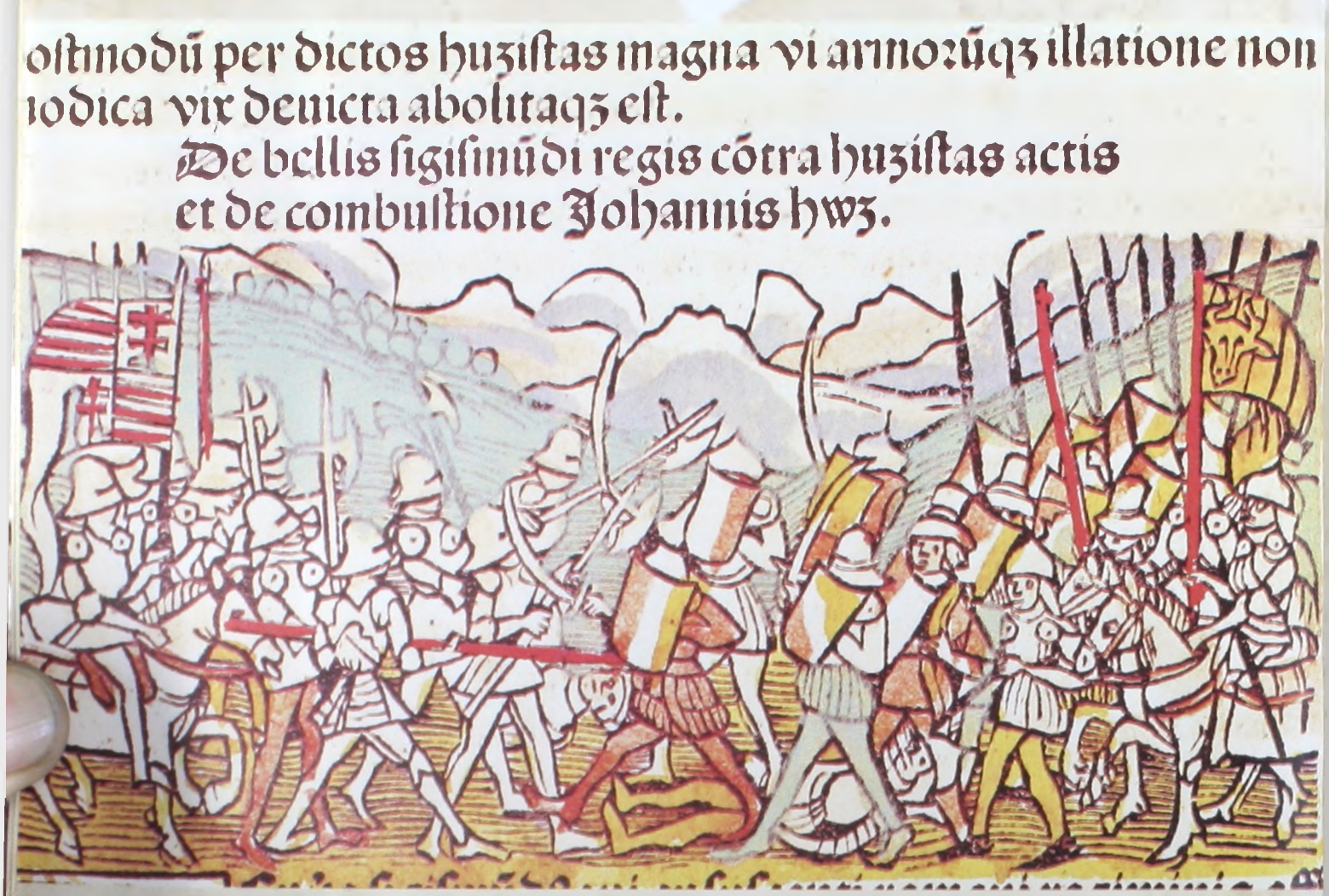
ostnodū per dictos huzistas magna vi armorūqz illatione non
iodica vix denicta abolitaqz est.
De bellis sigismūdi regis cōtra huzistas actis
et de combustione Johannis hwz.

Sigismund de Luxemburg in luptă împotriva oștirii conduse de Jan Hus

în care a fost învins. Abia apoi revine la Brașov, unde stă o vreme îndelungată, semn că pregătea ceva referitor la Țara Românească. Rezultatul este cunoscut: omagiul lui Mircea și planul de cruciadă.

Dacă autoritatea lui Mircea nu ar fi fost contestată în Țara Românească de domnia lui Vlad, nu ar fi fost necesară campania ungurească din aprilie 1395.

Campania regelui maghiar în Țara Românească în iulie-august 1395. Dacă am accepta că bătălia de la Rovine a avut loc în mai 1395, cum afirmă unii istorici, trebuie să punem la îndoială succesul lui Mircea împotriva lui Baiazid. O bătălie a avut loc între aprilie și iunie 1395, cel mai probabil în luna mai. În această bătălie a fost ucis comandantul oastei maghiare trimise de Sigismund în sprijinul lui Mircea, Ștefan Losonci. Cert este că Mircea a fost înlocuit cu Vlad în urma acestei bătălii, pentru că altfel nu se explică necesitatea participării personale a regelui Sigismund la următoarea campanie în Țara Românească.

Regele Ungariei a condus personal oastea maghiară în Țara Românească, a asediat cetatea Turnu de la Dunăre și l-a repus pe tron pe Mircea în locul lui Vlad I. Un corp de oaste maghiară a rămas la Turnu, probabil loc de trecere a Dunării de către oastea otomană. Dacă Mircea l-ar fi învins pe Baiazid la Rovine în mai 1395, cum afirmă unii istorici, mai era necesară campania lui Sigismund în Țara Românească în iulie-august, pentru a-l repune pe tron pe Mircea?

Regele s-a lăudat că i-a invins pe turci și că Baiazid s-a retras din fața lui, ceea ce l-a nemulțumit pe sultan, care i-a trimis o scrisoare în care l-a atenționat să nu se mai laude, căci el nu a fost prezent nu din teamă față de el, ci pentru că era ocupat cu alte probleme în alte părți. Probabil că repunerea lui Mircea pe tron să fi generat anumite pretenții din partea regelui, pentru că Mircea l-a atacat pe rege într-o ambuscadă în munți, pe drumul de întoarcere.

Mircea nu a rezistat prea mult pe tron, pentru că Vlad I a revenit cu sprijin otoman în toamnă. Turcii au jefuit cu această ocazie Brașovul și Timișoara, ca pedeapsă pentru sprijinul acordat de regele maghiar lui Mircea. Deși în septembrie s-a aflat la Sibiu, Sigismund nu a intervenit împotriva turcilor, probabil conștientizând necesitatea unui angajament mai solid împotriva lor. Au fost deja două campanii în Țara Românească în sprijinul lui Mircea, care însă nu a rezistat pe tron.

Vlad I („Uzurpatorul"). Între 1394 și 1396 a domnit, cu pauze determinate de campaniile maghiare care l-au repus pe tron pe Mircea, Vlad I, botezat de istorici „Uzurpatorul". Foarte rar a atras atenția istoricilor acest domnitor, pus în contradicție cu Mircea. Fiind primul domnitor al Țării Românești pus pe tron de către turci, nu a benefici-

Regele Sigismund de Luxemburg, la sfat cu domnitorii vasali, înainte de a traversa Dunărea pentru lupta de la Nicopole din 1396

at de o etichetă binevoitoare din partea istoricilor. Domnia sa este indubitabilă, fiind recunoscut atât pe plan intern, cât şi extern. Bate monedă şi are relaţii diplomatice, suficiente atribute care îl impun în rândul domnitorilor Ţării Româneşti. Pus pe tron de către turci după prima mare confruntare dintre Mircea şi Baiazid din toamna lui 1394, autoritatea sa s-a extins asupra întregii ţări pe parcursul anului 1395. Eşecurile repetate ale lui Mircea l-au impus pe Vlad în faţa boierilor munteni.

Chiar şi Sigismund a fost nevoit să îl recunoască ca domnitor, în ciuda sprijinului său în favoarea lui Mircea. Regele maghiar, în urma restaurării lui Vlad în toamna anului 1395, a încercat să îl atragă de partea sa, trimiţându-i o solie. Fără succes, deoarece Vlad a optat pentru vasalitatea faţă de cel mai mare inamic al lui Sigismund, Vladislav Jagello, regele Poloniei. Între cei doi regi era o mare duşmănie, deoarece fiecare dintre ei era căsătorit cu una dintre fiicele lui Ludovic de Anjou şi pretindea că i se cuvine şi tronul celuilalt.

În vara anului 1395, după moartea reginei Maria, soţia lui Sigismund, polonezii au intrat cu o oaste în Ungaria pentru a obţine Coroana pentru Vladislav. Însă estimarea regelui polon că va beneficia de sprijinul nobilimii maghiare a fost greşită. Sigismund a preferat să stea la hotarele sudice, pentru a rezolva problema Ţării Româneşti, iar oastea poloneză a fost uşor înfrântă de oastea maghiară condusă de palatin. Însă Vlad I a încercat să obţină sprijinul lui Vladislav. I-a transmis o scrisoare în care i-a promis credinţă şi vasalitate, însă nu în calitatea acestuia de rege al Poloniei, ci de rege al Ungariei. Practic, Vlad îi recunoştea lui Vladislav Jagello drepturile asupra Coroanei maghiare. Intermediarul acestui omagiu a fost domnitorul Moldovei, Ştefan I, aflat şi el în duşmănie cu Sigismund, regele Ungariei. Trebuie să remarcăm că Vlad nu a încheiat cu regele polonez o alianţă împotriva lui Sigismund, cum făcuse Mircea în 1389-1390, ci a promis fidelitatea sa faţă de pretinsul rege al Ungariei, Vladislav Jagello.

Autoritatea lui Vlad s-a întrerupt cu ocazia cruciadei de la Nicopole. Voievodul Transilvaniei, Ştibor, a venit la cruciadă direct prin Ţara Românească. Vlad, ajutat de o oaste otomană, a încercat să i se opună. Pentru a evita o vărsare de sânge în condiţiile în care toţi se aşteptau la marea confruntare dintre creştini şi turci, a avut loc un turnir între Vlad şi Ştibor. Întrecerea cavalerească a fost câştigată de voievodul Transilvaniei, care a avut astfel drum liber spre Dunăre. Probabil că în urma acestui turnir Vlad s-a retras şi boierii l-au recunoscut pe Mircea ca domn, care s-a prezentat cu un corp de oaste la cruciadă. Eşecul cruciaţilor l-a adus însă din nou pe tron pe Vlad I.

După dezastrul de la Nicopole, din 25 septembrie 1396, regele Sigismund a vrut să treacă Dunărea în Ţara Românească, pentru a se retrage în Ungaria, împreună cu resturile oastei cruciate învinse. După cum declara peste timp regele, a fost imposibil să vină în Ţara Românească. Regele, împreună cu o parte din nobili, inclusiv voievodul Transilvaniei, s-au îmbarcat pe o corabie, care a coborât pe Dunăre spre Marea Neagră. La Brăila, voievodul şi o parte din nobili au coborât şi au traversat rapid Ţara Românească, ferindu-se de duşmanii din Ţara Românească. Regele nu a îndrăznit să traverseze teritoriul Ţării Româneşti nici pe drumul Brăilei, ci a preferat să înconjoare cu

cursiei Peninsula Balcanică, cu un sejur la curtea basileului din Constantinopol. A ajuns pe coastele Adriaticii abia în primăvara anului 1397.

Prin traversarea Țării Românești este dovadă că Vlad a revenit pe tron și Mircea a fost părăsit de credincioșii săi, nefiind în stare să asigure securitatea drumului pentru regele care l-a repus pentru a treia oară pe tron. Domnia lui Vlad I a fost întreruptă de o campanie a voievodului Transilvaniei, Știbor, în iarna 1396-1397. Acesta a reușit să îl captureze pe Vlad I în cetatea acestuia de pe Dâmbovița. Vlad, împreună cu familia sa, a fost dus în Ungaria și epopeea lui a luat sfârșit definitiv.

Astfel, pentru a patra oară, oștile maghiare l-au repus pe tron pe Mircea cel Bătrân: aprilie 1395, în campania condusă de Ștefan Losonci; în august 1395, în campania condusă de regele Sigismund; în toamna lui 1396, înainte de Nicopole; și acum, în iarna 1396-1397.

Interesul lui Sigismund de Luxemburg în Țara Românească. La scurt timp după urcarea pe tron în 1387, Sigismund a fost interesat de restaurarea suzeranității maghiare asupra țărilor învecinate din sudul și estul regatului, la fel ca pe timpul antecesorului său, Ludovic cel Mare. Pretențiile sale asupra Serbiei, Țării Românești și Moldovei s-au lovit de avansul turcilor la Dunăre și de dușmănia lui Vladislav Jagello, regele Poloniei.

Sultanul Baiazid I

Pentru Sigismund, care provenea dintr-un mediu în care relațiile vasalice erau uzuale, impunerea suzeranității asupra Țării Românești avea și o componentă economică, nu doar politică. Este vorba de drumul comercial ce lega Brașovul de Chilia, așa-numitul drum al Brăilei. Privilegiile negustorilor brașoveni depindeau de relațiile dintre domnii români și regele maghiar, care puteau influența siguranța drumului și nivelul taxelor vamale. Brașovul era cel mai important oraș comercial din această parte a regatului, a cărui activitate asigura venituri directe și indirecte vistieriei regale. În condițiile avansului otoman la Dunăre, comerțul în zonă și siguranța negustorilor era afectată. Incursiunile de jaf ale turcilor puneau în pericol desfășurarea negoțului. După campania otomană de jaf din 1395 asupra Brașovului, orașul a primit dreptul de a se împrejmui cu ziduri. După eșecul de la Nicopole, Sigismund a renunțat la tactica ofensivă față de otomani și a adoptat una defensivă, cea a statelor tampon. Potrivit acestei strategii, statele dintre Imperiul Otoman și Regatul Ungariei – Serbia, Bosnia și Țara Românească – trebuiau să fie în sfera de influență maghiară, adică principii lor să fie vasalii regelui. Pentru fidelizare, acești principi au primit din partea regelui domenii consistente în Ungaria, cu rolul de refugiu și sursă de venituri. Astfel se încerca crearea unui zid față de turci, care să preia prima presiune și să limiteze incursiunile otomane în regat. Această politică a statelor tampon a funcționat până la Mohács și a asigurat un necesar echilibru de forțe la Dunăre, în ciuda avansului otoman.

În primii ani după Nicopole, regele Sigismund a fost încă preocupat de hotarele sudice ale regatului. Cu ocazia unui zvon din 1397, despre o posibilă campanie otomană în Țara Românească, regele a venit spre hotare cu o oaste redusă, sperând degeaba în mobilizarea oastei nobiliare. În 1399, când Mircea i-a cerut sprijinul, fiind un nou zvon despre o posibilă invazie turcească, Sigismund s-a pregătit de campanie și le-a cerut imperios nobililor maghiari să îi respecte ordinul de mobilizare. Au fost doar zvonuri, însă reacția rapidă a regelui în sprijinul lui Mircea arată interesul lui Sigismund pentru păstrarea domnului român în sfera sa de influență.

Acceptarea suzeranității maghiare, o problemă pentru Mircea, dar și pentru istoricii români. Mircea a beneficiat de domenii cu venituri substanțiale în Ungaria: a stăpânit Țara Făgărașului și Țara Amlașului, ca ducate, Banatul de Severin, cetatea Bologa de lângă Huedin și vama de la Bran. Acestea erau beneficii date în schimbul vasalității, pentru a-i asigura un refugiu în caz de pericol și pentru a-i da o sursă de venit. Desigur că pretențiile lui Sigismund nu erau pe placul lui Mircea, care a încercat mereu să se sustragă sau să se pună la adăpost. A profitat de antagonismul dintre Sigismund și Vladislav Jagello și, de mai multe ori, a încheiat tratate de alianță cu regele polonez împotriva regelui maghiar.

Reînnoirea alianței cu Vladislav atestă că vasalitatea nu era prea atractivă pentru Mircea, care a fost nevoit însă să o accepte în condițiile presiunii otomane. Foarte probabil că după 1402, dispărând presiunea otomană, Mircea a încercat să se distanțeze de Sigismund. Nu întâmplător, în 1406, regele a venit să se întâlnească cu Mircea la mănăstirea Tismana. Nu a fost sigur o vizită de curtoazie, ea trebuie pusă în legătură cu implicarea în succesiunea la tronul otoman și cu reînnoirea relației de vasalitate.

În 1412, după Pacea de la Lublin dintre regii Ungariei și Poloniei, influența lui Sigismund asupra lui Mircea revine. Nu întâmplător, în 1412, nivelul taxelor vamale plătite de negustorii brașoveni în Țara Românească este stabilit într-un document emis de voievodul Transilvaniei, nu de domnitorul român. Este atât o dovadă a interesului față de drumul comercial respectiv, cât mai ales a stării de dependență a lui Mircea la un moment dat. În 1417, după campania otomană în urma căreia, potrivit cronicilor otomane, Mircea a acceptat să plătească tribut, voievodul Transilvaniei a venit cu oaste în Țara Românească, probabil pentru a o readuce sub influența maghiară. Regele era plecat în vestul Europei. După moartea lui Mircea, fiul său Mihail nu a reușit să reziste împotriva turcilor și Sigismund a petrecut câteva luni, în 1419, în regiune pentru a apăra hotarele Transilvaniei față de incursiunile otomane. Timp de aproape un deceniu, regele Ungariei s-a implicat activ în disputa pentru tron în Țara Românească, pentru a-l susține pe Dan I împotriva domnitorului pus de turci, Radu Praznaglava.

Acceptarea suzeranității maghiare a fost o problemă pentru Mircea, dar a rămas o problemă și pentru istoricii români, dispuși să falsifice istoria în fața evidențelor surselor istorice. Istoria Evului Mediu trebuie tratată prin prisma mentalității medievale, nu a celei moderne. Mircea cel Bătrân rămâne cel mai important domnitor al Țării Românești, cu cea mai lungă domnie și cea mai întinsă stăpânire. Dacă poeziile și filmele pot transforma istoria în ficțiune, istoricii sunt datori să prezinte adevărul istoric.

1. Detalii despre abordarea istoriografică în studiul publicat în revista „Medievalia Transylvanica" în 1998 (The Relations of Vassalage between Sigismund of Luxemburg, King of Hungary, and Mircea the Old, Voivode of Wallachia, pp. 247-250)

Bătălia de la Nicopole, într-un manuscris otoman

Războaiele lui Mircea cel Bătrân

Cât timp a domnit Mircea cel Bătrân, Valahia a dobândit cea mai mare întindere, de la Banatul de Severin până la Marea Neagră, inclusiv sudul Basarabiei. Într-un act din anii 1404-1406, apar titlurile sale: „Eu, întru Hristos Dumnezeu binecredincios și binecinstitor și de Hristos iubitor și autocrat, Io Mircea mare voievod și domn din mila lui Dumnezeu și cu darul lui Dumnezeu, stăpânind și domnind peste toată Țara Ungrovlahiei și a părților de peste munți, încă și către părțile tătărești și Amlașului și Făgărașului herțeg și domnitor al Banatului Severinului și pe amândouă părțile pe toată Podunavia, încă până la marea cea mare și stăpânitor al cetății Dârstorului". A construit sau refăcut fortificații, a dotat armata pentru a putea face față amenințărilor externe, a întreținut relații diplomatice cu marile state ale vremii, punând Muntenia în prima linie a marii politici a momentului. După 1402 a intervenit în luptele pentru tronul otoman. A murit în 1418 și a fost înmormântat la Cozia, mănăstire fortificată construită de el. De viața sa se leagă primele lupte importante cu otomanii, domnia lui Mircea fiind providențială pentru Muntenia și nu numai, într-o perioadă tulbure, în care Peninsula Balcanică era cucerită stat după stat de către turci.

DE ANDREI POGĂCIAȘ

Desen reprezentând bătălia de la Nicopole

Marele inamic. Acțiunile lui Mircea cel Bătrân trebuie privite în strânsă legătură cu cele ale marelui sultan Baiazid I „Fulgerul" și ale urmașilor săi la tronul otoman. Baiazid I „Fulgerul" s-a născut cândva între 1354 și 1360, ca fiu al sultanului Murad I și al unei prințese de origine greacă. A fost sultan al Imperiului Otoman de la 29 iunie 1389 (de pe câmpul de bătălie de la Kosovo), după ce tatăl său moare și Baiazid își execută fratele. A purtat numeroase bătălii, majoritatea victorioase, fiind înfrânt și luat prizonier în bătălia de la Ankara, în 1402, de către Timur Lenk. A murit în prizonierat, la 8 martie 1403, cauzele morții sale fiind obscure.

Cu toate că raiduri de jaf otomane avuseseră loc deja în zona Țărilor Române, înfrângerea celor două state balcanice, Serbia și Bulgaria, îi transformase dintr-odată pe otomani într-o amenințare directă și permanentă pentru Valahia. Mai mult decât atât, Baiazid a înțeles necesitatea de a întări și eficientiza autoritatea statală și de a aduce sub o conducere unitară cuceririle înaintașilor săi, Anatolia musulmană și Balcanii creștini. Anatolia nu era cucerită nici ea în totalitate, diverse state turcice refuzând să se plece în fața otomanilor. La fel, în Balcani, va mai fi nevoie de multe campanii pentru a subjuga complet teritoriile slave. Supranumele său, *Fulgerul*, vine tocmai de la repeziciunea cu care se deplasa din Anatolia în Balcani, pentru a-și comanda armatele. La nord de Dunăre, Muntenia și Ungaria erau următoarele state creștine care urmau a fi invadate și cucerite, acestea fiind însă totodată și cele două state care urmau a ține piept otomanilor în secolele XIV - XV, împreună sau separat, având uneori și concursul Moldovei.

Armata munteană. Nu există date despre armata lui Mircea cel Bătrân, iar frescele perioadei ar putea să inducă în eroare cu privire la echipamentul soldaţilor valahi. Adânc încetăţenită în cultura populară, ca urmare a variantei oficiale predate în şcoală, este credinţa că armata Ţărilor Române era formată din ţărani iubitori de patrie, care erau înarmaţi de către domn sau se înarmau singuri, pentru a lupta cu piepturile goale, adânc pătrunşi de cel mai înalt sentiment patriotic, împotriva năvălitorilor. Dragostea de patrie era marele atu în a obţine victoria de multe ori. Lăsând la o parte această interpretare politizată, trebuie spus de la început că armatele medievale, fie ele occidentale sau estice, nu erau compuse din ţărani, erau formate din trupe care cunoşteau bine meşteşugul armelor, din soldaţi pregătiţi, hrăniţi, plătiţi, înarmaţi şi loiali. Ţăranul era baza producţiei statului medieval, el asigura hrana ţării. Niciun domnitor nu-şi putea permite să pună în faţa unor trupe călite în luptă, ca acelea otomane, ţărani care nu aveau pregătire militară, armuri, arme, organizare şi disciplina atât de necesară într-o luptă. Totodată, mitul înarmării ţăranilor români păleşte în faţa realităţii crude: domnii şi boierii feudali nu îndrăzneau să-i înarmeze pe ţărani, aceştia putând în orice clipă să se întoarcă împotriva propriilor stăpâni, după cum ne-o dovedesc astfel de episoade din istoria Europei medievale. Doar în cazul unor invazii de amploare se apela şi la ajutorul ţărănimii libere, dar în proporţie relativ restrânsă. Pe de altă parte, Muntenia nu se baza neapărat pe infanterie, relieful în bună măsură plat al ţării fiind propice desfăşurării cavaleriei. Coroborând informaţiile pe care le avem şi din secolul al XV-lea şi următoarele, putem afirma că grosul armatei muntene era format din cavalerie, împărţită în cavalerie uşoară – arcaşi călare – şi cavalerie grea dotată cu armuri, cămăşi de zale, coifuri, lănci, aceasta fiind formată din boieri şi probabil mercenari străini. Se ştie că unii domni munteni au cumpărat armuri moderne din ţările occidentale, armele putând fi făurite în atelierele locale aparţinând de domnie şi capturate de la numeroşii invadatori înfrânţi. Cavalerii valahi sunt pomeniţi cu ocazia marelui turnir de la Buda, din 1412, deci este clar că măcar o parte a cavaleriei grele – boierii care aveau mijloace financiare foarte solide sau membrii Curţii domneşti, echipaţi de domn – era dotată şi echipată ca oricare cavalerie occidentală a vremii.

În zonele montane existau trupe de ţărani liberi care păzeau trecătorile, cunoscuţi ulterior în istorie sub numele de plăieşi, iar cetăţile erau dotate cu garnizoane. Defensiva ţării era asigurată de cetăţi, precum Poenari, Oraţia, Turnu (Măgurele), Giurgiu, Silistra, Severin, Isaccea, Enisala, mănăstiri fortificate, precum Cozia, Vodiţa, Cotmeana, Tismana, Snagov, Glavacioc, sate fortificate şi fortificaţii de pământ de refugiu în faţa raidurilor de jaf otomane.

Eforturi diplomatice. Încă de la preluarea domniei, Mircea a încercat să fie în bune relaţii cu vecinii săi Moldova şi Ungaria, făcând în timp alianţe cu ambele, devenind la un moment dat vasal al regelui maghiar, de la care primeşte de-a lungul anilor feudele Amlaş, Făgăraş, Severin, Bologa, Bran. Prin medierea domnului moldovean, Mircea încheie un tratat de alianţă şi cu Polonia, în decembrie 1389, care prevedea ajutor mutual în cazul unui atac din partea Ungariei. Situaţia de la sud de Dunăre a obligat Muntenia şi Ungaria să colaboreze pe termen lung, chiar dacă vor exista şi momente tensionate între cele două ţări.

Mircea cel Bătrân şi Mihail în bolniţa mănăstirii Cozia

Kartinovasi 1394. Probabil, primele confruntări cu otomanii au avut loc în 1388, pentru stăpânirea Dobrogei, ceea ce a dus la o primă campanie otomană la nord de Dunăre, câştigată de Mircea, o cronică bulgară scriind că vlahii i-au zdrobit pe turci, aceştia înecându-se aproape toţi în Dunăre.

Conform cronicilor otomane, imediat după victoria de la Kosovo din iunie 1389 – la care Mircea nu a participat cu trupele sale –, o armată otomană, sub comanda lui Firuz Bei, după ce a cucerit Vidinul, a trecut Dunărea şi a jefuit Ţara Românească, a distrus totul în calea ei şi a zdrobit toate trupele muntene întâlnite în cale, întorcându-se cu pradă foarte bogată şi numeroşi robi.

Ţaratul bulgar de Târnovo este desfiinţat şi el în 1393, calea spre Dunăre fiind astfel în posesia absolută a otomanilor, aceştia luând în stăpânire cetăţile Nicopole, Silistra, Ruse şi, probabil, Turnu. Campaniile europene ale otomanilor au alternat cu cele asiatice, de aici distanţa cronologică dintre evenimente. Momentele în care sultanii se aflau în Anatolia cu întreaga armată erau propice unor atacuri la sud de Dunăre, aşa

cum va fi și celebrul, dar ignoratul atac al lui Mircea asupra bazei achingiilor de la Karînovasî, cel mai probabil actualul oraș Karnobat, la sud de Munții Balcani. Este de presupus că Mircea avea spioni în Balcani, care i-au raportat că armata rumeliotă este în campanie în Anatolia cu Baiazid.

Raidul, al cărui traseu nu este cunoscut, a fost făcut cu o mare armată, „mișcătoare ca Nilul și acaparatoare ca torentul", „înfricoșătoare ca norii" și „iute ca torentul", după cum scrie cronicarul otoman Kemal Pașa Zade în cronica sa. O dată trecută Dunărea, trupele valahe au început să ardă și să distrugă toate localitățile aflate în cale; trupele erau împărțite în mai multe cete și se îndreptau toate spre Karînovasî. Mircea a distrus și jefuit orașul și împrejurimile, ucigând mulți musulmani și făcând foarte mulți prizonieri, pe care valahii i-au vândut ulterior ca robi. Fără a întâlni opoziție serioasă, Mircea s-a întors în Muntenia. Conform altor cronicari otomani, atacul a fost dat tocmai la îndemnul unor emiri anatolieni, pentru a ridica presiunea asupra statelor lor. Stratagema a funcționat, Baiazid întorcându-se de urgență în Rumelia, pentru a-l pedepsi pe domnul valah, care atacase la o distanță foarte mică de capitala Edirne (între cele două orașe sunt, în linie dreaptă, circa 200 km). Totodată, Baiazid dorea să-și asigure flancul nordic, având în vedere că din estul Anatoliei, chemat și de emirii ostili lui Baiazid, se apropia marea armată a puternicului Timur Lenk.

Rovine 1395. Din păcate, nu a supraviețuit nicio cronică muntean din secolele XIV-XV, pentru a avea informații locale asupra acțiunilor militare ale lui Mircea. De aceea, pentru a reconstitui mai ales luptele voievodului valah, trebuie să ne bazăm pe cronicile bizantine, otomane, maghiare, sârbești și bulgare și pe unele documente, multe din aceste surse fiind cu mult posterioare evenimentelor descrise, fiind așadar nevoie de o privire critică asupra lor.

Mircea cel Bătrân a rămas arhicunoscut în istoria românească și cea universală prin bătălia de la Rovine, și mai ales prin faptul că această bătălie este reconstituită literar, în cel mai pur stil romantic, de către Mihai Eminescu în *Scrisoarea III*. Dacă pentru literatură, bătălia este clară din punct de vedere estetic, pentru istorici este o adevărată provocare de a-i stabili coordonatele reale. Adunate laolaltă, sursele despre bătălie dau impresia că fiecare dintre acestea vorbește despre o altă luptă, în condiții aproape diferite. Coroborarea lor și analizarea conform tacticilor vremii dau însă o imagine comprehensivă și logică asupra unei mari bătălii a Evului Mediu românesc.

Cert este că această campanie este prima organizată de otomani la nord de Dunăre sub comanda unui sultan, însuși Baiazid I Fulgerul. Din primăvara anului 1395 se știa că otomanii vor ataca Muntenia. Astfel, Mircea va încheia un tratat de alianță cu Sigismund de Luxemburg, în 7 martie 1395, la Brașov. Cu toate că regele ungar tocmai fusese înfrânt în campania din Moldova, se pare că Sigismund a trimis totuși în ajutor un corp de 400 de oameni, zdrobiți de turci într-o luptă, inclusiv comandantul ungar fiind ucis.

Baiazid a trecut cu armata în Rumelia, adunând trupe din ambele jumătăți ale Imperiului, inclusiv vasalii sârbi – Ștefan Lazarevici, fiul cneazului Lazăr, cneazul executat de același Baiazid la Kosovo în 1389, Constantin Dejanovici, cneazul de la Velbujd, și Marko Kralevici, cneazul de la Prilep. Ultimii doi vor muri în bătălia care va urma. Pentru a băga frica în valahi, a ordonat achingiilor să atace Muntenia prin mai multe locuri și să prade tot ce găsesc în cale.

Trecerea armatei otomane a avut loc la Nicopole, cu ajutorul flotei, pe un pod de vase, din câte se înțelege din cronicile otomane. Cu siguranță, armata a fost împărțită pe (cel puțin) două mari direcții de marș – una, cu sultanul în frunte, probabil de-a lungul Oltului, înspre Curtea de Argeș, iar a doua înspre Târgoviște, care, după cum arată și descoperirile arheologice, a fost arsă și distrusă în această perioadă. Turcii au luat robi și au devastat tot ce au mai găsit în cale, ce nu distruseseră deja valahii în retragere.

Mircea retrăsese populația civilă – femei și copii – „în muntele Prasovon" – Bucegi – după cum scrie cronicarul bizantin Chalcocondil. Și-a adunat armata și a trimis unități prin pădurile țării, numeroase pe acea vreme, pentru a hărțui permanent unitățile otomane aflate în marș și trupele pornite după jaf sau provizii, cauzând otomanilor pierderi mari încă înainte de bătălie; „săvârșea fapte vrednice de amintit", după cum scrie un cronicar otoman. O altă cronică otomană scrie

Sultanul Baiazid

Regele maghiar Sigismund de Luxemburg

că Mircea s-a retras în zona montană, într-un loc strâmt, probabil o trecătoare (înspre cetatea Poenari?), unde a făcut fortificaţii şi şanţuri (termenul de Rovine nu este numele unui loc, ci înseamnă, pur şi simplu, ruină, şanţ, NU mlaştină) şi aştepta cu armata sa ajutorul unor regi şi alţi comandanţi, cu siguranţă, din Regatul Maghiar. Cu toate că armata otomană era superioară numeric şi ca experienţă, domnul valah nu a plecat capul, ci, aşa cum foarte poetic şi admirativ scrie cronicarul otoman Ibn Kemal, Mircea „nu s-a încovoiat într-o parte precum şarpele, nu a dat înapoi precum racul, ci s-a strecurat înainte, precum leopardul, precum crocodilul armoniei. Ascuţind gheara luptei, a întins-o şi asupra duşmanului a îndreptat-o".

În acest loc neidentificat pe hartă s-a dat marea bătălie, la 17 mai 1395, descrisă apocaliptic de o cronică bulgară, care scrie că, la Rovine, a curs foarte mult sânge, iar cerul nu se vedea de mulţimea săgeţilor aruncate de ambele tabere. Lupta a durat toată ziua, fără ca vreuna dintre armate să dea înapoi. Valahii s-au retras seara, otomanii rămânând astfel stăpâni pe câmpul de bătălie. Se pare că pierderile otomane au fost foarte mari, tipice unui atac care a vizat fortificaţii medievale liniare. Cu doi cneji sârbi ucişi, este foarte posibil ca şi trupele acestora să fi suferit pierderi grele şi să refuze să mai lupte, comandanţii lor fiind morţi. La îndemnul comandanţilor, Baiazid a ordonat construirea rapid a unei tabere fortificate, ceea ce denotă faptul că se aştepta la un atac, iar sorţii erau nesiguri. Călăreţii au stat toată noaptea veghind pe cai, pentru a da alarma în cazul unui atac surpriză. Otomanii au recurs la un tertip – au aruncat cadavrele soldaţilor musulmani în apă; a doua zi valahii, reveniţi pentru o nouă luptă, au văzut doar cadavrele camarazilor lor pe câmp. În prima fază, valahii s-au retras, contrariaţi, iar otomanii au început retragerea înspre Dunăre. Retragerea a căpătat proporţiile unei fugi, otomanii fiind hărţuiţi permanent de valahi, care şi-au dat seama că au fost păcăliţi în prima fază.

Ulterior, Mircea a început să plătească tribut turcilor, relaţiile devenind paşnice, până când, conform unei cronici otomane, valahii au pornit din nou război – „Eflak s-a răsculat în Rumelia", ceea ce ar putea însemna un atac la sud de Dunăre. Baiazid a trecut din nou fluviul şi a obţinut o victorie categori-

că. Cu toate lacunele și incertitudinile din cronici, este de presupus că Baiazid a putut efectua două campanii în Muntenia, campanii care să fie înglobate într-una singură de cronicari aflați la zeci de ani distanță de eveniment, mai ales de cei care nu aveau niciun fel de pregătire militară, cum ar fi cazul călugărilor sârbi sau bizantini, de exemplu. Totodată, este de presupus ca într-o campanie să aibă loc mai multe lupte între părți, de aici putând din nou rezulta inadvertențe în cronicile medievale. De exemplu, cronicarul bizantin Chalcocondil plasează bătălia de la Rovine după cea de la Nicopole, informație preluată și de istorici de secol XVIII-XIX, după care s-a inspirat probabil și Eminescu în *Scrisoarea III* – „La Nicopole văzut-ai câte tabere s-au strâns"...

Turnu 1395 și scurtul conflict cu Sigismund. În vara aceluiași an, armata regelui Sigismund a intrat în Muntenia și, alături de valahi, a asediat și cucerit cetatea Turnu. Regele ungar și-a pus trupe și castelan în fortificație, generând mânia lui Mircea. Probabil din acest motiv armata maghiară a fost atacată de domnitor la întoarcerea înspre Ungaria într-o vale din munți, într-o zonă aproape de cetatea Severinului, într-o situație similară – de fapt, identică sub aspectul tacticii, diferită doar ca rezultat – cu cea de la Posada din 1330.

Probabil în aceste circumstanțe, ale luptei cu Sigismund, a fost înlocuit Mircea cu obscurul Vlad Uzurpatorul, sprijinit de poloni, turci, moldoveni și, cu siguranță, de boierii munteni. O altă versiune este că Vlad a fost numit domn atunci când Baiazid a ocupat Curtea de Argeș, înainte de bătălia de la Rovine.

Mircea a fost astfel nevoit să se retragă probabil în Regatul Maghiar, unde, pus în fața destabilizării flancului său sudic, Sigismund a fost nevoit să se împace cu domnul muntean și, ulterior, chiar să-i ofere sprijin.

Nicopole 1396. În vara lui 1396, în august, armata voievodului transilvănean Știbor, la ordinul lui Sigismund, îl atacă, înfrânge, rănește și alungă de pe tron pe Vlad. Acesta a fost asediat la cetatea Orația (din unele documente rezultă însă că a fost capturat la Orația abia în 1397), apoi a fost luat prizonier cu întreaga familie și iertat în cele din urmă de Sigismund. Dus în Transilvania, i s-a pierdut urma pentru totdeauna. După această campanie victorioasă, armata transilvăneană s-a îndreptat spre tabăra de la Nicopole. Nu avem știri despre prezența lui Mircea alături de Știbor, domnul muntean putând să se afle deja în suita regelui ungar, plănuind împreună campania antiotomană.

La Nicopole, o dată armatele adunate, Mircea i-a cerut voie lui Sigismund să facă o recunoaștere a inamicului. Cu o mie de călăreți, Mircea a înaintat spre otomani și s-a întors, raportând situația de pe câmp, Sigismund propunând planul de bătaie conform informațiilor aduse de valahi. Mircea a cerut ca primul atac să fie dat de cavaleria sa, Sigismund încuviințând cu mare bucurie, știind că valahii au experiență în luptele contra turcilor. Cel care s-a opus vehement a fost contele de Nevers, Ioan fără Frică, viitorul duce al Burgundiei, care a invocat faptul că a venit de departe, cu o armată de 6.000 de oameni, cu care a avut cheltuieli foarte mari, așa că a cerut el onoarea de a ataca primul. Pentru a nu crea un conflict de orgolii înainte de bătălie, Sigismund a fost nevoit să încuviințeze. Cavaleria grea occidentală și trupele ungare au reușit să preia inițiativa în luptă, având mari sorți de izbândă, până când armata creștină a fost lovită pe neașteptate din flanc de către cavaleria sârbă, aceasta înclinând definitiv balanța victoriei înspre

Reprezentare a bătăliei de la Nicopole

Sultanul Baiazid, luat ostatic de Timur Lenk

tabăra otomană. Este interesant că Mircea, probabil tot din orgoliu, nu a ordonat cavaleriei sale ușoare să ia parte la luptă, nici să supravegheze flancurile, așa cum ar fi cerut tactica vremii. Dându-și seama că lupta e pierdută, cavaleria muntean㠠s-a retras intactă și în ordine la nord de Dunăre. O singură cronică polonă menționează că o parte a cavaleriei muntene a fost prinsă în retragere, alături de alte trupe occidentale, pe un deal din apropiere, unde toți soldații creștini au fost măcelăriți până la unul.

În anul 1402, cu ajutorul unor trupe de mercenari tătari, Mircea se afla pe linia Dunării, cu intenția de a ataca la dreapta fluviului. Din păcate, nu avem alte informații, dar este curios cum, exact în perioada în care Timur Lenk începea campania finală din Anatolia, Mircea se pregătea să îi lovească pe otomani în Europa. Este, astfel, posibil ca cei doi conducători să fi avut o înțelegere strategică. Mircea nu a participat și nici nu a trimis trupe în ajutorul lui Baiazid în lupta de la Ankara, chiar dacă scrierile otomane menționează că Baiazid i-a chemat și pe valahi.

Între Nicopole 1396 și Ankara 1402. Se pare că o nouă campanie otomană împotriva Munteniei a avut loc în 1397, campanie despre care însă nu amintesc decât vag unele surse creștine. Din textul acestora rezultă însă că a fost o nouă victorie valahă. Totuși, cetatea Turnu a fost cucerită, fiind recucerită de Mircea în 1399, când zdrobește și trupele de achingii care jefuiseră Transilvania și Muntenia.

În anul 1400, Mircea a intervenit activ în luptele pentru tronul Moldovei, luându-l prizonier pe domnitorul Iuga și sprijinindu-l să ia tronul pe Alexandru (cel Bun). Din acest moment, relațiile dintre cele două state vor cunoaște o vizibilă îmbunătățire.

În anul 1401, în zona Severinului, un alt corp de achingii, care se întorcea dintr-o campanie de jaf din Ungaria, e distrus de Mircea.

Mircea și războiul civil otoman. Ultimele lupte contra otomanilor. Lângă Ankara, în 1402, armata otomană era înfrântă după o luptă cruntă, care a durat până în noapte, și cu toate că a luptat ca un leu, Baiazid a fost luat prizonier și purtat apoi de victoriosul Timur prin Anatolia, închis într-o cușcă. Moartea sa a survenit destul de repede, se spune, de inimă rea.

Fiii lui au început imediat disputa pentru moștenirea tatălui lor. Suleiman, cel mai mare, a preluat partea europeană, Rumelia, iar Mehmed, cel mai mic, Anatolia. Amândoi s-au recunoscut vasali ai lui Timur și apoi ai fiului acestuia, Șaruh. Momentul era ideal pentru ca otomanii să fie înfrânți de o eventuală alianță a statelor creștine, dar acestea nu au putut

profita. Sârbii au început imediat o campanie de recâștigare a fostelor lor teritorii, valahii își întăreau prezența în Dobrogea, doar Bulgaria nemaiputând să își revină, boierimea locală nemaiexistând practic. Disoluția statului otoman a descătușat și cetele de achingii, care atacau acum în mod haotic în afara, dar și în interiorul granițelor fostei stăpâniri otomane. Țara Românească a avut enorm de suferit, fiind prădată fără încetare. Astfel, în anii 1407-1408, atacurile achingiilor au culminat cu un asediu al Silistrei.

Planul din 1408 al regelui Sigismund, ca flota venețiană să transporte trupe ungare și valahe la Gallipoli, punct strategic în apropiere de capitala Edirne, dar și de Constantinopol, a căzut din cauza refuzului venețian.

Mircea era cel mai interesat în restabilirea unei autorități otomane la sud de Dunăre, dar una distinctă de stăpânirea otomană din Anatolia, variantă dorită și de Ungaria și Serbia. Paradoxal, Constantinopolul și republicile maritime italiene îl sprijineau pe Soliman, care dorea refacerea Imperiului sub conducerea sa. După contacte diplomatice despre care nu avem detalii, și la cererea expresă a domnului muntean, Mehmed I-a trimis în Țara Românească pe fratele său, Musa, acesta ajungând la curtea lui Mircea abia în 1409. Conform surselor creștine și otomane deopotrivă, Mircea i-a dat lui Musa în căsătorie o fiică de-a sa și i-a acordat sprijin militar pentru a ocupa tronul de la Edirne/Adrianopol. Astfel de alianțe matrimoniale între creștini și otomani nu erau o noutate, prințese sârbe, bulgare și bizantine fiind căsătorite cu sultani și prinți otomani, iar Mircea tocmai avea șansa de a deveni socrul creștin al viitorului sultan!

În primăvara anului următor, cu trupe muntene, Musa a devenit conducător al Rumeliei, dar a fost înfrânt ulterior de Soliman în două lupte și nevoit să se refugieze în Valahia. În februarie 1411, din nou cu ajutor valah, Musa a atacat prin surprindere Edirne și și-a reluat tronul, doar pentru a fi înfrânt definitiv, capturat și sugrumat în luna iunie a aceluiași an.

Ocazia de a influența politica otomană a apărut din nou în 1415, când un nou pretendent la tronul otoman, Mustafa, a ajuns în Muntenia. De această dată, noua alianță creștină cuprindea Constantinopolul, Veneția, Serbia, emiratul Karaman din Anatolia, Muntenia. Flota otomană care voia să plece spre Dunăre pentru a împiedica trecerea armatei lui Mustafa a fost anihilată de flota venețiană. Șansele de reușită ale noului pretendent au fost spulberate în clipa în care, ca de atâtea ori în istorie, Constantinopolul a trădat cauza alianței creștine...

Ultima tentativă a lui Mircea de subminare a puterii otomane a avut loc în 1416, când în Muntenia s-a refugiat șeicul Bedr-ed-Din, un personaj interesant și controversat totodată, un reformator utopic pe plan social, economic și religios – dorea eliminarea diferențelor dintre religii, egalitate socială și economică (de fapt, un proto-comunist), reprezentând un clar pericol pe toate planurile pentru otomani. Cu ajutor militar muntean, șeicul a trecut în Rumelia, unde a fost prins și ucis înainte ca revolta sa să ia amploare.

Cu această ultimă tentativă, răbdarea sultanului Mehmed ajunsese la capăt – o nouă campanie otomană a fost pusă în practică în 1417, când Dobrogea a fost ocupată, Muntenia jefuită de cetele de achingii, luând multă pradă și robi dintre care „tineri mândri ca luna și fete frumoase și grase", după cum scrie o cronică otomană. Fără a se da vreo luptă decisivă între cele două armate, Mircea, care „conducea Muntenia ca pe o fiică ascultătoare", a fost nevoit să plătească tributul pe trei ani, obligându-se să fie supus de acum înainte. Sultanul se pare că nici nu a călcat în Muntenia acum, preferând să comande campania din Dobrogea, unde pune să se repare cetățile Isaccea și Enisala, distruse anterior de valahi, se pare, și instalând aici garnizoane.

Otomanii au cucerit în același an cetatea de la Severin, pe care au păstrat-o temporar.

Epilog. În anul următor, 1418, se stingea din viață domnitorul valah, primul care demonstrase țării sale și întregii Europe că otomanii puteau fi înfrânți, exemplul său fiind urmat de o parte a voievozilor valahi și moldoveni.

Bibliografie:

Călători străini despre Țările Române, volumul 1, București, Editura Științifică, 1968

Mustafa Mehmet, *Cronici turcești privind Țările Române*, volumul 1 , 1966

N. Șerbănescu, N. Stoicescu – *Mircea cel Mare (1386-1418)*

Tahsin Gemil, *Românii și otomanii în secolele XIV-XVI*

Bătălia de la Nicopole

Locantele Sărindarului

Apariția, la sfârșitul secolului al XIX-lea, a presei populare românești a reprezentat o infuzie de sânge proaspăt pentru patriarhala uliță a Sărindarului, cea străjuită de bătrâna bisericuță ce i-a dat și numele. Curând, zelul demolator, prezent dintotdeauna, a distrus și modestul, prin dimensiuni, așezământ de cult ctitorit de Matei Basarab. În locul său, în 1893, a fost construită mai întâi o fântână, cu ocazia vizitei monarhului austro-ungar Franz Iosef din același an, iar apoi actualul „Cerc Militar", în 1912. În jurul așezământului „coconilor", cu viață stătută și taine vechi, irumpe forfota lumii, timpul intră în modernitate, „Temple" ale loisirului se ridică peste tot în această lume nouă, dominată de freamătul clipei.

DE EUGEN MAROLA

Foto Cabinetul de Stampe al Bibliotecii Academiei Române, colecția personală Eugen Marola, Biblioteca Centrală Universitară

Biserica Sărindar, acuarelă de Amedeo Preziosi (din albumul *Bucureștii în 1869*)

În capătul străzii, pe Brezoianu, proliferează casele de toleranţă, „ceva mai selecte", spun contemporanii, unde, discret, prestează şi doamne din lumea bună, de multe ori chiar cu acordul „dumnealui". De altfel, în partea opusă a Sărindarului, adiacent, pe străzile Sf. Ionică şi Matei Millo, până în primii ani ai secolului XX era „centrul prostituţiei legale din Capitală. Ziua, pe aceste străzi aproape nimeni: casele mici, cu perdelele de la ferești și uși lăsate, aveau aerul suspect al unor locuințe în care s'au petrecut fioroase crime [...]. Noaptea însă, răsăriți ca din pământ, o mulțime de indivizi se țeseau de la un trotuar la altul [...]. Târziu de tot, spre ziuă, soseau tiptil și «boierii»: chelneri, alunari, deavalma cu fasoneii «decavați» la club". Treptat, această lume măruntă a păcatului și-a găsit sălaș mai ales în această curte a miracolelor a Centrului, cum a rămas până astăzi vechiul „Hotel English" de pe Calea Victoriei.

În locul bordelului popular, în jurul Sărindarului au răsărit locante ale lumii bune, care au făcut istorie. În fosta reședință a Otetelișanilor se năștea pagina modernă a teatrului liric românesc, iar boema intelectuală se regala la umbra bătrânilor copaci din fostul parc boieresc. Aflat lângă această răcoroasă grădină, restaurantul unui investitor sas, Tomeck, se spune că profita de această vecinătate: „...nu cumpăra vara gheață. Lega sticlele cu sfoară, le lăsa în jos, în parc, și după un minut le ridica înghețate". Mai funcționase și într-un subsol de pe Academiei, unde patronul devenise foarte popular: „restaurator excelent, foarte cunoscut de publicul consumator de pe vremuri, era amicul și patronul clientului, pe care îl cunoștea personal, întrunindu-se cu cei mai mulți, ciocnind cu ei paharul în apoteoza chefului".

Acest loc își atingea cota de paroxism târziu în noapte, după sosirea clienților unui fel de pionier al cabaretului bucureștean, „Teatrul Hugo", aflat în apropiere. Acolo se produceau frumuseți exotice, precum irezistibila Ottero, căreia i s-ar fi potrivit de minune versurile de mai târziu: „Câți nebuni au fugit după tine/Și câți au murit". Boieri vechi și-au pierdut averile după ce, la reprezentațiile acesteia, așteptând un favor al zeiței, își procurau focul pentru țigări aprinzând de la

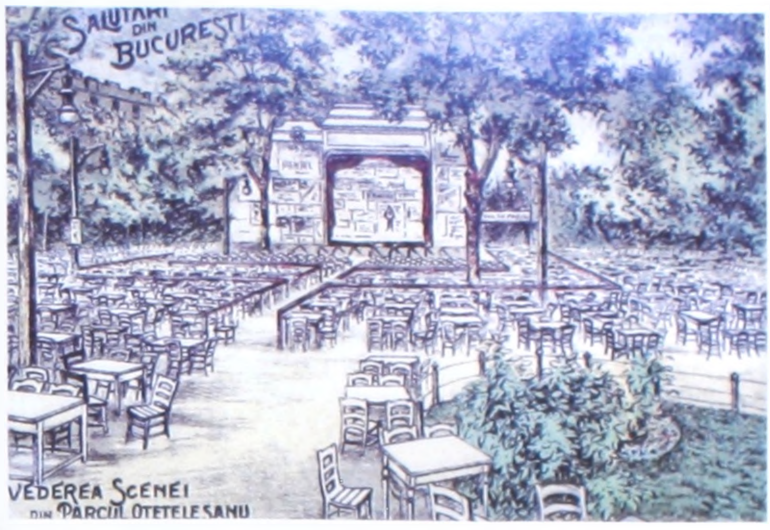

Locante mai mari și mai mici, în jurul Sărindarului, în ilustrație, grădina Oteteleșanu cu-ai ei copaci bătrâni, umbroși

lampadarul coborât bancnotele cele mai mari, cu o nonșalanță jucată, de cartofor. Până la urmă, se spune, aceasta a ales o variantă mult mai prozaică: a preferat să plece în Rusia cu un edil de târg ce tocmai devalizase bugetul local. Tot la „Hugo" a evoluat o altă divă a vremii, Carmencita, pe care o adula în taină epigonul eminescian Ștefan Petică.

„ALHAMBRA", REPER AL BUNULUI GUST

Strada „tigrilor" de presă a „ripostat" la aceste provocări timid, la început. Aici își deschide grădină la răspântia veacurilor fiul lui Ion Creangă, căpitanul Creangă, care a împrumutat locantei numele său. Mai înainte investise într-o hârtie de țigară – la acea vreme, fumătorii își făceau singuri țigaretele –, alegere ce se dovedise cu totul neinspirată, iar acum, perseverând, selectase ca moment de vârf al programului artistic prestația rudimentarului Agop, un veteran al comediei dell arte, despre care am mai făcut pomenire. E adevărat, undeva în public, un fel de Cyrano soldat se amuza peste poate, Constantin Tănase pe numele său, stârnit, mai degrabă, de solemnitatea de împrumut a acestui Caliban.

Abia fiul căpitanului, marele arhitect Horia Creangă, va lăsa o urmă durabilă în domeniu, el edificând în 1938 minunatul restaurant „Pescăruș" de pe Herăstrău.

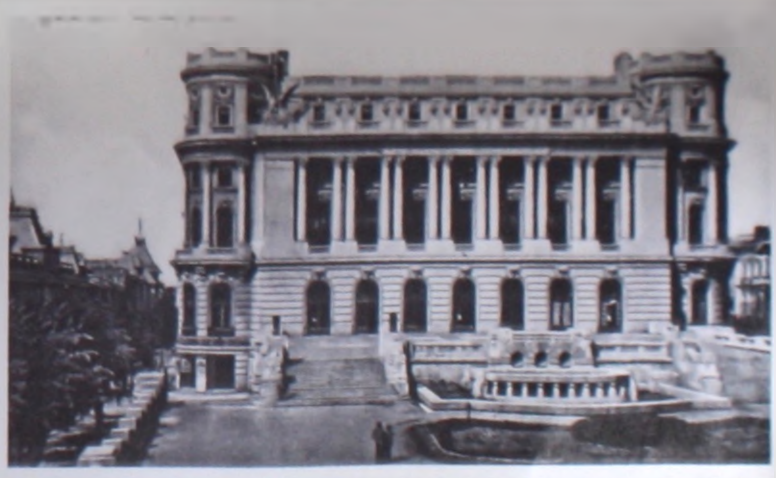

Pe locul bisericuței Sărindarului a apărut mai întâi o fântână și-apoi, în 1912, „Cercul Militar"

Un demers și mai dezastruos s-a dovedit, prin 1906-1907, proiectul și mai ambițios „La moara roșie", locantă situată la intersecția dintre străzile Sărindar și Otetelișanu. Vrând să imite cât mai bine celebrul local parizian, inițiatorul, un anume ziarist Constantinescu, a postat la intrare o roată impozantă împodobită cu lumini colorate. Prețurile foarte mari și oferta foarte săracă au făcut ca această bizarerie să dureze numai câteva zile.

Mult mai inspirat s-a dovedit antreprenorul Papaianopol care, în același loc, deschide grădina „Maxim", iar lângă „Cercul Militar", vestita, mai târziu, „Alhambra" – o sală cu doar 120 de locuri și 16 loji, un reper al bunului gust până la venirea democrației populare, care a transformat-o în primul sediu al „Teatrului Nottara". Inovativ, Papaianopol aducea mulți artiști de succes din străinătate, după miezul nopții oferind un program de varieté la cealaltă locantă, pentru consumatorii de cursă lungă. În timpul Primului Război, omul de afaceri a oferit sala Alhambrei mai întâi pentru o cantină populară inițiată de cei de la „Adevărul", iar apoi unui spital pentru răniții de război. În timpul ocupației Puterilor Centrale, inițial, a fost transformată în cinematograf în care rulau doar filme germane. După marea conflagrație, când și-a găsit cu adevărat consacrarea, poartă mai multe denumiri, pe lângă cea inițială, ca „Fantasio" sau „Teatrul Sărindar".

O REPLICĂ FAIMOASĂ DĂ NUMELE UNUI RESTAURANT PE SĂRINDAR

Această stradă foarte mică, dar extrem de importantă pentru viața bucureșteană, pandant al străzii Lăpușneanu din Iași, a dat două restaurante de marcă după 1900, amândouă născute în același loc.

Prin 1905 funcționa deja pe Sărindar un restaurant numit „Modern", dar fără mare succes, se pare. În același timp, un actor de succes și self *made-man*, Niculescu-Buzău, se hotărăște să facă o improvizație: înlocuiește un personaj dintr-o piesă obscură franceză, „Moștenitorii veseli", Paris pe numele său, cu unul neaoș, numit Maiorul Mura. Aluzia era foarte străvezie pentru publicul bucureștean, cel vizat fiind un tânăr major de familie bună, liberal din tată în fiu, Radu Portocală, care acaparase mai ales interesul sexului frumos prin prestanța și eleganța sa: „Mare berhant, îl vedeai peste tot, la curse, la concursurile hipice, la Capșa, la cafenele și restaurante mai șic sau plimbându-se pe Calea Victoriei, între Capșa și Palat. Purta firește monoclu, era mereu cu crinvașa în mână, diminețile, când, ieșind de la cazarmă, făcea tururile regulamentare pe Calea Victoriei sau se așeza la una din mesele înșirate pe trotuar, în fața vreunei cafenele sau cofetării. [...] Vara purta pantaloni albi, bufanți și mănuși".

Niculescu-Buzău, în rolul maiorului Mura

Actorul Niculescu-Buzău se poate să fi simțit în acest Vronsky dâmbovițean un rival pe care nu-l putea înfrunta pe față, originile sale foarte modeste trădându-l. Altfel, îi plăcea viața la fel de mult: a avut trei soții, din care a doua era minoră la vremea căsătoriei, aprecia un vin bun și era mare amator de vânătoare și biliard. Inovația s-a bucurat de un succes nebun, versurile contaminând strada: „Eu sunt Maiorul Mura-Mura/ Priviți-mi cum natura/Mi-a înzestrat făptura/Din cap până-n picioare,-cioare,-cioare/În veșnica-mi splendoare,/Eu cresc tot ca o floare". Piesa a „uitat" vechea denumire, iar succesul a fost atât de mare, încât, peste 23 de ani, a fost ecranizat într-o producție românească, finanțată și regizată de juristul și niponistul pionier Ioan Timuș. În rolurile principale au evoluat Victor Antonescu, un adevărat Rudolf Valentino autohton, și marea actriță și profesoară Elvira Godeanu.

Pe Sărindar se afla, printre altele, într-o clădire impresionantă, și redacția ziarului „Adevărul"

Marele profitor al acestei întâmplări a fost restauratorul de pe Sărindar, care a schimbat imediat numele firmei, preluând noul brand la modă; trebuie precizat că legea drepturilor de autor a început să funcționeze la noi abia după 1923! Alături de aceasta, în vitrină, la loc de cinste, era expusă fotografia lui Niculescu-Buzău în rolul maiorului. Restaurantul, bucurându-se și de o conducere pricepută, a reușit să reziste ca poveste de succes aproape 30 de ani, după câțiva ani mutându-se de pe Sărindar, mai întâi pe Sfântul Ionică, apoi pe Paris 17 și, în sfârșit, pe Doamnei 19. Pentru curioși, merită să precizăm că maiorul Portocală nu a avut o evoluție demnă de un roman, din contră: peste ani s-a molipsit, ca mulți militari, de pasiunea pentru istorie, scriind și cărți impregnate de un naționalism desuet, în care trecutul este văzut prin apa mișcată a spiritului romantic.

Iarăși, trebuie adusă aminte și altă variantă a poveștii, care spune că regizorul Paul Gusty, poate singurul om de teatru al vremii, spun contemporanii, cu adevărat cult și posesor al unei biblioteci consistente, ar fi creat acest nou scenariu, motivul fiind unul strict politic, improvizația petrecându-se în perioada alegerilor.

Între Cercul Militar şi Casa Luvru, o clădire de dimensiuni mai mici, dar cât de primitoare: restaurantul „Modern"

CINĂ „EXTRA" PENTRU MAESTRUL BRÂNCUŞI

După ce „Maiorul Mura" a părăsit locaţia de pe Sărindar, aceasta a cochetat cu discreţia preţ de câţiva ani, o vreme aici funcţionând unul dintre primele cinematografe bucureştene, „Bleriot". Abia în preajma războiului, firma „Modern" a reuşit să se relanseze spectaculos, impunându-se repede ca unul dintre restaurantele de elită ale Bucureştilor, fiind clasificat în prima grupă valorică de profil; „Maiorul Mura", deşi de succes, a fost unul de categoria a II-a.

„Modern" reuşeşte să atragă şi pretenţioasa boemă artistică, care, de exemplu, se spune că damnase cafeneaua „Kubler" doar din cauza introducerii unei pianine mecanice. Boema era aprig disputată între restauratori pentru publicitatea adusă în siaj, iar localul de pe Sărindar, remarcă Claudia Millian, a reuşit s-o atragă, fiind „vizitat de scriitori ori de câte ori vindeau o poezie sau atunci când îşi primeau chenzina, mai mult sau mai puţin la timp". Scrupulosul Rebreanu, care în preajma războiului trăieşte o poveste de dragoste, ca în romanul său *Adam şi Eva*, cu viitoarea sa soţie, Fanny, îi scrie acesteia că într-o zi de iunie 1916 a luat prânzul la „Modern" cu 7 lei din „punga lui Nigrim". Sătul şi drogat de amor, scriitorul, sărac la acea vreme, notează mai departe că „apoi acasă mă dezbrac în pielea goală, întind cămaşa să se usuce, răsfoiesc pe birou şi mă gândesc la tine şi m-apuc să-ţi scriu".

După război, faima „Modernului" creşte, fiind recunoscută până şi de magistrul Păstorel, pentru calitatea mâncării şi a vinului său tributare specificului neaoş. Astfel, acesta a organizat în 1924 o cină „extra" în onoarea maestrului Brâncuşi, care, se ştie, era extrem de greu de mulţumit. La fel ca în *Pana de automobil a lui Durrenmatt*, s-au „jertfit" pentru marele sculptor bucate şi băuturi irezistibile: în deschidere ţuică la gheaţă, vin, saramură de crap, astfel că „o animaţie plăcută ne încălzeşte pe toţi"; urmează un ghiveci servit în talger de pământ ars şi stropit cu un rosé de Segarcea, apoi muşchi de porc la frigare, împănat cu slănină şi usturoi şi tras prin mălai, răcorit cu un „Bourgogne". „Sfântul" din Montparnasse, după toate aceste eforturi, a găsit că numai muşchiul merită notă de trecere: „Asta, bun"!

Printre cei prezenţi la festinul de mai sus se numără şi scriitorul, poetul şi publicistul Ion Vinea, un adevărat prinţ al spiritului. Era un obişnuit al localului, încropind alături de alţi oameni de litere şi de artă de stânga un cerc cultural, care avea masa sa rezervată şi era deservit de o chelneriţă veterană, cu origini franceze, care îi certa cu un accent delicios. Printre membri se pot enumera Benjamin Fundoianu, Tudor Teodorescu-Braniştе, Ion Călugăru, marele ziarist de reportaj Brunea-Fox, actorul Puiu Iancovescu sau caricaturistul Ross. Marile dezbateri, ce durau ore în şir, îi opuneau pe modernişti tradiţionaliştilor, o dispută care la noi nu s-a epuizat niciodată.

Din 1946 până în 1954, restaurantul este închis, după care este rebotezat „Berlin", dobândind specificul german. Acest experiment nu mai adună sufragiile boemei literare, ca altădată, preţurile fiind cam piperate. Excepţia e aşa-numita „academie" păstorită de Fănuş Neagu, pomenită de finul său, omul de fotbal Cornel Dinu.

La puţini ani după evenimentele din '89, restaurantul „Berlin" şi-a închis porţile, clădirea sa găzduind ceva vreme o firmă de pariuri sportive. Abia după aceea, un nou patronat a redat spaţiului de pe Constantin Mille 4 vechea identitate, aici funcţionând şi astăzi un restaurant şi o grădină cu numele de „Berlin". O reclamă de acum câţiva ani ne asigura că în fiecare seară cinefilii pot viziona aici un „film de artă", iar locanta îşi atribuia cinci stele...

Privire și metamorfoză

Apolo și Dafne, un tablou de Pietro Liberi

Vreme de trei secole, începând cu Giovanni Bellini către 1450 și culminând cu Giambattista Tiepolo, pictura venețiană a fost un veritabil Parnas al coloritului, modulat în inefabile efecte și tehnici de atelier (macchiato, pittaresco, sprezzato, abbozzato, spegazzoni etc.). Din a doua jumătate a veacului al XVI-lea, subtilitatea cromatică a maeștrilor venețieni – îndeosebi Tițian, Paolo Veronese sau Jacopo Tintoretto – începe să fie dublată de o imaginație scenografică, mobilizată atât de fondul retoric comun celor două arte, cât mai cu seamă de angrenarea pictorilor în amenajarea decorurilor teatrale. Nu în ultimul rând, specificitatea școlii venețiene este întregită și de o anume fantezie interpretativă, evidentă mai ales în ilustrarea unor texte literare, deopotrivă antice și moderne, precum Odiseea (Homer), Eneida (Vergiliu) sau Ierusalimul eliberat (Torquato Tasso).

DE COSMIN UNGUREANU. Foto: Muzeul Național de Artă al României

Unul dintre cele mai spectaculoase tablouri din patrimoniul Muzeului Național de Artă al României[1], de dimensiuni monumentale (ulei pe pânză, 150 x 137 cm), realizat de Pietro Liberi, un erudit pictor padovan activ la Veneția în intervalul 1643-87[2], transpune în imagine un asemenea fragment literar – „Apolo și Dafne" – decupat din *Metamorfozele* lui Ovidiu (I, 452-567).

Fără să fi dispărut cu totul de-a lungul Evului Mediu, acest formidabil „atlas mitologic" a devenit una dintre sursele iconografice fundamentale pentru arta europeană a modernității timpurii. Predilecția artiștilor (și, implicit, a comanditarilor) de a reprezenta cu precădere anumite episoade din *Metamorfoze* se explică nu doar prin potențialul lor figurativ, cât mai cu seamă prin identitatea de fond dintre lumea imaginată de autorul latin și cea „reconstituită" o dată cu Renașterea: ambele sunt saturate de mister și supranatural, în ambele natura este însuflețită, iar materia și spiritul se modelează reciproc[3].

În acest monument literar, „Apolo și Dafne" joacă un rol inaugural, fiind prima poveste de iubire și cea dintâi metamorfoză (după cele cosmologice), asumând, astfel, rolul programatic de „grilă interpretativă" a miturilor ovidiene, care tematizează, în genere, conflictul de putere, dezechilibrul de forțe sau contrapunerea dintre dorință erotică și fugă. Metamorfoza *în sine* – tema centrală a cărții lui Ovidiu – configurează o lume dominată de o permanentă energie transformativă, în care orice loc este un potențial teatru al unei violențe erotice, sancționată – sau salvată – de trecerea dintr-un regn în altul. Instabilitatea transformativă este, prin urmare, natura definitorie a *Metamorfozelor* și, implicit, miza centrală a artiștilor angajați în figurarea lor[4].

Intriga narațiunii ovidiene evidențiază superbia lui Apolo, sancționată neîntârziat:

„Prima iubire a lui Phoebus a fost Daphne, fiica râului Peneus. Această dragoste i-a dat-o nu soarta neștiutoare, ci sălbatica mânie a lui Cupidon. Delianul [...] l-a văzut odată pe Cupidon cum își întindea coarda arcului. «Ce-i cu tine, zburdalnic copil, de umbli cu arme viteze – i-a zis; asemenea sarcini se cuvin a cădea pe umerii noștri, care putem pricinui răni sigure fiarelor sau dușmanului. [...]» Fiul Venerei îi răspunde: «Poate să țintească arcul tău pe orișicine, Phoebus, dar al meu te țintește pe tine [...]» Abia terminase de vorbit [...] și din tolbă a scos două săgeți cu urmări deosebite: una inspiră dragostea, alta o alungă. [...] Cu aceasta din urmă zeul țintește în nimfa Penelda; iar cu cealaltă rănește pe Apollo, săgeata pătrunzându-i până în măduva oaselor. Îndată Apollo începe să iubească, iar Daphne fuge de îndrăgostit [...]"[5].

Înspăimântată, după o urmărire tumultoasă, Dafne își imploră tatăl să-i schimbe înfățișarea, fiind astfel metamorfozată într-un dafin. Ca și în cazul iubirii tragice dintre Venus și Adonis, este tematizată, în filigran, forța implacabilă a iubirii (pe lângă conflictul de putere dintre Amor și Apolo), căreia nimeni, nici măcar zeii, nu i se pot sustrage. Dafne este redusă, astfel, la „instrumentul" unei acțiuni (pedepsirea lui Apolo) și posedată împotriva voinței ei, chiar după trecerea dintr-un regn în altul: *„Phoebus o iubește și așa [...]: «Dacă nu poți să fii soția mea, vei fi desigur arborele meu; întotdeauna, laurule, tu vei încununa părul meu, chitara și tolba mea»"*[6].

SUBTILĂ GEOMETRIE

Aproape invariabil, artiștii au încercat să înfățișeze secvența fulgurantă a transformării nimfei în arbust, optând cel mai adesea pentru o desfășurare liniară a acțiunii, de la stânga la dreapta, panoramată într-un cadru relativ extins. Noutatea prilejuită de tabloul de la București vizează poziția spectatorului; acțiunea se desfășoară dinspre fundal spre primul plan, compunerea scenei producând efectul unei iminente năpustiri asupra spectatorului. Dinamica acestei imagini este potențată de balansul acuzat al celor două personaje, dar mai ales de impresia de precipitare brusc suspendată. Linia joasă a orizontului face ca întreaga scenă să fie privită oarecum *da sotto in su*, situație care face plauzibilă ipoteza ca tabloul să fi fost conceput spre a fi amplasat deasupra nivelului ochilor.

Opțiunea pictorului de a contrabalansa figurile „intersectându-le" – și accentuând astfel cele două diagonale ale tabloului, *mai ales cea descendentă* – nu produce doar dinamizarea scenei, ci și un efect (paradoxal) de anulare. Merită a fi remarcat, pe de altă parte, și desenul șerpuitor al draperiei, care leagă cele două personaje (ingenios artificiu pentru a sugera „capturarea" nimfei), precum și reverberația, în plan vegetal, a agitației lor: trunchiurile copacilor reiau linia și întretăierea picioarelor, posibilă sugestie a continuității dintre regnuri (nimfa transformată în arbust). Dincolo de linii de forță și trasee vizuale, o subtilă geometrie regizează imaginea. Observăm, bunăoară, că cele două personaje, ocupând aproape integral spațiul imaginii, se înscriu într-un triunghi, sprijinit instabil într-unul dintre vârfuri. Balansul iminent se confundă cu epilogul implacabil al urmăririi, iar această instabilitate – ne amintim – este trăsătura distinctivă a universului metamorfotic ovidian.

Restaurarea recentă a tabloului a scos la lumină un interesant aspect din elaborarea acestui tablou: modificarea poziției lui Cupidon. Inițial o figură participativă, cu gest declamatoriu similar celui al lui Dafne și cu privirea orientată către ea, el a fost ulterior transformat într-o „figură interpelatoare" menită să capteze privirea spectatorului. Indicând către scena desfășurată în fața lui (și a noastră), el ține în mână o săgeată, absentă inițial, arătată demonstrativ, ca emblemă – și sorginte – a întregii narațiuni.

„Triunghiul compozițional", prin urmare, este întărit de un semnificativ „triunghi scopic", care unifică privirile personajelor, orientându-le [Dafne–Apolo–Amor–spectator] în afara tabloului. Metamorfoza nimfei în arbust, traumatică, este rezolvată (și) prin intermediul „fluxului scopic" dirijat către privitor, presupus cunoscător avizat al subiectului reprezentat, capabil așadar să „reconstituie" mental continuarea acțiunii reprezentate.

NOTE

1. Acest tablou face parte din colecția Anastase Simu, fiind achiziționat în 1900, la Milano (vânzare publică).

2. A se vedea, în legătură cu biografia și opera lui Pietro Liberi, Rodolfo Palluchini, *La pittura veneziana del Seicento*, Electa, 1993, tomo primo, pp. 196-206.

3. Christopher Allen, „Ovid and Art", în *The Cambridge Companion to Ovid*, Ed. by Ph. Hardie, Cambridge University Press, 2003, p. 340.

4. Mario Labate, „Amore che trasforma: dinamiche dell'eros nelle Metamorfosi di Ovidio", în *Mythologica et Erotica*, a cura di O. Casazza & R. Gennaioli, Sillabe, 2005, pp. 29-31.

5. Ovidiu, *Metamorfoze*, trad. de D. Popescu, Editura Științifică, 1959, pp. 17-18.

6. Idem, p. 21.

Universitatea din Istanbul a găzduit, în decembrie anul trecut, simpozionul „Balcanii şi Migraţia"

Cum se vede istoria lumii de la Istanbul

Dintre marile puteri care au controlat de-a lungul timpului în vreun fel sau altul spaţiul politic românesc, cu Turcia s-au stabilit cele mai bune relaţii după Primul Război Mondial - iar după stabilirea legăturilor diplomatice, România şi Turcia au acţionat pentru crearea unui climat de securitate în zona Balcanilor. Însă, în pofida existenţei unei laborioase relaţii diplomatice, istoricii din ambele ţări au fost destul de „discreţi" faţă de relaţiile bilaterale. Câteva studii sau abordări în contextul creării Alianţei balcanice reprezintă mica „recoltă" a mai multor zeci de ani de cercetări.

DE IONUŢ COJOCARU

Foto: Guliver/AFP, colecţia personală Ionuţ Cojocaru, Guliver/Getty Images, http://edebiyat.istanbul.edu.tr

Specializat în istoria contemporană a Turciei, nu puteam rata invitaţia Universităţii din Istanbul de a participa la cea de-a patra ediţie a Simpozionului „Balcanii şi Migraţia", organizată la începutul lunii decembrie a anului trecut. Volumul celei de-a treia Conferinţe, cu aceleaşi nume şi cu peste 700 de pagini, organizate la Bursa, în 2013, îmi stârnise deja interesul şi-mi ridicase şi multe întrebări despre istoriografia turcă, despre percepţia turcilor cu privire la câteva teme de interes general, cum ar fi Balcanii sau genocidul armean.

Printre altele, profesorul american Justin McCarthy, de la Universitatea Louisville, Kentucky, dar şi doctor al Universităţii Bosfor din Istanbul, susţinea cu înverşunare şi se străduia să dezvolte ideea că musulmanii au fost prigoniţi, cu precădere în Balcani. Conform teoriei sale, „Turcii din Balcani sunt la fel de indigeni ca şi grecii, bulgarii, macedonenii, sârbii sau românii. Aceştia au fost parte integrantă în societatea balcanică aproape 400 de ani, după care au început să fie omorâţi sau izgoniţi din regiune. În timp ce turcii din Balcani au început să fie persecutaţi, comentatorii europeni şi americani au început să vorbească de butoiul cu pulbere al Europei" (p. 21).

De vreme ce am găsit această teorie greu de acceptat, dar şi pentru că eram curios cum va fi dezvoltată această temă, „Balcanii şi Migraţia", am participat cu interes la simpozionul de la Istanbul, organizat în colaborare cu Institutul Euro-Asiatic din cadrul Universităţii din Istanbul (principala direcţie de cercetare a institutului sunt Balcanii) şi Federaţia „Rumelia şi Balcanii".

Oameni aşteptând în staţia de metrou Bayrampaşa, după explozia din 1 decembrie

Turcia de azi, cu precădere Istanbulul, este însă întrucâtva diferită de ceea ce ştiam. Pe drumul dinspre aeroport spre hotel, de pildă, am trăit pe viu explozia unei bombe, în staţia de metrou Bayrampaşa. Doar că nu am ştiut că este efectiv o bombă decât după ce am ajuns la hotel şi am văzut că toate televiziunile de ştiri anunţau nefericitul eveniment...

IMPERIALISMUL ESTE BARBAR! IMPERIALISMUL EUROPEAN!

Deschiderea simpozionului a avut loc în cadrul amfiteatrului „Cemil Bilsel", principala aulă din cadrul Universităţii din Istanbul, lângă celebrul Bazar. Ca la orice manifestare din Turcia se începe prin intonarea imnului naţional. Printre vorbitori este şi prof. dr. Cezmi Eraslan, directorul Centrului de Cercetare Atatürk. În opinia istoricului turc, Primul Război Mondial a distrus umanitatea. Războiul şi imperialismul au schimbat geografia şi au distrus pacea. De menţionat că turcii – poate doar în opinia profesorului – nu au fost Imperiul Otoman, ci Statul Otoman. Acesta a subliniat rolul avut de conducerea otomană, preocupată, spre deosebire de alte Puteri, de valorile universale ale omului, cum ar fi respectarea credinţei şi libertatea gândirii.

Aceleaşi idei au fost dezvoltate atât de directorul Institutului de Studii Euro-Asiatice, Mustafa Aydın, specialist în Relaţii Internaţionale, cât şi de Sedat Murat, prorectorul Universităţii din Istanbul. De reţinut că pentru turci anul 1898 a fost unul greu, mai ales pentru turcii din Bulgaria, care au înţeles că nu mai sunt doriţi. Înaintea Războaielor Balcanice, Creta, parte a Imperiului Otoman, începuse să se organizeze după modelul statelor vestice. Astfel, mulţi emigranţi musulmani se stabiliseră pe insulă. Dar peste 20.000 de musulmani au fost ucişi sau forţaţi să plece până în 1913, când Creta a devenit parte a Greciei.

Conform celor prezentate pe parcursul simpozionului, în perioada 1821-1921, 5,4 milioane de musulmani au murit din cauza conflictelor antimusulmane, dintre care 2 milioane în Crimeea. Mai mult, s-a lansat ideea ca bulgarii, grecii, armenii trebuie să-şi găsească locul în cărţile de istorie, iar faptele lor trebuie prezentate.

Pentru a arăta că imperialismul este barbar, s-a evocat bătălia de la Canakkale, sau Gallipoli, cum este cunoscută ea europenilor. Pentru turcii secolului XX, bătălia de la Çanakkale (1915-1916) reprezintă punctul de plecare al statului turc; ea a dat turcilor încredere, entuziasm şi pe cel mai mare lider al lor: Mustafa Kemal, viitor Atatürk. În acest război în care Marea Britanie a luptat alături de Australia, Noua Zeelandă şi Franţa împotriva Imperiului Otoman, a Germaniei şi a Imperiului Austro-Ungar, se punea problema existenţei statului turc. Winston Churchill era pe atunci unul dintre ofiţerii implicaţi în conflict. În concluzie, au luptat cu imperialiştii, au murit milioane de oameni nevinovaţi, dar, ca probă de umanitate, Imperiul Otoman, care a ajuns până la Viena, nu s-a atins de familiile din Balcani, fie ele ortodoxe sau catolice.

Cei care s-au implicat şi au schimbat geografia Balcanilor au fost însă ruşii, iar în această situaţie Imperiul Otoman/Republica Turcă nu a avut decât o soluţie, şi anume, primirea musulmanilor din Balcani care s-au integrat foarte bine.

Divizie turcească de infanterie în Peninsula Gallipoli, în timpul Primului Război Mondial (aprilie 1915)

„CU SIGURANŢĂ AM PROCEDAT CORECT"

Ayhan Bölükbaşı, preşedintele Fundaţiei „Rumelia şi Balcanii", a explicat că înaintea cuceririi Constantinopolului rudele, neamurile lor erau în Balcani. O părere mai puţin acceptată în altă parte decât în Turcia a fost aceea că, dacă s-ar fi înţeles de ce au avut loc Războaiele Balcanice, Primul Război Mondial ar fi fost evitat. A urmat apoi o legătură cu fraţii „lor". 300.000 de bosniaci, care au murit nevinovaţi în Bosnia. Cifră ofensatoare pentru colegii din dreapta mea, sârb şi croat, care s-au ridicat în picioare la auzul ei.

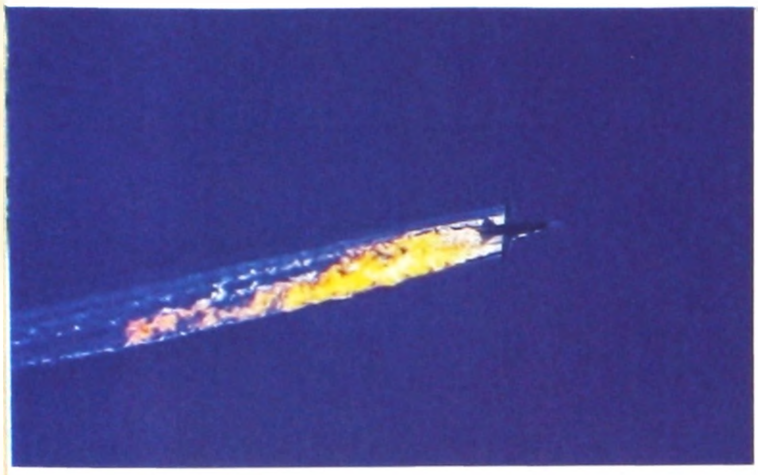

Avionul rusesc doborât de turci după violarea spațiului aerian al acestora (24 noiembrie 2015)

Discursul a continuat, concluzia lui Ayhan Bölükbaşı fiind aceea că „Dacă am fi înțeles ce s-a întâmplat în Bosnia, azi nu am fi avut Siria, Crimeea". Nimic despre Kosovo?, m-am întrebat retoric. În încheierea discursului, Ayhan Bölükbaşı a concluzionat că „Atatürk ne-a făcut țara cadou, iar noi trebuie să avem grijă". Aplauze câteva minute.

Din Bulgaria, invitat de onoare a fost Şabanli Ahmed, deputat din partea minorității turce. Discursul său m-a dus cu gândul la domniile fanariote și la cât de multe plecăciuni se pot face la Înalta Poartă. Ideea sa e aceea că o Turcie puternică este cheia echilibrului minorităților musulmane din Balcani.

În cuvântarea sa, Idirs Güllüce, fost ministru al Mediului, actual parlamentar AKP (partidul președintelui Erdoğan), a reiterat rolul avut de Statul Otoman (a nu se confunda cu Imperiul!) în Balcani și cum este de datoria oficialităților turce să-și recâștige acest rol. Tot politicianul turc s-a referit și la doborârea avionului rusesc, care a îndrăznit să violeze spațiul aerian suveran. La auzul cuvintelor: „Cu siguranță am procedat corect", ropote de aplauze au răsunat în sală. Observație: în Turcia, la toate simpozioanele importante este un fel de modă să participe câte un ministru, chit că are sau nu tangență cu tema dezbătută.

STRATEGII ORGANIZATORICE?

În afara istoricilor turci, au participat la simpozion istorici din Macedonia, Slovenia, Serbia, România, Albania, Statele Unite, Polonia, Grecia, Croația, Israel (o doamnă plecată la 13 ani din Iași), Muntenegru. De departe, cel care a atras cel mai mult atenția prin comunicarea sa a fost dr. Christopher Gunn, de la Coastal Carolina University, din Statele Unite, care a susținut, nici mai mult, nici mai puțin, că armenii sunt teroriști și cum anume a început procesul eliminării musulmanilor din 1878, proces care ar continua și astăzi.

Dacă pentru istoricii turci expunerea acestei idei nu a fost o problemă, pentru noi, cei din afară, nu a meritat osteneala unei corecturi. Teza armenilor teroriști este departe însă de realitate – realitatea de astăzi arată tocmai invers: nu există minoritate armenească în Turcia; multe biserici au dispărut sau au fost transformate în moschei; armenii care au rezistat au fost nevoiți să-și schimbe numele într-unul turcesc, să se convertească la islam. Astăzi relațiile turco-armene sunt înghețate, iar granița dintre state închisă. Cu siguranță turcii consideră că dacă americanii (nu toți, slavă Domnului) văd lucrurile în acest fel, de ce nu ar învăța și balcanicii istoria în acest fel? Să fie o strategie a organizatorilor de a aduce istorici americani care se potrivesc gândirii lor istorice?

Pentru a putea lua pulsul orașului, cea mai bună cale este să te pierzi printre locuitorii săi, să mergi pe străzi obișnuite, să interacționezi cu turcii, în cazul de față. Cu cei care nu au nimic de vândut, cu cei care nu au așteptări de la cei cu care interacționează. Agitația Istanbulului a mai pierdut astăzi din intensitate. Aglomerația pietonală este într-un ritm normal. Araba este din ce în ce mai vorbită, alături, desigur, de limba engleză.

Un oraș istoric, monumente istorice la tot pasul, inscripționate în engleză și arabă, alături de limba turcă. Turiștii ruși se văd din ce în ce mai puțin. Chiar și europenii. În schimb, mulți arabi. Oamenii încă mai vorbesc despre Turcia ca model de urmat pentru țările arabe. Ceea ce nu este tocmai rău. Turcia merită apreciată pentru ambele sale direcții aplicate în diplomație. Tinde către Vest, dar se dezvoltă către Est. Se baza, până acum, pe colaborarea cu Rusia și negocia entuziast cu UE. Ziarele turcești anunță cu aplomb că în maximum 2 ani se va circula în UE fără viză. Unii, mai îndrăzneți, declară că nu a mai rămas mult până când vor adopta și euro ca monedă oficială.

TURCII DE RÂND NU ŞTIU PREA MULTE DESPRE RUŞI

Subiectul dezbătut de către societatea turcă în zilele petrecute de mine la Istanbul a fost decizia statului lor de a doborî avionul rușilor. Dintre colegii de la simpozion, slovenul, sârbul, neamțul, americanul chiar și israelianul nu pot înțelege – sau mai degrabă se feresc să spună ce înțeleg – decizia lui Erdoğan de a doborî avionul rusesc. Diferite ipoteze, aceeași concluzie: o greșeală gravă.

După umila părere a unui turc emigrat macedonean, care știe din familie ce înseamnă Rusia, doctorand la Universitatea Istanbul, reținparerea sa că mulți dintre turcii de rând nu prea au cunoștințe despre ruși, despre ce reprezintă sau cu ce se vor confrunta turcii în urma deciziei luate. Gândesc că turcii au învățat la istorie că au fost centrul universului, cel mai mare Imperiu, că au controlat nu foarte demult situația pe trei continente. Când Imperiul Otoman era la apogeu, rușii erau necunoscuți. Așa că Rusia, pentru mulți, nu pare o problemă foarte gravă. Alți turci îi înjură, într-o discreție solemnă, pe ai lor din cauza sancțiunilor economice impuse de ruși tuturor afaceriștilor care desfășoară afaceri cu Rusia. O întrebare retorică se propagă în aer: ce vor face marile lanțuri hoteliere care vor suferi pierderi inimaginabile, ca urmare a deciziei rușilor de a evita Turcia?

TURC VS FRANCEZ

La Istanbul, oamenii cu care interacționez nu se arată îngrijorați de evenimentele de la Paris. Unii sunt chiar radicali: „Cu ce este mai presus un francez?", „În Ankara au murit mulți oameni și europenii nu s-au comportat la fel ca în cazul francezilor". Injuriile de la Istanbul, în timpul momentului de reculegere ca urmare a victimelor atentatului de la Paris, la meciul de fotbal dintre Turcia și Grecia, arată diferențele clare dintre Europa și Turcia; probabil încă nesesizate în Europa. De subliniat că zicala înrădăcinată la noi, „Ești turc, nu înțelegi!", există și la ei, doar că în altă variantă, în care, în loc de turc se spune, firește, francez!

În Turcia, toate instituțiile media prezintă doar punctul de vedere oficial, al conducerii. Sesizez la majoritatea celor

cu care conversez folosirea în exces a cuvântului „democraţie". Vor să sublinieze astfel că Turcia este o democraţie consolidată, cu toate că nimeni nu a susţinut contrariul. Şi cu toate că Erdoğan este încă activ, are o Universitate ce îi poartă numele, cel mai mare aeroport din zonă, în construcţie, îi va purta numele, iar actorii lucrează de zor la un film ce va apărea în martie anul viitor. Autobiografic, desigur.

Ceea ce se observă la tot pasul în Istanbul, cu precădere în zonele turistice, în afara numărului mare de cerşetori, care parcă se dublează de la an la an, sunt poliţiştii înarmaţi. Chiar în jurul clădirii unde dezbăteam probleme de istorie, poate plictisitoare, cel puţin pentru ei, se plimbau în jurul clădirii, cu armele în mâini. O atmosferă care aduce aminte de zona fierbinte de la graniţa sudică a Turciei. Sau poate de recenta explozie cu bombă din Istanbul. Se văd eforturile autorităţilor în încercarea de a asigura ordinea.

În faţa consulatului rus, un autobuz blindat, plin cu ofiţeri, veghează cel mai circulat bulevard pietonal din Turcia. Surprinzător pentru mine, aproape de neimaginat, a fost faptul că într-o librărie din cartierul Fatih – aproape de moscheea construită de însuşi Fathi Sultan Mehmet – nu am găsit o singură carte cu Atatürk. Librarul, sociabil, m-a informat că nu au mai rămas. Să fie o schimbare în privinţa cultului lui Atatürk?

CÂŢI VECINI, ATÂTEA PROBLEME

Turcia ştie foarte bine ce rol joacă în tabloul geostrategic. Ştie că este puntea dintre Orient şi Occident. A testat Uniunea Europeană cu valul de emigranţi, lăsaţi să traverseze prin Turcia fără cea mai mică opoziţie. Recent, la marele său palat, Erdoğan, în cadrul unei recepţii, a ţinut un discurs în care a concluzionat că numai oamenii fără suflet ar ajuta teroriştii, iar Turcia se luptă cu terorismul. Prim-ministrul, aflat la Baku, a ţinut să se afle că Turcia a jucat întotdeauna un rol important în Africa, Asia şi Europa, iar ministrul de Externe, într-o întâlnire cu omologul său rus la Belgrad, s-a arătat încrezător în dialogul cu ruşii şi a ţinut să sublinieze că statul turc a trimis condoleanţe familiilor piloţilor aflaţi în avion.

Modalitatea diplomatică a turcilor este de a minimaliza evenimentul, de a pune accentul pe viitor şi, cu timpul, de a face apel la colaborarea dintre ambele state. Turcii vor folosi din plin apartenenţa la Alianţa Nord-Atlantică şi vor încerca să transmită mesaje cum că statul turc trebuie să joace un rol primordial în Orientul Apropiat. Din istoria lor, de la sultani la preşedinţi, reiese că şefii nu greşesc. Nu există noţiunea de scuze. Nu există în mentalitatea conducătorului turc aşa ceva.

Viaţă cotidiană în Istanbul: vânzător de covrigi într-unul dintre bazarurile oraşului (decembrie 2015)

SITUAŢIA, ÎN OPINIA TURCILOR:

❑ Statul Islamic este o organizaţie teroristă care îi afectează securitatea din octombrie 2013. Astfel, Turcia a devenit membră a Coaliţiei anti ISIL/DEASH, iar din august a început să-i bombardeze pe aceşti teroriştii.

❑ După ce Rusia le-a violat spaţiul aerian, diplomaţia de la Moscova a demarat o campanie împotriva Turciei. Turcia este acuzată de către Rusia că face afaceri cu petrol cu teroriştii.

❑ Ruşii au demarat o propagandă marca „Pravda" împotriva lor, dar şi a Coaliţiei care luptă împotriva Statului Islamic.

❑ Ankara este de părere că implicarea ruşilor în Siria are ca scop şi distragerea atenţiei opiniei publice de la evenimentele din Ucraina.

❑ Bombardamentele ruseşti în Siria nu au ca scop doar distrugerea teroriştilor, ci produc pagube imense civililor, distrug infrastructura în zona ocupată de DEASH/ISIL.

Pentru Turcia, graniţa cu Iraq şi Siria este punctul fierbinte. Ankara trebuie să securizeze 1.295 de km. Conştientă de rolul avut, Turcia fructifică relaţiile cu Uniunea Europeană, aşteaptă ridicarea vizelor pentru cetăţenii săi şi caută să-şi consolideze influenţa în Orientul Apropiat. Momentan, deviza diplomaţiei de la Ankara, „Zero probleme cu vecinii", nu se potriveşte. Acum se poate constata altceva: *câţi vecini, atâtea probleme.*

Forţe de poliţie în faţa Universităţii din Istanbul (decembrie 2015)

Palatul Regal. File de poveste

A FOST ODATĂ CA NICIODATĂ, CĂ DE N-AR FI NU S-AR POVESTI. A FOST O CĂSUȚĂ MICĂ, LA MARGINE DE TÂRG. MĂRUNTĂ, CÂT SĂ ÎNCAPĂ UN OM ȘI O ICOANĂ. ȘI UȘUREL, ÎNCETIȘOR, CĂSUȚA A AJUNS UN CONAC BOIERESC. UN CONAC CHIPEȘ ȘI COCHET, CEL MAI FERCHEZUIT DIN ÎMPREJURIMI. NU SE ȘTIE CE S-A ÎNTÂMPLAT, DAR CONACUL A CRESCUT ÎNTR-O JUMĂTATE DE VEAC CÂT ALTELE ÎN CINCI, ȘI UITE AȘA S-A FĂCUT UN MARE ȘI FRUMOS PALAT REGAL. A TRECUT PRIN MULTE INTEMPERII, ÎNSĂ NICI VREMEA, NICI VREMURILE NU L-AU URNIT DIN LOC, CĂCI VORBA ACEEA, SCRISĂ CU PENELUL PROBABIL VIS-A-VIS, LA CAPȘA, „CĂCI IUBIREA DE MOȘIE E UN ZID..."

DE ANA-MARIA ȘCHIOPU

FOTO: Serviciul Județean Maramureș al Arhivelor Naționale (Colecția de ilustrate de la Schmid Frederic, sec. XIX-XX), albumul *Prinos Marelui Rege Carol I*, albumul *București vechi. Documente iconografice*, Arhivele Naționale ale României, Muzeul Municipiului București, Guliver/Getty Images, expoziția „Fragmente de memorie. Portrete regale. Palatul Regal", găzduită de Muzeul Național de Artă al României, AP Images, 123rf

Desprinzându-se cu paşi mici de Evul Mediu, Ţara Românească îşi mută capitala la Bucureşti în 1659, sub domnia lui Gheorghe Ghica. Pe atunci, oraşul de astăzi era un mare târg, înconjurat de mahalale, o aşezare care îşi păstra tradiţiile şi se lăsa purtat de influenţele orientale. Însă, încă de la început, Bucureştiul şi-a păstrat acelaşi meridian: Calea Victoriei, pe atunci numită Podul Mogoşoaiei. „Cu capul în spre Carpaţi şi coada în spre Giurgiu, uneşte Parisul cu Ţarigrad", de aici Bucureştiul dădea ora exactă. Construit din ordinele lui Constantin Brâncoveanu, Podul Mogoşoaiei este bătrânul înţelept al Capitalei, martor şi veteran al istoriei, „monşer" cochet ce şi-a schimbat pe rând ţiţarii şi ia, monoclul şi pălăria de fedru, uniforma de soldat, cămaşa scorţoasă a membrilor de partid, costumul de blugi al revoluţionarului, mereu la braţ cu istoria. Indiferent de aspectul său, strada a rămas de atunci cel mai îndrăgit loc din Bucureşti: „Căci străzi sunt multe, dar Pod eşti numai Tu, oglindă în care Neamul îşi oglindeşte chipul, o! bătrâna noastră ulicioară, atât de urâtă şi atât de dragă."

Vedere închipuită a Bucureştiului, la începutul secolului al XVIII-lea

BLESTEMUL DE PE PODUL MOGOŞOAIEI

În jurul anului 1680, santinela ce păzea marginea Bucureştilor era mănăstirea Kretzulescu. Mai departe de ea erau livezi, câteva case şi, din loc în loc, câte o bisericuţă. Lângă noul lăcaş de cult de pe Podul Mogoşoaiei îşi avea locuinţa un anume Voicu Fiştu, cunoscut în partea locului drept Seimeanul. Om credincios, cu frica lui Dumnezeu şi fără moştenitori, el lasă casa, prin testament, proprietate mănăstirii. În 1757, egumenul mănăstirii, Isaia, se hotărăşte să doneze proprietatea primită lui Nicola Grămăticu, „dumnealui neavând casă ca să şază". După moartea sa au urmat 30 de ani de certuri pe moştenire în familia Grămăticu. În final, casa acoperită cu şindrilă este vândută stolnicului Iordache Colfescu, la schimb pe moşia Popeştii, o pereche de cercei cu smarald şi trei inele cu diamante. Noul proprietar era nepotul boierului Colfescu, slujitor de încredere la curtea lui Mavrocordat.

„Legenda spune că după ce Mavrocordat a arestat pe Mitropolitul Antim Ivireanul, învinuit de răzvrătire, după ce l-a ţinut închis într-o chilie, după ce l-a desarhierit, luându-i mitra de pe cap şi punându-i o tichie roşie, l-a suit noaptea într-o căruţă păzită de Colfescu şi de doi turci, dând stolnicului poruncă să-l ducă pe Mitropolit cât mai departe. Ajunşi până la Dunăre, Colfescu a poruncit turcilor să-l ucidă pe Antim, şi să-i arunce trupul în apă. Legenda se încheie spunând că înainte de a-şi da sufletul Mitropolitul l-a blestemat pe Colfescu să nu se aleagă nici praful din neamul şi din averea lui."

Povestea pare că este adevărată, Iordache Colfescu trecând în lumea celor drepţi la puţin timp după ce s-a instalat în noua achiziţie. Soţia sa, rămânând văduvă şi neavând moştenitori, adoptă pe una din fiicele clucerului Ştefan Colfescu. Anica creşte şi primeşte o educaţie aleasă, iar ca zestre de nuntă primeşte averea familiei Colfescu. La nici nouă luni de la cununie, Anica moare fără să aibă copii. Ştefan Colfescu se hotărăşte atunci să vândă casa şi să scape urmaşii neamului său de blestem.

PROFEŢIA LUI DINICU GOLESCU

În data de 14 august 1812, casa este vândută pe 45.000 de taleri lui Dinicu Golescu *(în medalion)*, ajuns agă la numai 35 de ani. În trei ani, din vechea căsuţă de la stradă, cu câteva odăi înghesuite, s-a ridicat una dintre cele mai frumoase case din Bucureştiul de la începutul secolului al XIX-lea. Curtea a fost lărgită cu încă o bucată de pământ dăruită de Vodă Caragea, iar acum proprietatea Golescu se întindea între două locaşe de cult: mănăstirea Kretzulescu şi biserica Stejarului. Ulysse de Marsillac povesteşte cum tatăl lui Dinicu, banul Radu Golescu, i-ar fi spus fiului său: „Frumos salon, fătu-meu. Dar cum îl vei lumina?", iar răspunsul ar fi fost unul profetic: „Tată, eu clădesc pentru viitorime".

Reşedinţa Golescu era alcătuită din 25 de camere, frumos ornamentate, lucrările de artă decorativă aparţinând sculptorului Karl Schmutzer, aşa cum este precizat în contractul încheiat la 18 ianuarie 1820. Sculptorul german avea să primească 4.000 de taleri pentru ornamente ce decorau atât interiorul, cât şi exteriorul casei: 46 de figuri „bariileu" (basoreliefuri) ce erau fixate deasupra ferestrelor superioare, 29 de figuri rotunde (altoreliefuri) deasupra ferestrelor inferioare, cinci figuri rotunde la ferestrele balconului. Interiorul era împodobit cu 24 de capiteluri cu 16 vaze şi 50 de coţi de frize. „Faţada avea un balcon în formă de chioşc turcesc, mobilat cu divanuri şi laviţe tapiţate cu catifea roşie." Cultura oc-

Bucureştiul văzut de pe Dealul Mitropoliei (1859)

cidentală şi ideile iluministe se făceau din ce în ce mai simţite în spaţiul românesc.

Un număr din anul 1869 al publicaţiei „Le Moniteur roumain" descria întâlnirile ce aveau loc la reşedinţa Golescu: „Sala care astăzi este sufrageria pentru marile dineuri - era destinată reuniunilor de seară. Se juca billiard, primul pe care-l vezi în această ţară. (...) Toţi străinii care treceau prin ţară se bucurau de o ospitalitate remarcabilă". Implicat fiind în multe activităţi sociale şi culturale, liderul liberalilor, Dinicu Golescu, a oferit clădirii şi un alt scop: alături de viitorii domni Gheorghe Bibescu şi Barbu Ştirbei şi de Ion Heliade Rădulescu, a fondat „Societatea Literară Românească", ce avea la bază un manifest de modernizare culturală. Conacul a fost un loc de inspiraţie pentru intelectualii români, aici fiind examinate pe larg ideile cu privire la înfiinţarea primelor ziare de pe teritoriul românesc. La parterul clădirii funcţiona o librărie, deschisă de către neamţul Walbaum, dotată cu publicaţii franceze şi germane. O bibliotecă ad-hoc şi un „cabinet de citire" al ultimelor apariţii editorial străine se aflau în camerele învecinate.

SUB PECETEA LUI KISELEFF

Principatele române intră apoi într-o nouă etapă. După ce revoluţia lui Tudor Vladimirescu din 1821 a fost înăbuşită şi membrii Eteriei alungaţi, din 1828 plaiurile mioritice intră sub influenţă rusească, care impune un regim conservator, şi totuşi mai liberal decât cel adoptat în imperiu. Odată cu intrarea ruşilor în ţară, activităţile culturale au început să îşi piardă din intensitate. Muzica se auzea din ce în ce mai rar în frumoasa casă de pe Podul Mogoşoaiei şi a încetat definitiv pe 5 octombrie 1830, când logofătul Dinicu Golescu moare la numai 53 de ani. Urmaşii lui Golescu, Ştefan şi Nicolae, vând casa Sfatului Administrativ pe 10.000 de galbeni olandezi. Actele au fost semnate pe 21 aprilie 1833, după ce tranzacţia a fost aprobată de generalul Kiseleff. Casa cuprindea 25 de încăperi, care adăposteau guvernul de altădată.

Când la conducere a venit domnitorul Alexandru Dimitrie Ghica, acesta a dorit ca reşedinţa Golescu să fie transformată în reşedinţă domnească. Aşa se face că vechea casă unde începuse să se contureze o nouă gândire culturală a devenit palat domnesc. Această schimbare nu se făcea însă peste noapte. Pentru luarea măsurilor majore de dotare şi renovare a clădirii au fost angajaţi arhitecţii Rudolf Arthur Borroczyn şi Xavier Villacrosse, care au lucrat sub atenta supraveghere a arhitectului Curţii, Maimar Başa. Schimbările nu au fost spectaculoase, lucru datorat în mare parte bugetului modest, de doar 321.586 de lei.

Cu privire la viziunea decorativă a interiorului, bazată pe un stil dominant, ce se încadra standardelor de modernizare prevăzute de domniile regulamentare, nepoata domnului, Alexandrina Ghica, spunea: „Mobilarea Palatului era în întregime după stilul *Empire* şi conţinea unele piese de toată frumuseţea; proprietatea personală a Domnului, aceste piese s-au risipit între moştenitorii lui, unele mai trăiesc şi ar fi demne de o reproducere fotografică, din pricina înaltei lor valori artistică legată de vreo amintire istorică: cele mai însemnate se găsesc acuma în castelul din Paşcani, fosta reşedinţă de vară a Domnitorului - un lavabo, mai cu seamă, lucrat după gustul împărătesei Josephina, este o adevărată bucată de muzeu. Pereţii erau împodobiţi cu nişte gobelinuri din veacul al XVII-lea referindu-se la vizita ambasadei siameze la curtea lui Ludovic al XIV-lea. Aceste gobelinuri moştenite de mine au fost cumpărate de către Regele Carol şi s-au întors astfel la vechiul lor domiciliu".

OAZA DE LINIŞTE DIN CETATEA VESELIEI

De când lumea, vorba aceea, *la oameni noi, obiceiuri noi*. Pe timpul lui vodă Ghica, ţara se punea la cale din noua reşedinţă domnească. Parcă totul se schimbase odată cu noua locuinţă: „Viaţa la Curte era patriarhală, totodată mai cu pompă orientală şi mai familiară decât viaţa de curte în ţările apusene. Spre pildă, Domnul desfiinţase prin decret obiceiul de a i se săruta mâna, dar nu ieşa, la vreo ceremonie cât mai neînsemnată, decât în trăsură cu opt cai, cu lachei pudraţi, în livrele roşii, şi urmat de escorta miliţiei". În mijlocul *Hilaripolisului*, tradus prin „cetatea veseliei", aşa cum era numit Bucureştiul de petrecăreţii timpului, palatul domnesc era o oază de linişte. Cu toate că era destinat în principal ceremoniilor, în timpul domniei lui Ghica rareori Curtea a purtat straie de sărbătoare. Una dintre ocazii este relatată de către cronicarul Curţii: „Era apusul soarelui când, deodată, o lumină mare a ocolit Palatul. Acolo era întocmit un bal strălucit: decoraţiile dinlăuntru, cele de organtin şi verdură, pe toţi i-au pus la mirare; toate înfăţişa un ce magic şi înveselitor, încât pricinuia o uimire plăcută muzica ce armonios înveselea pe deosebitele persoane ce întocmeau această strălucită petrecere. Bufetul avea cele mai delicate şi tecnice (sic!) lucruri, pe cât fineţea meşteşugului până azi au putut născoci, şi poame de tot felul, câte timpul produce în Prinţipat şi afară. Prin oraş, luceau luminile cele meşteşugite şi decoraţiile, Podul Mogoşoaei era strălucitor, toate curţile Puterilor străine precum şi casele cele mari boiereşti erau prea frumos iluminate."

După o înţelegere între ruşi şi Poartă, vodă Ghica a fost înlăturat de la tron în 1842, în locul său fiind pus, două luni mai târziu, Gheorghe Bibescu.

Acesta păstră palatul domnesc doar cu funcţia de „palat de ţeremonie", reşedinţa având-o în fostul palat Brâncoveanu. Nici acesta nu a avut o domnie prea lungă, el fiind silit să semneze Constituţia în vara anului 1848 şi de asemenea, să abdice. Revoluţia de la 1848 a adus la putere un guvern provizoriu format din I. Heliade Rădulescu, Cristian Tell, N. Golescu, C.A. Rosetti şi Ion Brătianu. Barbu Ştirbey, noul domnitor, a decis să locuiască în continuare în reşedinţa sa de pe Podul Mogoşoaiei, aici fiind instalat batalionul model ce avea la conducere pe căpitanul Macedonski şi căpitanul Culoglu. După ani de frământări, visul românilor s-a concretizat şi Unirea a dat tonul în orice domeniu.

„SALA TRONULUI ARE UN TAVAN CA DE CÂRCIUMĂ"

Alegerea ultimului domn pământean a adus cu sine şi necesitatea alegerii unei noi reşedinţe domneşti. Propunerea din 1860 a lui Marsillac de a construi un nou palat, fie pe Dealul Spirei, fie pe locul fostei Episcopii, a fost ignorată de către Alexandru Ioan Cuza. Fiind prioritar faptul că în palat „(...) nu se găseşte nicio statue, nicio pictură, niciun tablou; sala tronului are un tavan ca de cârciumă, şi sala de mâncare, nişte biete storuri de pânză, care imită jaluzelele", şi că noul lider dispunea de un buget strâmtorat, palatului i-a fost cosmetizat doar interiorul. Inventarul de mobilier al palatului din perioada 1859-1860 arată achiziţii în valoare de 54.033, 30 de lei. Cu toate că Ministerul Lucrărilor Publice primise ordine clare de la Cuza pentru extinderea palatului, clădirea a rămas ca înainte, având un singur etaj. Ţinând cont de toate componentele de interior ale camerelor şi caracteristicile lor generale, putem spune că arta decorativă a palatului domnesc aparţine stilului Napoleon al III-lea, foarte în vogă la acea vreme. Atmosfera se poate reconstitui cu destulă precizie, având în vedere tipologia mobilierului, a materialelor, textilele şi celelalte obiecte decorative. Elementele în stil Napoleon al III-lea se remarcă prin „presiunea confortului şi a nevoii de lux, capitonajul abundă în interioarele epocii, iar producţia de mobilier se remarcă prin reluări sau interpretări ale stilurilor istorice, de la gotic la Renaştere până la preţioasele Ludovic şi variatele orientalisme".

Oamenii au văzut în calităţile de lider ale lui Cuza schimbarea. Când l-a înfruntat pe sultan, au putut parcă respira pentru prima dată aerul românesc. Încet, dar sigur, noul domnitor îndrepta statul român către Occident. Şi cu toate acestea, ambiţia şi invidia anumitor grupuri de oameni nu i-au putut ierta stilul de viaţă pe care îl ducea. Aşa că începutul anului 1866 a adus hotărârea înlăturării lui Cuza. În seara de 10 februarie, conspiratorii au pătruns în Palat, şi chiar în dormitor i-au întins lui Cuza actul de abdicare.

ŢIGANI ŞI PORCI ÎN FAŢA PALATULUI PRINCIPELUI CAROL

10 mai 1866. Se dusese vestea-n ţară că un principe de pe meleaguri străine ar veni la conducerea ţării. Oamenii, deopotrivă curioşi şi bucuroşi, cu speranţă-n inimi şi timiditate în priviri, aşteptau sosirea noului lor lider. Până să ajungă la palat, principele Carol de Hohenzollern-Sigmaringen a parcurs un itinerariu lung, trecând pe la moşiile lui Nicolae Golescu, Ion C. Brătianu, Ion Ghica şi Dimitrie Ghica. La Băneasa i se înmânează cheia oraşului de către primar.

Ajuns în cele din urmă în faţa palatului, convoiul opreşte, spre mirarea lui Carol. Destinul face ca viitorul rege să fie însoţit chiar de Nicolae Golescu, fiul lui Dinicu Golescu, cel care în urmă cu ceva timp vânduse casa părintească statului, şi pe care îl întreabă: „Ce este această casă?". Un pic stânjenit, generalul Golescu îi răspunde: „Acesta este palatul." Crezând că nu a înţeles bine, Carol întreabă din nou: „Unde este palatul?", lucru care îl pune pe Golescu în mare dificultate şi îndrăzneşte doar să arate către casa cu un singur etaj.

Într-adevăr, nici atunci nu arătau casele bine. Frédéric Damé, care le apucase în starea aceea, scrie astfel: „După ve-

Intrarea în Bucureşti a Principelui Carol, la 10 mai 1866

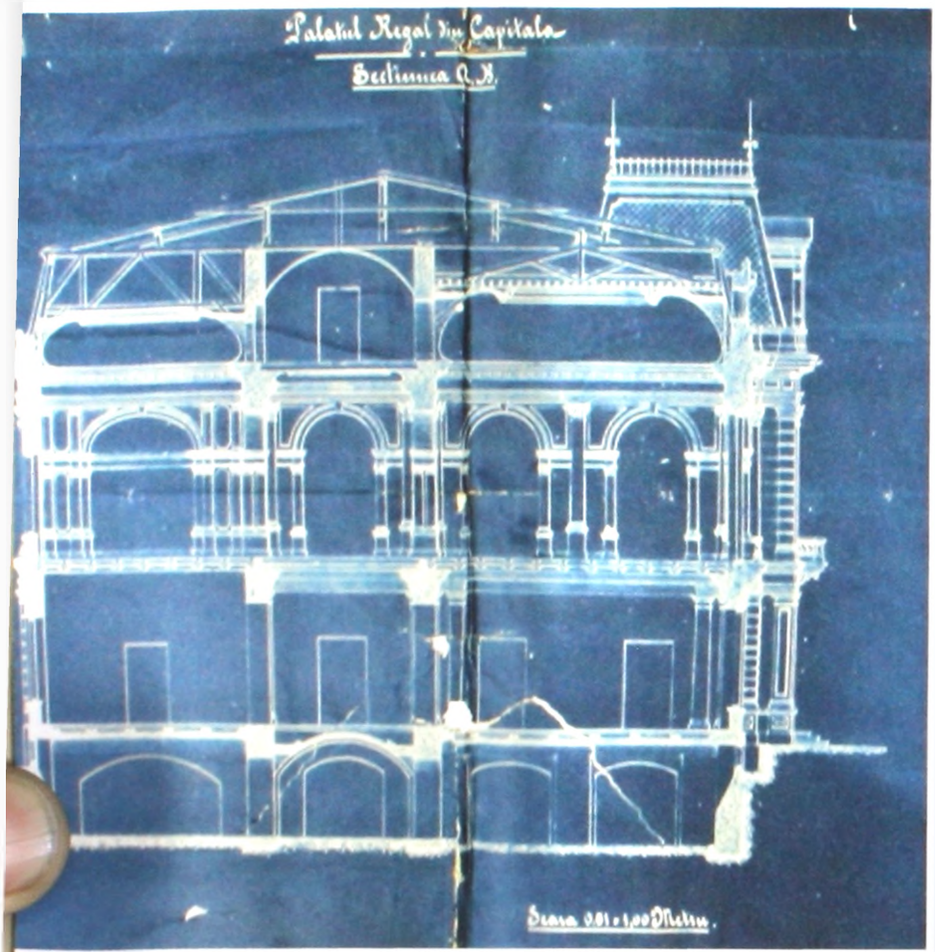

Planul faţadei palatului

ETAJUL SUPERIOR AL PALATULUI, ÎN ANUL 1860:

Apartamentul domnitorului compus din şase încăperi: „camera orientală", „salonul din colţ spre Kretzulescu", „camera de toaletă", „salonul roşu de alături", „camera de culcat", „salonul bibliotecii".

Apartamentul doamnei format din patru camere „salonul albastru", „salonul spre intrarea principală", „camera de culcat", „budoarul".

Apartamentul de mare recepţiune, compus din patru saloane: „salonul verde", „salonul albastru deschis", „salonul albastru închis", „salonul galben".

Sala tronului, care avea intrări spre apartamentele domnitorului, salonul galben şi intrarea spre bibliotecă, scara spre apartamentul doamnei, camera de garderobă, camera cameristelor, apartamentul suitei, alcătuit la rândul său din „camera de culcat", „salonul amarant", „cămăruţa servitorului", „salonul verde"

PARTEA INFERIOARĂ A CLĂDIRII

era compusă din „camera de aşteptare a domnilor adjutanţi", „camera adjutantului permanent", „apartamentul secret al Măriei Sale Domnitorul" (care cuprindea dormitorul şi camera de lucru), „camera domnilor ofiţeri de ordonanţă", „sala de mâncare", bucătăria şi spălătoria, două intrări principale, camere ale personalului de serviciu („camera directorului palatului", „camera intendentului", „camera frizerului", „camera servitorilor"). Anexele palatului erau formate din cabina lampistului, apartamentul comisului, camerele vizitiilor, grajduri, schimbul de pichet, corpul de gardă.

LISTA REPARAŢIILOR NECESARE, REDACTATĂ DE CĂTRE ARHITECTUL PAUL GOTTEREAU, ÎN 1881:

„1) Suprimarea scării apartamentelor M S. Regele în corpul cel vechi al palatului şi construcţiunea noui scări în partea dinspre apartamentul M S. Regina;
2) Schimbarea în parte a distribuirii interioare a corpului celui vechiu al palatului prin transformarea într-un salon de intrare a locului ocupat de scara actuală şi prin diviziunea salei de mâncare în mai multe camere;
3) Transformarea faciadei actuale a vechiului corp al Palatului;
4) Construcţiunea în partea dinspre Strada Brătianu a unei noui aripi laterale care să coprindă jos corpul de gardă şi diferite camere, iar sus un apartament pentru oaspeţi, conform schizzei ce a spus M.S. Regele;
5) Construcţiunea, în dosul corpului celui vechi al palatului, pe terenul fost al d-lor fraţi Wachmann, a unei noui aripi pentru lărgirea apartamentelor M.S. Regina;
6) Construcţiunea unui maneglu pe locul cumpărat de la domnii G.C. şi G.Em. Philipescu, şi
7) Transformaţiunea şi lărgirea grajdurilor celor vechi".

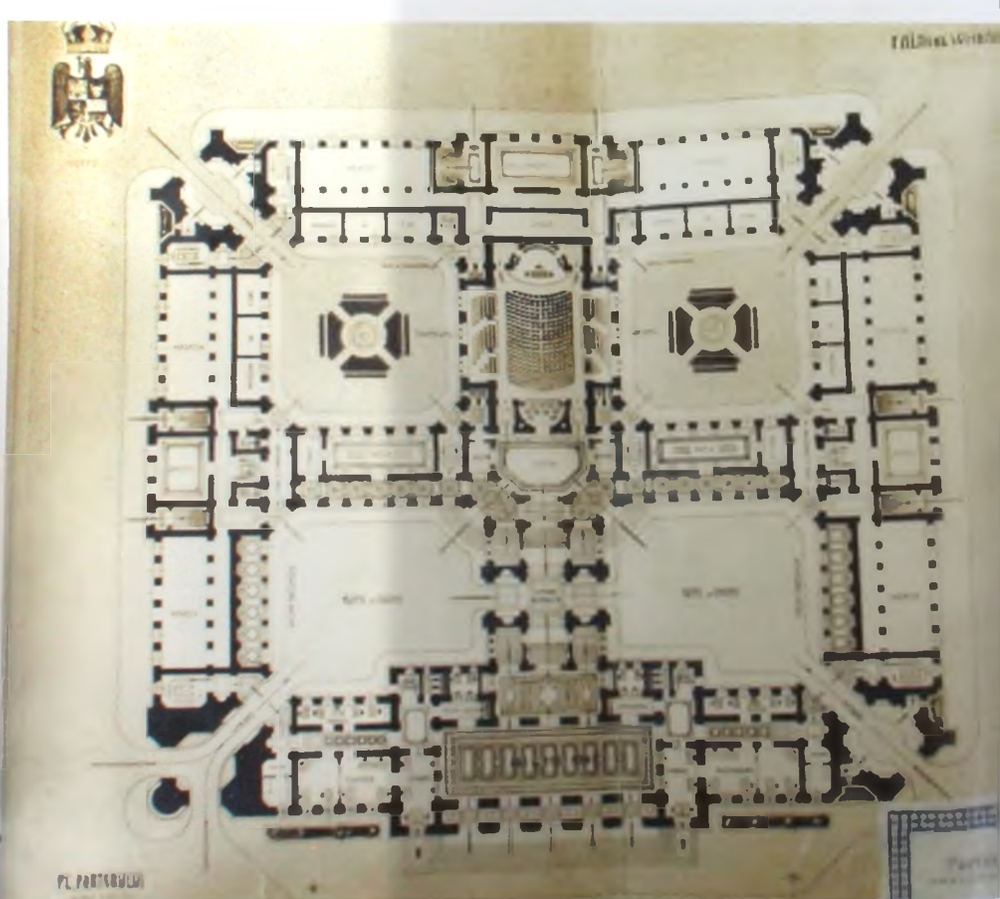

Planul parterului corpului principal

chile clădiri părăginite, care înconjurau biserica Kretzulescu, se găsea o casă mare, spoită în cenușiu-albăstrui, urâtă și tristă: era Palatul Domnesc, precedat de o curte prost pavată, cu corpul de gardă, cu coloane făcând față clădirii principale, și fără grădină la spate ca astăzi, acest Palat, care pricinui o atât de dureroasă impresiune prințului, la sosirea sa în București..."

Carol se instalează în fosta reședință Golescu, care este transformată până în 1885 în apartament particular. Dezamăgit de ceea ce găsise, principele nota sec și amar în jurnalul său: „Palatul a fost la început o casă particulară a familiei Golescu. Statul a cumpărat-o cu 15 ani mai înainte, după ce a servit pe rând ca școală militară, cazarmă, spital, comandament, a fost transformată în reședință princiară. Odăile nu erau prea mari, dar de proporții plăcute. (...) Ferestrele acestor odăi dădeau spre o piață deșartă, murdară, unde se așezaseră niște țigani și porcii se tăvăleau în noroi."

Cu toate că principele nu avea cunoștințele necesare în ceea ce privește arta sau arhitectura, spiritul germanofil l-a îndrumat ca încă din primul an de domnie să se intereseze de reamenajarea palatului. În primă fază, el a trebuit să contureze în imaginarul colectiv noțiunea de capitală, ca simbol al puterii monarhului, dar care să fie în același timp o oglindă a poporului. Apoi, pentru a trece la schimbările propriu-zise, a gândit un echilibru între tradițiile românești și contextul ideologic din acea vreme. Bucureștiul începuse deja să se integreze în cultura europeană, pentru cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, modernizarea urbană, și nu numai, însemnând adoptarea normelor occidentale. Primele schimbări ale palatului le-a făcut în 1872. Intrarea principală era păzită de un portar îmbrăcat într-un costum special de la Curte, un harap ce purta un costum cu influențe orientale și alți câțiva lachei. De asemenea, o fastuoasă marchiză de fier decora ușa cea mare. Vestibulul era decorat cu fotografii simbolice ale României, și surprinzător ale capitalei orientale, Constantinopol, iar un geam mare, decorat cu o catifea roșie, lăsa lumina să pătrundă până la cei doi lupi din fier, aduși de la Berlin. Iar „La etajul de sus, în capul scării, se deschidea la dreapta, Sala Tronului cu draperii de catifea stacojite brodate cu aur, cu tavanul pictat în frescă, cu tronul aurit sub baldachin de catifea, cu policandre aurite, oglinzi mari și două sobe monumentale de teracotă."

Regele Carol I și Regina Elisabeta, împreună cu oficialitățile timpului, în Sala Tronului, imediat după ceremonia de încoronare (10 mai 1881)

DE LA PALAT DOMNESC LA PALAT REGAL

Despre palatul de la Șosea se poate spune cu fermitate că vremurile, și nu numai vremea, l-au schimbat. La 15 ani de la venirea principelui de Hohenzollern, edificiul s-a transformat din palat domnesc în palat regal, însă doar ca titulatură. Aceeași casă simplă, dreptunghiulară, care era odată reședința unui boier, își deschidea porțile pe 10 mai 1881 primului rege al României, Carol I. Pentru coroana de oțel a statului, ridicarea unui palat impunător devenise o necesitate. Însăși etimologia cuvântului *palat* provine de la o regiune luxoasă din Roma Antică, Mons Palatinus, locul preferat al aristocrației din secolul al II-lea î.Hr.

Primele măsuri pentru construirea palatului au fost luate la începutul anului 1882, mai precis la data de 27 mai, când Regele s-a întâlnit cu prim-ministrul I.C. Brătianu pentru a stabili termenii în care vor începe construcțiile. Lucrările au fost încredințate arhitectului francez Paul Gottereau, acesta având onorariul de 5% din cheltuielile totale și fiind obligat ca „în timpul lucrărilor să aibă pe șantier un impiegat plătit de domnia sa, în stare să dea lucrătorilor orice instrucțiuni trebuincioase și să privegheze buna executare a lucrărilor." În primă fază, lucrările au constat în ridicarea unui corp central, adăugarea unei aripi noi clădirii inițiale, a unui parc și a unei grădini. Lucrările aveau să înceapă pe data de 14 iunie 1882, iar în toamnă regele a vizitat șantierul, notând în jurnalul său că lucrările evoluează conform planului.

PE AFARĂ E FRANCEZ, ȘI-NLĂUNTRU BERLINEZ

Regele Carol I a arătat un interes aparte pentru sculptura în lemn încă din copilărie. Pentru decorarea casei sale din Berlin, regele a pus accentul pe mobila sculptată, fiind apropiat de această artă, interes pe care l-a păstrat în ciuda dificultăților și obligațiilor. Pentru realizarea decorului interior, Carol i-a angajat pe cei mai buni specialiști, printre care și Martin Stöhr, „care i-a fost și prieten personal și pe care sincer l-a prețuit, nu numai datorită remarcabilelor sale aptitudini artistice, ci și datorită caracterului său viguros, autentic german și absolutei sale onestități și fidelități." Tot Stöhr s-a ocupat și de ornamentarea ușilor, pereților, tavanelor, dar și cu mobilierul din lemn de stejar, fiind comparate adesea cu lucrările germane din trecut. Doar cabinetul de lucru al lui Carol I a fost complet reamenajat, îmbrăcat în lambriuri și decorat cu mobilier din stejar. Prin aducerea la Palat a lui Stöhr, regele urmărea o

Regina Elisabeta împreună cu Principesa Maria, pe scările intrării principale ale Palatului

reformă: înlocuirea influenței franceze cu cea nemțească. Acest lucru era vizibil datorită caracteristicilor mobilierului lui Stöhr: acestea erau personalizate, masive și abundent ornamentate, fiind specifice Renașterii Germane, cu o ușoară influență barocă datorită profilurilor rectangulare, sculpturilor în altorelief sau ronde-bosse.

Cea mai importantă cameră a Palatului, Sala Tronului, a suferit cea mai semnificativă modificare. În comparație cu celelalte încăperi decorate în stil renascentist german, unde se impuneau panourile și casetoanele din lemn, Sala Tronului se caracteriza prin decorația stucată, caracteristică a influenței franceze. Tavanul, mai ridicat decât în alte încăperi, oferea camerei o amplitudine mai mare, iar coloanele circulare poziționate în partea opusă a ferestrelor confereau ochiului un culoar către tron. Principala piesă a încăperii era înconjurată de simboluri naționale și dinastice – steagurile județelor, stema țării, scuturi heraldice care aminteau evenimentele importante ale domniei lui Carol I, întruchipări ale păcii, artei, victoriei, științelor, destinate să sugereze apartenența Regatului României la Europa modernă. De asemenea, pentru a evidenția ceremonialul și sobrietatea, se observă influența stilului Napoleon al III-lea, prin prezența frizelor de palmete și consolete, ramuri de laur, decorațiuni florale, acvile imperiale și genii înaripate.

Decorația Palatului se definea și

Palatul Regal în perioada interbelică, atunci când a fost reședința Regelui Carol al II-lea

prin valoroasa colecție de pictură universală, specifică perioadei renascentiste și baroce. Regele a cumpărat vasta galerie de tablouri a consulului Bamberg, ce era compusă din operele pictorilor celebri ai secolelor XVI-XVIII: Botticelli, Vasari, Velasquez, Rafael, Rembrant, Jan Bruegel, Tițian: „Rafinatul simț artistic al regelui, profunda lui pricepere în ceea ce privește operele vechilor maeștri, bucuria pe care i-o procură veridicitatea, autenticitatea, profunditatea artei pure, toate acestea ni se arată și în timpul alcătuirii acestei colecții, ce s-a desfășurat după un plan ferm. (...) Tablourile nu formează un șir lung de obiecte pus unul lângă altul, ci adaptându-se la restul decorului, împodobesc diferențiat fiecare încăpere a palatului din București ca și a castelului Peleș, spre bucuria permanentă a perechii regale și a oaspeților ei."

Carol reușise, într-adevăr, să ridice un edificiu demn de un regat, însă străinii ce vizitau România nu erau impresionați de simbolul de pe Calea Victoriei. „Exteriorul palatului este dezamăgitor – deloc genul de clădire în care te aștepți să trăiască o fa-

Interioarele Palatului, din lemn masiv de stejar, realizate de către Martin Stöhr

milie regală, dar interiorul este frumos și elegant, cu statui și picturi rafinate. Mi-au atras atenția în mod special modelele de nave iscusit lucrate în argint, ce decorează o sală cu lambriuri de stejar. Sala de bal avea draperii și tapițerie de satin de un albastru pal, în timp ce pereții erau zugrăviți crem – un fundal neutru perfect pentru rochiile fermecătoare și uniformele colorate ale invitaților." Așa era văzut Palatul în ochii unei englezoaice, Ethel Greening Pantazzi, în anul 1909.

În 1914, Carol I moare, nu înainte de a stipula în testamentul său instrucțiuni clare în privința palatului și a colecției sale de artă: „Sper că apartamentele din Palatul Regal de la București, ocupate astăzi de Regină, vor rămâne la dispoziția sa. [...] Galeria mea de tablouri, tocmai cum este descrisă în catalogul ilustrat al bibliotecarului meu Bachelin, va rămâne pentru totdeauna și în întregul său în țară, ca proprietate a Coroanei României."

INCENDIU LA PALAT

În noaptea de 7 decembrie 1926, Palatul Regal a fost victima unui incendiu, care a afectat toată partea centrală. „La 11 și jumătate – scrie Eugeniu Arthur Buchman, observator privilegiat la Curtea Regală – flăcări mari au izbucnit prin acoperișul aripei stângi a părții centrale a Palatului. Posturile de pompieri alarmate au sosit imediat, dar n-au putut fi de folos din pricina lipsei de apă, așa că au trebuit să se mulțumească să ia măsuri de izolare. În scurt timp, acoperișul și etajul de sus erau cuprinse de flăcări. Către orele 4 s-a reușit a stăvili incendiul. De la început au fost la fața locului Prințul Nicolae și mai marii autorităților. S-a stabilit că la orele 10 și 30 seara luase foc un coș al bucătăriei care a fost repede stins, dar probabil că acel coș a continuat să ardă înăbușit și de la căldura lui s-au aprins mai târziu grinzile. O altă explicație ar fi un scurt-circuit. Adevărul este că în pod se afla un haos complet de sârmărie și legături ale luminii electrice. Dacă colonelul Drosso, care avea sarcina de prefect al Palatului, s-ar fi interesat vreodată de aceste instalații mai mult decât rudimentare, incendiul nu s-ar fi putut produce, așadar – neglijență."

Pagubele au constat în distrugerea completă a celor mai importante încăperi: Sala Tronului cu Saloanele Regale, Sala de Festivități, Sala Prânzurilor de Gală, cu saloanele aferente, și a dete-

riorat Scara de Onoare și intrarea de la Recepție. Având în vedere faptul că evenimentul s-a petrecut în pragul iernii, primele lucrări au fost unele de protejare, care constau în: acoperiș provizoriu, sprijinirea zidurilor și planșeelor, închideri exterioare ș.a., aceste lucrări fiind executate sub supravegherea arhitectului palatului, Karel Liman.

ODĂ PALATULUI ÎN CINCI ACTE

„Lucrările de construcție a noului palat regal au fost începute de Regele Ferdinand în decembrie 1926 și s-au terminat în septembrie 1940, derularea lor făcându-se în cinci etape distincte, fiecare cu specificul ei, datorat arhitecților și decoratorilor care au lucrat. În prima etapă a reconstrucției (decembrie 1926-15 mai 1928), din dorința de a comprima cheltuielile, Regele Ferdinand I a cerut ca palatul să fie refăcut în același stil și să se mențină în mare parte fundațiile existente, urmând a se lărgi clădirea numai înspre grădină, iar la zidurile parterului să se schimbe doar golurile și nivelul planșeului primului etaj." Noile lucrări nu au constat doar într-o simplă renovare, ci în una care „să corespundă cerințelor noi ale Coroanei României întregite." Astfel, Sala Tronului, Sala Festivităților și cea a Prânzurilor de Gală aveau să fie mărite, parterul mărit, primul etaj să fie înălțat, și construirea unei Săli de Recepție, în aripa Corpului de Gardă. De asemenea, s-a mai construit încă un etaj, de aproximativ 4,5 m înălțime, peste Corpul Central și cel de Gardă. După ce au fost prezentate planurile de construcție și aprobat bugetul de către Consiliul de Miniștri, în frunte cu generalul Averescu, chiar înainte de definitivarea proiectului arhitectului Liman, la 20 iulie 1927 Ferdinand I moare. Acest eveniment aduce cu sine schimbări și în Biroul de Arhitectură al Palatului, Liman retrăgându-se, în locul său venind arhitectul Nicolae Nenciulescu. La 20 iulie 1928, Nenciulescu prezintă la Palatul Cotroceni planurile Reginei Maria, lui Vintilă I.C. Brătianu și Constantin Argetoianu, planuri care sunt aprobate. În același timp, conștient fiind de importanța lucrărilor, Nenciulescu solicită ministrului alcătuirea unei Comisii de supraveghere. Aceasta avea să fie formată din Karel Liman, Petre Antonescu și Nicolae Nenciulescu. Liman, fiind bolnav, nu a acceptat să își asume această responsabilitate și a fost înlocuit de către profesorul arhitect Nicolae Ghica-Budești, în august 1928.

Palatul Regal a trecut prin mai multe catastrofe: un puternic incendiu în 1926 (sus), bombardamentele din 1944 și Revoluția din 1989

Etapa definitorie a construcției palatului stă sub deviza dată de guvernul Iorga în 1931, și anume că „Palatul Regal este o construcție de artă. (...) Lucrările urmează să fie date spre executare specialiștilor și artiștilor recunoscuți în țară sau străinătate". Implicarea lui Carol al II-lea s-a făcut simțită atât la nivelul echipei de arhitecți, cât și prin alocarea unor sume mari de bani pentru finalizarea proiectului. Astfel, la 15 martie 1932, regele l-a numit pe Arthur H. Lorenz, un prieten din timpul exilului, arhitect-șef al Palatului Regal. Acesta va conduce ultimele două etape din consolidarea, refacerea și reconstrucția clădirii. Aspru criticat de popor pentru deciziile controversate din viața privată, Carol al II-lea a demonstrat că are un simț estetic exigent, lucru concretizat în varianta finală dată Palatului Regal: forma de U dată de aripa Kretzulescu și aripa Știrbei, dar și refacerea Sălii Tronului și modernizarea Scării Voievozilor sunt rezultate ale programului arhitectural inițiat de el.

ULTIMUL MOȘTENITOR AL FAMILIEI REGALE: PALATUL

Soarta Palatului a fost greu încercată, acesta devenind, în 1944, victimă colaterală a deciziilor luate în cel de-Al Doilea Război Mondial. Poate că blestemul mitropolitului Antim Ivireanul era încă viu. Războiul nu iartă nici măcar arta, iar bombardiere americane nu au iertat reședința regală, aripa Știrbei fiind distrusă parțial. „Palatul Regal a fost în repetate rânduri lovit de bombele inamicilor. Aripa dreaptă este încă în flăcări..., Cișmigiul (...) a fost oribil mutilat de bombele aruncate din avioanele germane..., Opera Română a fost arsă..., Întreaga Stradă Regală era la un moment dat o mare în flăcări". (Narcis I. Gherghina)

30 decembrie 1947. Istoria se repetă, iar țara este martoră la încă o abdicare silită. Regele Mihai este forțat să renunțe la tron, iar palatul să renunțe la orice aducea aminte că a fost cândva un simbol al regalității.

Cu excepția sălilor de recepție, clădirea este desemnată de către Consiliul de Miniștri să devină muzeu național de artă, în 1950 fiind inaugurată prima galerie a noului muzeu, și anume, cea de artă națională. În fosta Sală a Tronului, unde odată obișnuia să domnească rafinamentul și monarhia, regimul comunist organiza întâlniri CAER și erau oficializate ceremonii de acordare a celor mai mari distincții soților Ceaușescu. Abandonat, ca un om care trăiește din amintiri, singurul lucru care aducea puțină viață în camerele Palatului erau operele de artă, ce în mare parte aparțineau foștilor proprietari, familia regală. Palatul a primit o ultimă lovitură odată cu Revoluția din decembrie 1989: a fost incendiat, fiind distrus aproape în totalitate, iar peste 1000 de tablouri au fost arse sau furate.

Astăzi, Palatul Regal își etalează cu mândrie medaliile obținute în lupta cu destinul. Ca un bătrânel ce ne povestește câtă energie avea la horele de când era copil, cât de elegant era cu monoclu și joben la baluri, cum și-a luat scutul la război sau cum a strâns din dinți când măreția și înțelepciunea i-a fost luată peste picior, el întinde semeț privirea în zare, ocrotind în tăcere Hilaripolisul modern.

Fostul Palat Regal, astăzi Muzeul Național de Artă al României

Portalul nordic al tunelului de la Teliu (mijlocul anilor 1920)

Calea ferată Braşov-Buzău, un vis rămas neîmplinit

Aceasta e istoria unei idei vizionare: construirea unei căi ferate care să lege Transilvania de Muntenia, trecând Carpaţii prin Pasul Buzău. E însă o istorie scurtă, încheiată înainte de vreme: construcţia s-a oprit în mai multe rânduri, înainte şi după Primul Război Mondial, şi în 1931 de tot, atunci când nu mai erau de realizat decât cei aproximativ 40 de kilometri ce despărţeau Întorsura Buzăului de Nehoiaşu. Părţi ale unui proiect uriaş, cele două staţii rămân pentru totdeauna uitate „puncte terminus" ale unor linii ferate secundare. În această privire în trecut, un intermezzo: monumentala construcţie de la Teliu, unde a fost realizat cel mai lung tunel feroviar din România (4.379 metri).

DE ANDREI BERINDE

Foto: colecţia Andrei Berinde (albumul *Dedicat mult stimaţilor oaspeţi cu ocazia străpungerii Tunelului Teliu*, 1926)

Premisele acestui proiect pot fi identificate încă din anul 1862, când, în textul unui memoriu tratând problema realizării „celui dintâi drum de fier din România Unită", ilustrul om politic şi ziarist George Barițiu (1812-1893) considera că viitorul traseu ar fi trebuit „să lege Giurgiul cu Bucureştiul şi, trecând prin Ploieşti, să se apropie de munţi".

BUZĂU-NEHOIAŞU, PRIMUL TRONSON AL CĂII FERATE, E INAUGURAT ÎN 1909. Punerea în practică a ambiţiosului deziderat avea să demareze însă abia patru decenii mai târziu, la 24 martie 1907, când în „Monitorul Oficial" nr. 276 este publicat textul Înaltului Decret Regal Nr. 1129, prin care era aprobată construcţia viitoarei linii ferate particulare „de utilitate publică" Buzău-Nehoiaşu, primul tronson al proiectatei căi ferate Buzău-Braşov.

Realizată de antrepriza inginerului Maximillian Schiffer, din fondurile puse la dispoziţie de banca „Marmorosch-Bank & Co.", noua linie a fost deschisă circulaţiei în ziua de 30 ianuarie 1909, exploatarea sa urmând a fi realizată de „Societatea anonimă a căii ferate Buzău-Nehoiaşu", în baza unei convenţii încheiate cu Direcţiunea Generală a Căilor Ferate Române.

Cu toate că, în anul 1913, administraţia feroviară naţională prevedea realizarea unui studiu vizând prelungirea liniei până la Întorsura Buzăului, izbucnirea Primului Război Mondial a făcut ca această idee să fie abandonată.

ÎNTRE CELE DOUĂ RĂZBOAIE SE CONSTRUIEŞTE ŞI TRONSONUL HÂRMAN-ÎNTORSURA BUZĂULUI. După

15 iulie 1924: încep lucrările de realizare a tunelului, de la nord către sud

Vedere generală a portalului sudic al tunelului

Locuinţele lucrătorilor pe şantierul Nord

încheierea conflagraţiei mondiale, dar mai ales după reunificarea României, problema deschiderii unei noi legături feroviare transcarpatice avea să revină în actualitate: proiectul s-a regăsit în toate cele patru programe de dezvoltare ale reţelei feroviare naţionale, ce au fost elaborate succesiv între anii 1920-1926.

În acest context, prin legea publicată în „Monitorul Oficial" nr. 80 din data de 12 iulie 1923, linia „Braşov-Buzău" era considerată „lucrare de utilitate publică", iar Direcţiei Generale a Căilor Ferate Române îi e acordat un credit în valoare de 100 de milioane de lei pentru realizarea sa.

În toamna aceluiaşi an, construcţia drumului de fier transcarpatic a fost reluată, şantierul său mutându-se de această dată în Transilvania, la Hărman, o mică staţie situată pe linia magistrală Braşov-Deda. După şapte ani şi jumătate, în ziua de 25 iunie 1931, răsună, la Întorsura Buzăului, şuieratul primului tren. Dar, ca şi cu două decenii în urmă, la Nehoiaşu, lucrările se opresc din nou. Iar, peste puţină vreme, situaţia geopolitică a Europei se degradează rapid, ceea ce face ca aproape toate fondurile de care dispunea Direcţia Generală CFR să fie realocate către alte proiecte mult mai necesare în cazul izbucnirii unui nou conflict militar. Urmarea: cei aproximativ 40 de kilometri de traseu ce mai trebuiau construiţi pentru a îndeplini doritul vis al românilor de pe cele două părţi ale Carpaţilor nu aveau să mai fie realizaţi niciodată – iar cele două staţii de cale ferată, de la Întorsura Buzăului şi Nehoiaşu, rămân, pentru totdeauna, doar nişte uitate „puncte terminus" ale unor linii ferate secundare.

Şantierul Nord: inelul de la kilometrul 0,800

LA TELIU, CEL MAI LUNG TUNEL FEROVIAR DIN ROMÂNIA. Pentru ca proiectatul „drum de fier" transcarpatic să poată străpunge culmile întâlnite pe tronsonul său cuprins între Braşov şi Întorsura Buzăului, a fost necesară însă construcţia a trei tuneluri, cel mai important dintre ele, de la Teliu, măsurând nu mai puţin de 4.379 de metri.

Monumentala lucrare de arhitectură feroviară, ce rămâne şi în prezent cea mai lungă construcţie de acest tip din România, a fost realizată de antrepriza germană „Julius Berger Tiefbau Aktien Gesselschaft-Berlin", excavarea sa demarând de la nord către sud, în ziua de 15 iulie 1924.

După aproape un an, în ziua de 5 iulie 1925, o altă echipă de tunelişti a început să lucreze în sens contrar, dinspre actuala staţie de cale ferată Întorsura Buzăului, cele două galerii întâlnindu-se în ziua de 1 octombrie 1926, la o distanţă de 3.363 de metri de portalul nordic al tunelului şi 1.013 metri de cel sudic.

Finalizat la 30 septembrie 1928, deschis circulaţiei în ziua de 25 iunie 1931 şi inaugurat abia trei ani mai târziu, la 24 iunie 1934, tunelul a fost proiectat astfel încât să nu stânjenească o eventuală dezvoltare ulterioară a atât de necesarei legături transcarpatice: gabaritul său permitea instalarea unei linii ferate electrificate cu două fire de circulaţie, linie care nu se va mai construi însă niciodată.

Astăzi, numai câteva trenuri de pasageri ale companiei private care a preluat în concesiune, în 2005, calea ferată Hărman-Întorsura Buzăului mai străbat zilnic bătrânul tunel – şi doar şuieratul tainic al vântului ce se strecoară uneori prin portaluri mai spune povestea proiectului vizionar de traversare a Carpaţilor...

Hala de maşini – şantierul Nord

Portalul nordic – înaintarea la kilometrul 2.818,40

Portalul sudic – înaintarea la kilometrul 0,236

INTRĂ PE **HISTORIA.RO** PENTRU A FI LA CURENT CU OFERTELE NOASTRE DE ABONARE.

ABONEAZĂ-TE ȘI DESCOPERĂ ISTORIA!

Abonează-te la Historia + Historia SPECIAL pe minimum 12 luni și primești CADOU cartea *Turcia și fantoma armeană*. Pe urmele genocidului de Laure Marchand și Guillaume Perrier

în perioada 15 ianuarie - 14 februarie

OFERTĂ SPECIALĂ!

10% EXTRA REDUCERE
pentru studenți și pensionari

Pentru a beneficia de extra reducerea de 10% din prețul de abonament, trimiteți fie copia carnetului de student vizat pe anul universitar în curs, fie copia talonului de pensie pe ultima lună, la abonamente@adevarulholding.ro sau la fax 0372.130.068.

TE POȚI ABONA:

- **ONLINE**: la http://abonamente.adevarul.ro
- Prin **VIRAMENT BANCAR** sau mandat poștal în contul SC ADEVĂRUL HOLDING SRL, cod fiscal RO18990288, deschis la BRD Sucursala Decebal, nr. cont RO70 BRDE 441SV 5830 5914 410

Prin **SMS**: **2 SMS**-uri cu textul HISTORIA la 7466 (6 EURO / SMS + TVA) pentru abonament pe 6 luni
2 SMS-uri cu textul HISTORIA la 7460 (10 EURO / SMS + TVA) pentru abonament pe 12 luni

La **FIRMELE DE ABONAMENTE**
La toate **OFICIILE POȘTALE**
La **LIBRĂRIILE NEMIRA** - www.nemira.ro/librarii
La **LIBRĂRIA ADEVĂRUL**, București, Bd. Magheru nr.18

* Pentru acordarea premiilor este necesar să vă abonați la Historia + Historia special pe minimum 12 luni și să ne trimiteți copia dovezii de plată împreună cu talonul de abonament completat la S.C. ADEVĂRUL HOLDING S.R.L., București, Șos. Fabrica de Glucoză, nr. 21, sector 2, cod poștal 020331, sau prin fax 0372.130.068 sau email abonamente@adevarulholding.ro
** în limita a 40 de exemplare.

	3 luni	6 luni	12 luni	24 luni
Historia (apariție lunară)	(26 lei)	(48 lei)	(89 lei)	(148 lei)
extra reducere 10%	(23,4 lei)	(43,2 lei)	(80 lei)	(133,2 lei)
Historia SPECIAL (apariție trimestrială)		6 luni	12 luni	24 luni
		(16 lei)	(32 lei)	(64 lei)
extra reducere 10%		(14,4 lei)	(28,8 lei)	(57,6 lei)

	3 luni	6 luni	12 luni	24 luni
Historia + Historia SPECIAL	(33 lei)	(59 lei)	(99 lei)	(179 lei)
extra reducere 10%	(29,7 lei)	(53 lei)	(89 lei)	(161 lei)

Pentru informații și reclamații abonamente: E-mail: abonamente@adevarulholding.ro, tel.: 031.860.30.57; 031.860.30.85 (L-V între 9.00 și 18.00)

Talon de abonament

Historia ☐ Historia SPECIAL ☐

Nume ..... Prenume .....

Str. ..... Nr. ..... Bl. ..... Sc. ....., Et. ....., Ap. ....., Localitate .....

Județ ..... Sector ..... Cod poștal ..... Telefon ..... E-mail .....

Achit suma de ..... lei cu mandat poștal / ordin de plată nr. ..... din data .....
în contul S.C. ADEVĂRUL HOLDING S.R.L., cod fiscal RO18990288, deschis la BRD Sucursala Decebal, nr. cont RO70 BRDE 441SV 5830 5914 410.

Abonamentul va începe din luna* .....

Semnătura .....

Pentru abonamentele plătite cu mandat poștal sau ordin de plată este necesar să trimiteți talonul completat, împreună cu copia dovezii de plată la S.C. ADEVĂRUL HOLDING S.R.L., București, Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, sector 2, cod poștal 020331, sau prin fax: 0372.130.068, sau e-mail: abonamente@adevarulholding.ro.
Plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs pentru ca livrarea abonamentului să înceapă de la data de 1 a lunii următoare. Prin completarea prezentului talon sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activități promoționale și să le dezvăluie terților conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări și să solicit ștergerea datelor adresându-mă societății S.C. Adevărul Holding S.R.L. printr-o cerere scrisă.

„N-are rost să ziceți «Facem tot ce ne stă în puteri». Trebuie să reușiți să faceți ceea ce trebuie”[1].

WINSTON CHURCHILL

Winston Churchill,

ALTFEL DECÂT ÎL ȘTIM

ÎN IUNIE 1950, SĂPTĂMÂNALUL AMERICAN „TIME MAGAZINE" L-A NUMIT PE WINSTON CHURCHILL „OMUL JUMĂTĂȚII DE SECOL"; ÎN IUNIE 2000, REVISTA FRANCEZĂ „HISTORIA" A CONSIDERAT CUVÂNTUL „JUMĂTATEA" SUPERFLUU ȘI L-A BOTEZAT „OMUL DE STAT AL SECOLULUI". MAI MULT DE ATÂT, ALĂTURI DE BIBLIE ȘI SHAKESPEARE, CHURCHILL ESTE CEA MAI FRECVENT FOLOSITĂ SURSĂ DE CITATE[2] ȘI ÎNSUȘI GENERALUL DE GAULLE L-A DESCRIS CA PE „MARELE CAMPION AL UNEI MARI AVENTURI ȘI MARELE ARTIZAN AL UNEI MARI ISTORII"[3]. UN PERSONAJ CE MERITĂ CUNOSCUT, NU-I AȘA?

LĂSÂND LA O PARTE – PREȚ DE CÂTEVA PAGINI, DESIGUR – UNIVERSUL POLITIC AL MARELUI LIDER BRITANIC, GĂSIM ASPECTE CEL PUȚIN LA FEL DE INCITANTE ȘI DE PILDUITOARE ÎN UNIVERSUL SĂU PERSONAL. DE ALTFEL, ÎN CAZUL LUI CHURCHILL, CELE DOUĂ LUMI SE ÎNTREPĂTRUND ÎNTR-O LOGICĂ ȘI ÎNCÂNTĂTOARE ARMONIE.

DE MIHAELA SIMINA

Foto: Photoland, Corbis Images, Gulliver/Getty Images

Tatăl, Randolph Churchill, se trage din John Churchill, primul duce de Marlborough, care a învins trupele lui Ludovic al IV-lea la Blenheim, Malplaquet, Ramillies, Oudenarde și, în general, cam peste tot pe unde le-a întâlnit[4]. Mama, Jennie Jerome, era fiica mijlocie a Clarei și a lui Leonard Jerome. Acesta din urmă, descendent al unei familii hughenote care a emigrat în America la începutul secolului al XVIII-lea, este un *self-made man* tipic. Finanțist, magnat al presei, agent de bursă, impresar, proprietar de hipodrom, fondator al unui jockey club, filantrop, proprietar de iahturi și iubitor de navigație – aceasta ar fi o descriere incompletă a acestui yankeu vesel și energic care era Leonard Jerome. Soția sa, Clara, avea printre strămoșii săi o indiancă și un locotenent al lui George Washington.

Data nașterii lui Winston Churchill: 30 noiembrie 1874[5]. Locul nașterii: palatul Blenheim, din Oxfordshire, pe care primul duce de Marlborough l-a primit drept recompensă de la regina Anne și care ar putea rivaliza oricând cu palatul de la Versailles (turnuri impozante, trei hectare de acoperișuri, 300 de camere, un parc de 1.400 de hectare).

„N-AVEAM, TOTUȘI, DECÂT ȘAPTE ANI ȘI FUSESEM ATÂT DE FERICIT ÎN CAMERA MEA, CU JUCĂRIILE MELE..."

Anii de școală ai lui Winston Spencer-Churchill nu vor însemna decât o foarte lungă bătălie. În anul 1881, părinții lui se hotărăsc să îl trimită la internatul Saint Georges, o școală particulară, foarte costisitoare și foarte severă, care trebuia să îl pregătească pentru colegiul Eton. Acest lucru va reprezenta un dezastru pentru copilul Churchill: „N-aveam, totuși, decât șapte ani și fusesem atât de fericit în camera mea, cu jucăriile mele (...). Acum, nu mai aveam parte decât de lecții, vreme de șapte sau opt ore pe zi (...) și pe deasupra, crichetul și fotbalul...".[6] Winston se va dovedi a fi un școlar refractar la materii precum greaca, latina și matematica, și de-a dreptul alergic la examene. În ceea ce privește conduita micului elev – capitol la care ocupa locul 29 din 32 –, acesta ia parte la toate bătăile, fură zahăr de la cantină și face bucăți pălăria de pai a directorului[7]. Toate acestea par să fie din același registru cu comportamentul marelui politician de peste câteva decenii. Winston își găsește, însă, multe alte preocupări pe care le cultivă conștiincios: colecționează timbre, călărește, se ocupă de fluturi și de peștișorii roșii, de cei doi câini ai săi, este pasionat de pantomimă și teatru, face scrimă și devine pasionat de cursele de cai[8]. Avem de-a face, încă din copilărie, cu un personaj atipic în caracteristici, atitudini și preocupări.

Winston Churchill, la 7 ani, în 1881

În 1888, Winston intră la colegiu, la Harrow, în apropiere de Londra. Nici aici nu va avea parte prea mult de vizitele părinților săi, pe care îi va vedea doar în vacanțe (nu în toate), însă im-

presia lui despre colegiu, după trei zile, este una bună, după cum reiese din prima sa scrisoare: „Îmi place totul enorm"[9]. Din păcate, și, probabil, din cauza lipsei de timp, părinții lui nu vor putea privi dincolo de aparența unui elev indisciplinat. Lecturile lui Winston nu au prea mult de-a face cu programa școlară, dar atunci când un profesor va ține la Harrow o conferință despre bătălia de la Waterloo va fi stupefiat să audă un roșcat obraznic criticându-i expunerea, ba, mai mult, citând surse necunoscute conferențiarului însuși[10]. Deci, ar fi fost lucruri mari de privit în spatele aparențelor. Părinții lui Winston Churchill le-au omis; istoria însă, nu.

„PRIN MĂREAȚA TA REALIZARE DE A INTRA ÎN CAVALERIE MI-AI IMPUS O CHELTUIALĂ SUPLIMENTARĂ DE 200 DE LIRE PE AN..."

Politica și armele sunt cele două lucruri care îl fascinează pe Winston, deși la colegiul Harrow acestea nu sunt la mare preț. Este membru al unui club de tir, participă la competiții de tir și manevre militare și, după primul an de studii, se înscrie într-o clasă specială, care îi pregătea pe elevi pentru examenele militare. „Muncea numai dacă hotăra el că trebuie și numai la materiile care îi plăceau"[11]. Istoria și limba engleză erau două dintre acestea. Iar acest lucru se va oglindi și în activitățile lui ulterioare.

În parcursul lui educațional, următorul punct este academia Sandhurst, unde erau pregătiți locotenenții de cavalerie și infanterie. Winston a fost admis în vara anului 1893. Au urmat felicitările de rigoare. Nu și din partea părinților, chiar dimpotrivă; tatăl său îi scrie astfel: „Prin măreața ta realizare de a intra în cavalerie mi-ai impus o cheltuială suplimentară de 200 de lire pe an (...). Dacă nu vei fi capabil să renunți la existența indolentă și inutilă pe care ai dus-o în timpul colegiului și în ultimele luni, ai să ajungi un rebut al societății, unul dintre nenumăratii ratați, care ies din școlile publice și ai să te abrutizezi într-o existență jalnică, nefericită și fără rost"[12]. Tânărul îi răspunde tatălui său: „Îmi pare rău că v-am dezamăgit! Mă voi strădui să vă schimb părerea pe care o aveți despre mine, prin munca și purtarea mea la Sandhurst"[13]. Și s-a străduit – devenind una dintre personalitățile care a dominat secolul al XX-lea.

Ofițer de husari, în 1895

Tânărul jurnalist Winston Churchill, în 1899

JURNALISTUL ȘI SCRIITORUL WINSTON CHURCHILL

Anul 1895 este unul marcant pentru universul emoțional al tânărului Churchill: mor tatăl lui, lordul Randolph Churchill, și doica lui, Everest. Mărturia lui din *My Early Life*, referitoare la primul eveniment, pune în lumină modul lui Winston de a se raporta la tatăl său: „Astfel, au luat sfârșit toate visele mele de a deveni camaradul lui, de a intra, alături de el în Parlament, pentru a-l susține. Nu-mi mai rămânea decât să urmez aceeași cale ca și el și să-i apăr amintirea"[14]. Pe de altă parte, relația Everest-Winston Churchill a fost unul dintre cele mai frumoase episoade din viața lui, astfel că vestea morții bonei l-a mâhnit profund. Aceasta a fost confidenta lui, cea care l-a încurajat și l-a consolat în timpul școlii, cea care a remarcat natura lui umană bună și geniul lui, într-o manieră în care mama sa nu putea sau nu dorea să o facă[15]. Cu toate acestea, se pare că de la mama sa a moștenit Winston caracteristicile predominante: energia, ambiția, dragostea pentru aventură, intelectul întortocheat, curajul, rezistența și o mare pasiune pentru viață în toate aspectele acesteia. Obiectivul lui de a deveni cel mai important om politic din Westminster este proiecția masculină a dorinței mamei sale de a fi cea mai dorită doamnă din Mayfair[16].

Formarea tânărului Churchill în domeniul militar a continuat astfel: a absolvit academia Sandhurst, în 1895 a devenit locotenent în Regimentul Patru de Husari din garda Reginei, tot în 1895 a plecat ca observator în Cuba, urmând ca în 1896 să plece în India și, ulterior, la sfârșitul anului 1898, să se stabilească în cantonamentul din Bangalore. Între timp, în 1897, ia parte la luptele purtate la granița de nord-vest a Indiei, iar în

Churchill, Roosevelt și Stalin la Ialta, în 1945

1898 este avansat în grad, pleacă în Campania din Sudan, unde participă la atacul de la Omdurman. În 1899, după ce candidează la Parlament din partea conservatorilor și este învins, pleacă în Africa de Sud, în calitate de corespondent de război pentru „Morning Post"[17]. Ceea ce merită remarcat în tot acest parcurs este aviditatea cu care citește cărți deloc alese la întâmplare, de istorie, de politică, de economie, de drept constituțional, precum și materiale din arhivele Parlamentului – toate acestea îi vor permite cândva să intre bine pregătit în arena politică. La fel de remarcabilă este și plăcerea și priceperea cu care scrie; de altfel, găsește în această activitate și o sursă importantă de venituri. Publicații precum „Morning Post", „Daily Pioneer" sau „Daily Telegraph" îl contactează pentru a le furniza materiale jurnalistice. Acestea, alături de lucrări mai ample, precum *Expediția din Malakand*, îl poziționează pe scriitorul Winston Churchill la loc de cinste în societatea britanică.

Toate călătoriile lui sunt însoțite de povești care îl înfățișează aflat mereu în căutarea gloriei. Întors în Anglia în 1900, deja celebru datorită articolelor sale și faptelor de arme, i se propune să candideze din nou la Parlament, din partea Partidului Conservator. De data aceasta, cu succes: la 1 octombrie 1900, la doar 26 de ani, Winston Churchill este ales deputat, în circumscripția Oldham.

„CONȘTIINȚA MEA E FATĂ BUNĂ. POT SĂ CAD LA ÎNȚELEGERE CU EA"

Onoarea este un pilon esențial pe care Winston Churchill și-a clădit întreaga existență. Într-o vizită la școala Harrow, în 1941, le va spune astfel elevilor: „Niciodată, niciodată, niciodată... niciodată să nu cedați decât în fața dictatului onoarei și al bunului-simț"[19]. Pentru a surprinde cât de mult ținea la factorul onoare, este relevantă o secvență din episodul celebrului Acord de procentaj, pe care l-a încheiat cu Stalin în octombrie 1944, la Moscova. După ce cei doi lideri au semnat hârtia pe care erau împărțite sferele de influență în Europa de Sud-Est, Churchill i-a cerut lui Stalin să ardă documentul, de teamă că acesta ar fi putut fi găsit cândva[20]. Evident că acest lucru nu s-a întâmplat, lui Stalin nepăsându-i de tipul acesta de aspecte, dar cererea lui Churchill face evidentă preocuparea lui pentru păstrarea unei imagini încununate de onoare. Cât despre corectitudinea morală a secvenței, aceasta este discutabilă și demonstrează, încă o dată, pragmatismul specific personajului. Pragmatism, care, în termeni de *decision-making*, e menit să aducă rezultate bune și pe care însuși Churchill îl rezumă astfel: „Conștiința mea e fată bună. Pot să cad la înțelegere cu ea"[21].

„Mama mi-a părut întotdeauna o prințesă din basme; o făptură radioasă, înzestrată cu bogății și puteri nețărmurite. În ochii mei, ea strălucea ca luceafărul de seară. O iubeam din toată inima, dar de la distanță"[18]

WINSTON CHURCHILL

Înțelepciunea cu care a vorbit, a gândit și a acționat constituie o altă trăsătură de bază în conturarea portretului marelui om (politic) britanic. Exemplu: „Întotdeauna în situațiile critice și deconcertante cel mai bine este să ne întoarcem la primul principiu și la acțiunea simplă"[22]. Un altul: „Din experiența mea legată de acțiunile de mare anvergură, am descoperit că adesea este o greșeală să încerci să rezolvi totul dintr-odată"[23].

Winston Churchill și soția, Clementine, în 1910

Churchill, alături de primii doi copii ai săi, Randolph și Diana, în 1929

„LA BLENHEIM, AM LUAT DOUĂ HOTĂRÂRI FOARTE IMPORTANTE: SĂ MĂ NASC ȘI SĂ MĂ ÎNSOR"

Deși sănătatea lui nu a fost niciodată una de invidiat, mai cu seamă spre sfârșitul vieții, nu a lăsat niciodată acest aspect să-i afecteze în vreun fel activitățile. Făcea eforturi ieșite din comun pentru a-și onora obligațiile. Doctorul său personal, Lordul Moran, nota astfel, în decembrie 1943, când Churchill se ducea la generalul Eisenhower, care îl aștepta în Tunisia: „În timp ce prim-ministrul se îndrepta cu pași înceți spre avion, remarcam cum chipul lui căpăta o culoare cenușie care nu mi-a plăcut. Când a ajuns în sfârșit în casa aceea, s-a prăbușit pur și simplu în primul fotoliu la îndemână"[24].

Să pătrundem, însă, mai profund în universul personal al lui Winston Churchill. Un aspect interesant este timiditatea aproape bolnăvicioasă de care dădea dovadă în prezența femeilor, în contrast total cu atitudinea curajoasă pe care o manifesta pe câmpul de luptă sau în Camera Comunelor. În 1908 s-a căsătorit cu Clementine Hozier, urmând ca în 1909 să se nască prima lor fiică, Diana, iar în 1911, primul lor fiu, Randolph. Imediat după încheierea ceremoniei de nuntă, Winston a început să discute politică cu Lloyd George, uitând complet că trebuie să iasă din biserică împreună cu mireasa. În ciuda multor episoade de acest fel, în care politica joacă rolul principal, cei doi vor avea o căsnicie fericită[25].

Winston Churchill: „La Blenheim, am luat două hotărâri foarte importante: să mă nasc și să mă însor. Sunt mulțumit de hotărârile luate în ambele cazuri. N-am avut niciodată vreun motiv să regret vreuna dintre ele"[26].

Scrisorile lui Churchill către soția sa ne ajută să identificăm și o latură sensibilă – și, desigur, talentul literar – a omului care a condus Marea Britanie (singură) în Al Doilea Război Mondial. În 1916, din tranșeele din Franța, în Primul Război Mondial, îi scria: „Te iubesc mai mult cu fiecare lună care trece și am nevoie de tine și de frumusețea ta... Sunt atât de devorat de egoism, încât aș vrea să mai am un suflet, într-o altă lume, și să te întâlnesc în alt cadru, ca să-ți ofer toată iubirea și onoarea din marile povești de dragoste"[27]. Da, mașinăriile politice și militare sunt, în ultimă (sau, poate, dimpotrivă, în primă) instanță, oameni.

Pe lângă Diana și Randolph, Clementine și Winston Churchill au mai avut încă trei copii: Sarah, născută în 1914, Marigold, născută în 1918 și care, din păcate, a murit în 1921, și Mary, care s-a născut în anul 1922. Acesta a fost și anul în care Winston a cumpărat reședința de la Chartwell, în care a locuit până la moartea sa, în 1965[28].

„CÂND FUMEZI TRABUCURI E CA ATUNCI CÂND TE ÎNDRĂGOSTEȘTI"

Foarte interesantă este imaginea conacului Chartwell prin anul 1954, atunci când Churchill nu mai era în mijlocul evenimentelor din politica britanică. Vechiul conac găzduiește pe rând copii, nepoți, verișori, asistenți și secretari, medici și istorici, jurnaliști și notabilități locale, precum și pe foștii colegi, prieteni și apropiați din timpul războiului și de dinainte de război. Necuvântătoarele își găsesc și ele loc în număr remarcabil. Bătrânul gentleman fermier ține neapărat ca toți invitații lui să le admire și să-i viziteze domeniul[29]. Jurnalistul Cyrus Leo Sulzberger, un apropiat al lui Churchill, notează: „O lua înain-

te cu un pas energic, dar şovăitor. Ne-a arătat de departe lebede negre pe un heleşteu şi un viţel născut cu o săptămână înaintе; este mândru de vacile sale alb cu negru şi foarte interesat de peştii din cele două iazuri, de crapii bătrâni de douăzeci de ani[30]! Nu este nevoie de foarte multă expertiză psihologică sau sociologică pentru a ne da seama că Winston Churchill şi-a creat acest mic univers personal pentru a-l suplini pe cel politic, din care chiar şi el trebuia să se retragă la un moment dat. Mişcarea, acţiunea nu puteau să lipsească din jurul lui, el trebuia să se afle în mijlocul evenimentelor, să le influenţeze sau chiar să le provoace. Şi, desigur, trebuia să fie remarcat şi remarcabil; de aici provine şi bogăţia decorului micului său univers de la Chartwell."

Churchill lucra de la opt dimineaţa până la două noaptea, îngăduindu-şi doar un ceas de siestă după-amiază. În fiecare dimineaţă, uneori chiar în timp ce se află în pat sau în baie, Churchill dicta o duzină-două de scrisori şi memorandumuri, fumând fără încetare trabucuri Cuba[31]; de altfel, greu găsim vreo poză în care acesta să apară fără trabuc. Churchill: „Când fumezi trabucuri e ca atunci când te îndrăgosteşti; mai întâi eşti ispitit de formă; îl păstrezi pentru aromă; şi întotdeauna trebuie să-ţi aminteşti ca niciodată, niciodată să nu laşi flacăra să se stingă".

Iar acesta nu este singurul viciu al marelui om politic. Alcoolul se înscrie şi el, cu succes, pe listă. Coniacul preferat de Churchill era Napoleon (personajul istoric pe care îl considera cel mai fascinant), în timp ce şampania preferată era Pol Roger. În Franţa, doamna Pol-Roger a ascuns de naziştі două lăzi de şampanie, special pentru Churchill. Whisky-ul – căci nu putea lipsi tocmai acesta – care îi plăcea cel mai mult era Johnnie Walker Red Label; Churchill a fost prieten cu Alexander Walker, primul proprietar al distileriei scoţiene[32].

WINSTON CHURCHILL ALIAS PICTORUL CHARLES MORIN

În ciuda programului de muncă extrem de încărcat, personajul nostru găseşte timp şi pentru a-şi cultiva pasiunile. Şi le cultivă cu rezultate, ca orice demers în care se implică. Pictura este un exemplu. Churchill a folosit o paletă intensă pentru a crea tablouri în stil impresionist, tablourile sale găsindu-se la

Pictând, într-o staţiune portugheză, în 1950

Alături de fiul său Randolph şi de Coco Chanel, în 1928

Luvru sub semnătura Charles Morin. Picasso, care detesta politica lui conservatoare, a spus că dacă politicianul britanic s-ar fi limitat la pictură ar fi ajuns printre cei mai de seamă artişti.

Alt exemplu este pasiunea pe care a avut-o pentru istorie. Ca istoric, Churchill a scris multe volume în care povesteşte bătăliile din cele două războaie mondiale, precum şi biografia tatălui său, lordul Randolph, şi pe cea a strămoşului său, ducele de Marlborough. A fost, de asemenea, un jucător remarcabil de polo, cotat în clasamentul oficial englez, un ţintaş de prima mână şi un priceput călăreţ; a avut în grajduri chiar şi un cal de curse campion, pe nume Colonist II[33].

Merită amintit că, pe lângă faptul că a cunoscut cei mai mulţi conducători politici ai lumii, a fost apropiat şi de personaje legendă precum Charlie Chaplin sau Coco Chanel. Aceasta spunea despre el: „Seamănă cu păpuşile acelea mari care au lest în picioare. Cu cât le faci să cadă mai jos, cu atât se ridică mai sus"[34].

Imaginaţia lui vestimentară neobişnuită era una în deplină concordanţă cu imaginaţia de care dădea dovadă în toate ipostazele vieţii sale. Pălăria şi bastonul (uneori şi mănuşile), alături de trabuc sunt accesoriile nelipsite ale lui Winston Churchill, emblema imaginii sale, confirmând faptul că şi-a construit sub toate aspectele un stil personal, original, remarcabil.

Firеşte, ca orice fiinţă umană, Winston Churchill avea şi unele trăsături negative. Cele care merită menţionate, din prisma temei tratate în lucrarea noastră, sunt impulsivitatea şi tendinţa de a acţiona, uneori, fără măsură. Nu o singură dată a avut de pierdut din cauza acestor defecte. Un alt reproş adesea întâlnit la adresa marelui politician britanic este şi pragmatismul său, uneori imoral. El însuşi declara: „Nu te cocoţa niciodată atât de sus pe un principiu încât să nu-l mai poţi coborî la nivelul împrejurărilor"[35]. Pe lista de defecte ale lui Winston se mai pot înscrie şi lipsa de punctualitate a acestuia, precum şi atitudinea lui faţă de bani, pe care îi cheltuia fără urmă de chibzuinţă şi care niciodată nu îi erau suficienţi[36]. „Cum se mai topesc!", exclama în această privinţă. Cât despre punctualitate: „Am spirit sportiv. Îmi place întotdeauna să le las trenurilor şi avioanelor şansa să scape"[37].

În 2013, Mervyn King, guvernatorul The Bank of England, anunţa că Winston Churchill va apărea, începând cu anul 2016, pe bancnota de cinci lire a englezilor. O dovadă cât se poate de relevantă a actualităţii şi a importanţei marelui personaj istoric. Şi mai mult decât relevantă, tangibilă, concretă, palpabilă. Bancnota de cinci lire este cea mai populară bancnotă din Marea Britanie, iar de anul acesta imaginea sa va fi compusă din următoarele elemente: portretul lui Winston Churchill din 1941, o imagine reprezentând clădirea Westminster şi Elizabeth Tower, de unde Big Ben-ul va arăta ora 15:00, ora aproximativă a rostirii de către Churchill, în Camera Comunelor, a celebrei fraze „I have nothing to offer but blood, toil, tears and sweat". Acest citat va apărea, de altfel, scris sub portretul prim-ministrului, iar pe fondul bancnotei va fi inserată imaginea medaliei Premiului Nobel, premiu pe care Churchill l-a primit în 1953, pentru literatură. Vă imaginaţi cât de încântat ar fi fost Sir Winston Churchill să ştie că se va afla în buzunarele tuturor oamenilor din poporul său?

NOTE:

1. Paul, Johnson, *Churchill*, Viking Penguin Group, New York, 2009, p. 96.
2. John C. Humes, *Vorbele de duh ale lui Winston Churchill*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2010, p. 19.
3. François Kersaudy, *Winston Churchill*, Editura Orizonturi, Bucureşti, 2006, p. 7.
4. François Kersaudy, *op. cit.*, p. 9.
5. *Ibidem*, pp. 9-10.
6. Sir Winston Churchill, *My Early Life*, The Reprint Society, London, 1944, p. 18.
7. François Kersaudy, *op. cit.*, p. 20.
8. *Ibidem*, p. 21.
9. Martin Gilbert, *Churchill. A Life*, Henry Holt and Company, New York, 1991, p. 19.
10. William Manchester, *Winston Churchill*, vol. I, R. Laffont, Paris, 1983, p. 145.
11. E. Chaplin, *Winston Churchill and Harrow*, Colegiul Harrow, Londra, 1941, p. 12 în Paul Kersaudy, *op. cit.*, p. 28.
12. Martin Gilbert, *op. cit.*, p. 29.
13. *Ibidem*.
14. Sir Winston Churchill, *op. cit.*, p. 264.
15. Paul, Johnson, *Churchill*, Viking Penguin Group, New York, 2009, p. 8.
16. *Ibidem*, p. 7.
17. *Ibidem*, pp. 35-131.
18. John C. Humes, *op. cit.*, p. 69.
19. Martin Gilbert, *op. cit.*, p. 703.
20. O copie a documentului se află în Arhivele Naţionale ale Marii Britanii.
21. James C. Humes, *op. cit.*, p. 86.
22. James C. Humes, *op. cit.*, p. 89.
23. *Ibidem*.
24. Lord Moran, *Vingt-cinq ans aux côtés de Churchill, 1940-1965*, Robert Laffont, Paris, 1966, p. 256.
25. François Kersaudy, *op. cit.*, p. 88.
26. James C. Humes, *op. cit.*, p. 34.
27. *Ibidem*, p. 103.
28. A murit pe 24 ianuarie 1965, la cea de-a şaptezecea comemorare a morţii tatălui său, lordul Randolph, care decedase pe 24 ianuarie 1895.
29. François Kersaudy, *op. cit.*, pp. 402-403.
30. Cyrus Leo Sulzberger, *Les derniers des géants*, Albin Michel, Paris, 1972, pp. 249-250.
31. François Kersaudy, *op. cit.*, p. 108.
32. Robert Lewis Taylor, *Winston Churchill. An Informal Study of Greatness*, *Doubleday*, New York, 1952, pp. 89-90.
33. Robert Lewis Taylor, *op. cit.*, pp. 117-119.
34. Edmonde Charles-Roux, *Coco Chanel*, RAO International Publishing Company, Bucureşti, 2009, p. 524.
35. James C. Humes, *op. cit.*, p. 86.
36. Martin Gilbert, *op. cit.*, pp. 321-235.
37. James C. Humes, *op. cit.*, p. 91.

BANK OF ENGLAND
Sir Winston Churchill Banknote Concept
Bank of England
Five Pounds
"I have nothing to offer but blood, toil, tears and sweat"
vernor and Company of the Bank of England 2013

Conceptul bancnotei de 5 lire, aşa cum a fost el prezentat de Banca Angliei în decembrie 2013

Un peisaj obișnuit în Kolîma, zona din Siberia de Est unde au existat, pe timpul Uniunii Sovietice, numeroase lagăre de muncă. Iarna, temperatura medie variază între -19 °C și -38 °C, iar vara între +3 °C și +16 °C.

„Simfonie a nebuniei și a groazei”

ANII **EVGHENIEI GHINZBURG** ÎN OCNĂ ŞI ÎN GULAG

Lagărele îndepărtate ale Siberiei au inspirat multe cărți. Nenumărate volume de valoare au fost scrise punând pe hârtie amintirile din Gulag, acolo unde regimul stalinist a trimis milioane de oameni. Dintre supraviețuitori, trei au lăsat posterității cărți ce sunt considerate astăzi cele mai însemnate mărturii despre universul concentraționar sovietic: Aleksandr Soljenițîn, cu al său Arhipelag Gulag; Varlam Șalamov cu Povestirile din Kolîma; și Evghenia Ghinzburg, cu Destin în bătaia vântului, volum publicat la sfârșitul lui 2015 de Editura Corint.

| DE ANDREEA LUPȘOR Foto: Gulliver/AFP

Cartea Evgheniei Ghinzburg a deschis, de fapt, valul de lucrări memorialistice despre închisorile staliniste: *Destin în bătaia vântului* a fost printre primele volume autobiografice despre Gulag. A fost publicat în ianuarie 1967, în Italia, apoi și în alte țări, unde a avut un succes extraordinar. Așa cum s-a întâmplat și în cazul altor scriitori ruși, apariția cărții a atras din nou asupra autoarei atenția autorităților, care au obligat-o să declare într-un interviu că opera ei a fost publicată fără permisiunea sau acordul său. Neplăcerile ar fi fost, probabil, și mai mari dacă ar fi văzut lumina tiparului varianta mai dură a manuscrisului: pe aceasta, însă, Evghenia Ghinzburg a ars-o de frica KGB-ului. Căci în cei treizeci de ani ce s-au scurs de la arestarea ei și până la apariția memoriilor sale (dintre care 18 ani i-a petrecut în închisoare), scriitoarea – cândva membră de partid și comunistă fidelă – a înțeles adevărul despre sistemul comunist și natura lui: că este inuman și imposibil de îndreptat.

18 ANI PIERDUȚI

La jumătatea lunii februarie 1937, Evghenia Ghinzburg, în vârstă de 32 de ani, profesor universitar de istorie, jurnalist și fost membru al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice (fusese exclusă din partid cu doar o săptămână înainte), era chemată la sediul NKVD din orașul Kazan. A păşit cu teamă în această anticameră a sistemului represiv stalinist, din care avea să mai iasă abia doisprezece ani mai târziu – și nici atunci definitiv, căci destinul ei urma să mai înregistreze încă o arestare și șase ani în Gulag. Ghinzburg, o comunistă având o credință fermă în idealurile Revoluției, a petrecut în total optsprezece ani din viață, cei mai frumoși ani ai săi, în închisorile și lagărele Uniunii Sovietice.

Destin în bătaia vântului relatează doar o parte a acestei experiențe carcerale: perioada tulburătoare dintre asasinarea lui Serghei Kirov, din 1 decembrie 1934, de la care pornește ancheta ei (și cel mai mare val al represiunilor staliniste), și arestarea din februarie 1937; ancheta din februarie-august 1937; cei doi ani petrecuți în închisoare la izolator, apoi drumul spre lagărele din Kolîma – călătoria cu un „vagon special" spre Vladivostok, care a durat nu mai puțin de o lună, și prima întâlnire cu înfrigurata Siberie.

Acești ani ai „simfoniei nebuniei și groazei", așa cum i-a numit autoarea, au început cu anchetarea ei pe baza unor acuzații de terorism și activități contrarevoluționare trotkiste, din cauza legăturii sale, o simplă relație de muncă, cu un om intrat în vizorul NKVD-ului. Un exemplu clasic al modului în care oricine putea deveni dușman al poporului din motive cât se poate de absurde, grație interpretărilor largi pe care anchetatorii le dădeau faimosului articol 58 din Codul Penal al URSS – „marele, puternicul, abundentul, ramificatul, variatul, atotcurățătorul articol Cincizeci și Opt", așa cum îl numea Soljenițîn, care a populat Siberia cu milioane de oameni.

Evghenia Ghinzburg a avut totuși norocul, dacă se poate spune așa, de a fi arestată și anchetată înainte ca NKVD-ul să primească undă verde pentru torturarea fizică a prizonierilor. Cea mai dură experiență din timpul anchetei sale a fost un interogatoriu non-stop timp de șapte zile, fără somn și fără mâncare. În pofida acestuia, ea nu a cedat: până la finalul anchetei, Ghinzburg nu a recunoscut nicio acuzație, nu a făcut niciun denunț fictiv și nu a semnat nicio mărturisire. Știa că nu mai exista cale de scăpare – putea rămâne măcar cu conștiința curată.

DESTIN ÎN BĂTAIA VÂNTULUI
de Evghenia Ghinzburg
Editura Corint; număr pagini: 512; preț: 34,90 lei

OCNA, O BINECUVÂNTARE

Evghenia Ghinzburg și-a primit sentința cu bucurie – bucuria de a rămâne în viață. Se aștepta să ajungă în fața plutonului de execuție; a primit în schimb „doar" zece ani de detenție în regim de izolare, cu pierderea drepturilor civile timp de cinci ani și confiscarea lucrurilor personale.

Dacă sentința ar fi fost respectată întocmai, *Destin în bătaia vântului* ar fi fost, poate, o carte cu totul altfel. Dacă Evghenia Ghinzburg ar fi petrecut toți anii de detenție la izolator – închisă, adică, singură într-o celulă (sau, cu puțin noroc, cu o altă persoană – așa cum s-a întâmplat de fapt, din cauza aglomerării închisorilor), fără să vadă, timp de zece ani, niciun alt chip în afară de cel al gardianului, ar fi ieșit de acolo un alt om.

A petrecut însă doar doi ani de zile în izolatorul închisorii din Iaroslavl. A fost o experiență cumplită, dar totodată eliberatoare: „Atunci când stai în izolator, nu mai alergi după fantoma succeselor vieții, nu mai ești fățarnic, nu mai faci pe diplomatul, nu mai faci niciun compromis cu conștiința. Te cufunzi total în problemele înalte ale existenței umane și te apropii de ele purificată prin suferință. Și chiar dacă lagărul, cu lupta lui animalică fățișă pentru existență, a păstrat curate mii de suflete ale tovarășilor noștri, atunci ce să mai vorbim de cei închiși la izolator. Acțiunea lui benefică este neîndoielnică. Desigur, dacă ea nu durează prea mult, dacă ea nu apucă să distrugă fundația personalității. De câte ori în lagăr nu mi-am adus aminte cu afecțiune de celula izolatorului din Iaroslavl! Pentru că, deși existența mea acolo era chinuitoare, niciodată, nicăieri, nici înainte, nici după aceea, nu s-au dezvoltat atât de bine laturile personalității mele așa cum s-a întâmplat acolo. În mod clar, în decursul acestor doi ani am fost mult mai bună, mai inteligentă și mai profundă decât în tot restul vieții mele".

Ocna poate fi, deci, și o binecuvântare – întocmai cum spunea autorul *Arhipelagului*. Este un punct de vedere pe care îl întâlnim și la alți foști deținuți, nu doar la Ghinzburg – mulți au descoperit în închisoare o cale către descătușarea și revelarea sinelui. În această cheie trebuie citit și volumul de față: ca un exemplu clasic de *bildungsroman*, în care eroina, Evghenia, se autodescoperă în închisoare și, în același timp, descoperă adevărata natură a regimului în care crezuse cu tărie. *Destin în bătaia vântului* înregistrează, așadar, nu doar observații fine cu privire la sistemul represiv stalinist, ci și transformările interioare ale omului captiv, reflecțiile sale asupra vieții, dar și asupra morții, voința extraordinară de a supraviețui și salvarea găsită de autoare în ceea ce nimeni nu-i putea lua – poezia: „Ca în negura anilor de închisoare,/ Prin toată groaza singurătății,/ Să nu uităm lumina/ Constelațiilor, a înfloreșcențelor, a prieteniei.../ Ca într-o bună zi de primăvară,/ A întoarcerii totuși posibile,/ Să nu ne omoare deodată liliacul/ Prin năvala mirosmei sale" (versuri compuse de Evghenia Ghinzburg în izolatorul închisorii din Iaroslavl, în ajunul Anului Nou, 1939).

COMPLETEAZĂ-ȚI COLECȚIA!

Profită acum de reduceri excepționale la edițiile Historia și Historia Special

2013 / 2014 / 2015

Pachet **6** reviste **Historia** (la alegere) – **29,99** lei – 50% reducere

Pachet **3** reviste **Historia** (la alegere)– **17,99** lei – 40% reducere

OCTOMBRIE 2014

NOIEMBRIE 2014

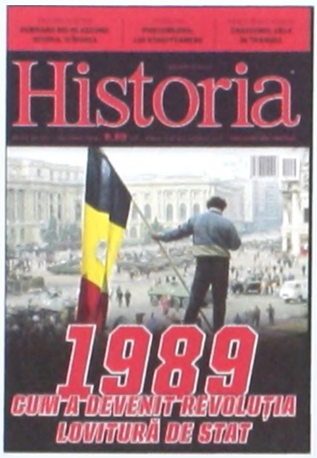

DECEMBRIE 2014

IANUARIE 2015

FEBRUARIE 2015

MARTIE 2015

Pachet **4** reviste **Historia Special** (pachet fix)– **23,99** lei – 40% reducere

SEPTEMBRIE 2013

DECEMBRIE 2013

MARTIE 2014

IUNIE 2014

Pentru a comanda sună la 031 860.30.57 sau 031 860.30.95 (L-V, 9.00- 18.00)

sau trimite un e-mail la abonamente@adevarulholding.ro

*se adaugă taxele poștale de expediere a revistelor, ** în limita stocului disponibil

„Rotunda" bisericii „Sf. Gheorghe" din Sofia, o bijuterie scoasă la iveală de bombele Aliaților, în 1944

Trecutul Sofiei, scos la suprafață de bombardamentele aliate

INDIFERENT DACĂ AVEȚI LA DISPOZIȚIE O ZI SAU MAI MULTE PENTRU A VIZITA CAPITALA BULGARIEI, MERITĂ PE DEPLIN EFORTUL DE A LUA LA PAS ZONA CENTRALĂ A SOFIEI. EU AM AVUT NOROCUL UNUI GHID CARE NE-A DEVOALAT RAPID OBIECTIVE TURISTICE IMPORTANTE ALE CAPITALEI, ÎNSĂ ȘI FĂRĂ GHID PUTEȚI FACE ÎNTR-UN TIMP SCURT UN TUR AL ZONEI ISTORICE; MULTE OBIECTIVE INTERESANTE SUNT CONCENTRATE ÎNTR-UN AREAL RESTRÂNS.

DE BETA ROMAN Foto: Guliver/AFP, Guliver/Getty Images, https://euobserver.com

Pe pereții „Rotundei" sunt straturi de picturi din perioade istorice diferite; construcția în sine datează din secolul IV d.Hr.

Combinația de edificii comuniste ia ochii la prima vedere în centrul Sofiei; dar printre straturile de clădiri (atât de cunoscute nouă) sunt și bijuterii arhitecturale ce merită toată atenția. Iar pentru mine, o bisericuță discretă, ascunsă și înconjurată pe toate laturile de blocuri comuniste, este cea mai plăcută amintire din scurta vizită în capitala Bulgariei.

BOMBARDAMENTELE DIN 1944 ȘI BISERICA DIN SEC. IV D.HR.

Biserica „Sf. Gheorghe", din care a rămas astăzi în picioare doar ceea ce se numește „Rotunda", a fost construită în urmă cu 1.700 de ani și face parte dintr-un complex mai amplu. E, de fapt, „cea mai veche clădire din Bulgaria" și una dintre cel mai bine conservate clădiri de pe teritoriul țării vecine. Biserica a fost ridicată de împăratul Constantin cel Mare ca parte a unui complex public în secolul IV d.Hr. și a fost descoperită din întâmplare în 1944, când bombe aruncate de Forțele Aliate în cel de-Al Doilea Război Mondial au scos-o la lumină. În „Rotunda", partea care s-a mai păstrat din vechea biserică, sunt mai multe straturi de picturi pe pereți care datează din perioade istorice diferite. Un alt amănunt interesant: e situată în curtea interioară a unui complex de clădiri în care se află și Președinția Bulgariei.

SERDICA, ORAȘUL ROMAN ACOPERIT CU STICLĂ

Tot din întâmplare a fost scos la iveală, în urmă cu câțiva ani, și orașul roman Serdica, care se suprapune cu bulevarde importante ale actualei capitale. Cele mai vechi vestigii descoperite pe teritoriul Bulgariei datează din perioada neolitică. În secolul VIII î.Hr., în zonă era un oraș trac, care, după cucerirea de către romani, a fost numit Serdica, după tribul trac serdi care trăia în zonă.

Orașul roman a fost scos la suprafață din 2012 încoace bucată cu bucată – și a fost exploatat la maximum din punct de vedere turistic, așa că zonele identificate ca făcând parte din vechiul oraș sunt mai mereu pline de vizitatori. Artefacte identificate în timpul săpăturilor sunt expuse la metrou, iar părțile componente ale fostului oraș sunt acoperite cu pereți din sticlă, pentru a fi cât mai accesibile turiștilor. De altfel, același Constantin cel Mare obișnuia să spună că Serdica era „Roma lui". Orașul avea patru porți, cu inscripții solemne pe ele. Din complex face parte și biserica „Sf. Gheorghe", amintită mai sus.

Capul lui Apollo (sec. II-III d.Hr.), descoperit în timpul săpăturilor care au scos la iveală orașul roman Serdica

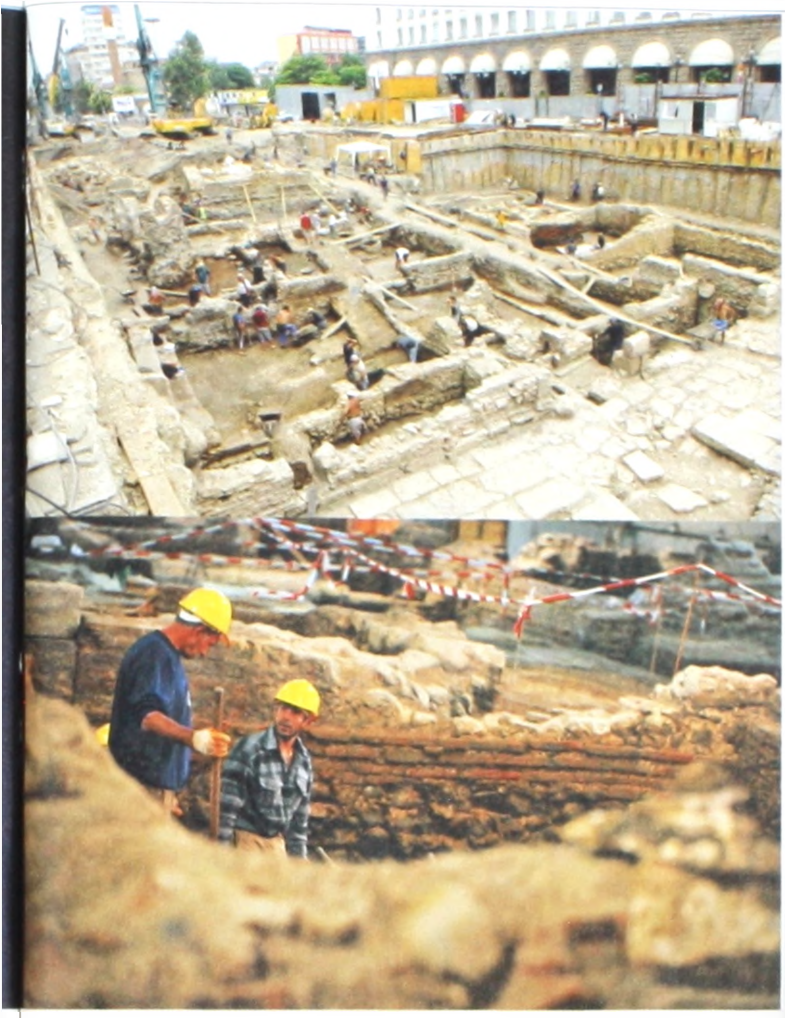

Rămăşiţele oraşului roman Serdica se suprapun peste bulevarde din centrul Sofiei; imagini din timpul săpăturilor

CATEDRALA DEDICATĂ SOLDAŢILOR CARE AU SCĂPAT BULGARIA DE OTOMANI

La câteva sute de metri de „Rotunda" şi oraşul roman, un alt obiectiv important care rămâne în memoria vizitatorului: catedrala Aleksander Nevsky. Edificiul a fost construit la începutul secolului al XX-lea, în onoarea soldaţilor care şi-au pierdut viaţa în Războiul Ruso-Turc (1877-1878), ruşi, ucraineni, bieloruşi, bulgari, şi au eliberat Bulgaria de sub dominaţia otomană. Legăturile dintre catedrală şi cultura rusă nu se opresc însă în acest punct, pentru că atât arhitectul, cât şi patronul bisericii erau ruşi. Arhitectul Alexander Pomerantev a fost responsabil de implementarea unora dintre cele mai ambiţioase proiecte culturale din perioada pre-comunistă din Rusia, în timp ce Aleksander Nevsky, cel care a dat numele catedralei, a fost un prinţ din Moscova, care a trăit în secolul al XIII-lea. Clădirea e construită în stil neo-bizantin şi este a doua catedrală, ca mărime, din Peninsula Balcanică, după Catedrala Sfântul Sava din Belgrad.

Ridicarea catedralei a început în 1882, când a fost pusă piatra de temelie, însă cea mai mare parte a fost realizată între 1904 şi 1912. Construcţia efectivă şi decoraţiunile au fost realizate de o echipă de bulgari, ruşi, austro-ungari şi alţi artişti europeni, cu obiecte aduse din toată Europa. Părţile din marmură şi candelabrele au fost făcute la München, elementele din metal pentru porţi, la Berlin, în timp ce porţile propriu-zise au fost realizate în Viena, iar mozaicurile au fost aduse din Veneţia.

Interesant este şi faptul că a existat un moment în care numele catedralei a fost schimbat în Catedrala Sfinţii Chiril şi Metodiu. S-a întâmplat în intervalul 1916-1920, când Bulgaria şi Rusia au făcut parte din alianţe opuse în timpul Primului Război Mondial; ulterior s-a revenit la numele iniţial.

TÂRG PERMANENT DE ICOANE ŞI ANTICHITĂŢI

Catedrala este situată şi în apropiere de Biserica Sf. Sofia, după care a fost numit oraşul, şi are dimensiuni impresionante: ocupă aproximativ 3.100 de metri pătraţi, turnurile sunt la peste 50 de metri de pământ şi poate găzdui până la 10.000 de oameni. În acelaşi loc există una dintre cele mai impresionante colecţii de artă ortodoxă, cu peste 200 de icoane şi fresce.

Nu în ultimul rând, catedrala este situată în apropiere de Monumentul Soldatului Necunoscut, de Academia de Ştiinţe, de Parlamentul Bulgar şi de parcul care îl onorează pe Ivan Vazov (poet şi romancier bulgar); acest parc găzduieşte, de altfel, şi un mic târg de unde se pot cumpăra textile handmade, icoane şi antichităţi.

Catedrala şi statuile din zona centrală a Sofiei creează senzaţia apăsată că legăturile dintre ruşi şi bulgari continuă să fie foarte strânse, însă prin Sofia au trecut multe popoare şi fiecare a mai adăugat ceva istoriei oraşului. Iar mărturiile civilizaţiilor care şi-au lăsat amprenta asupra zonei pot fi identificate în numeroase situri arheologice din oraş, dar şi în muzeele capitalei bulgare.

AVION SAU MAŞINĂ?

Cât despre cea mai bună metodă de a ajunge la Sofia, avionul are avantajul că ajunge repede (în jur de o oră de zbor), însă drumul cu maşina până la Sofia este spectaculos: sunt câteva tunele lungi în apropierea capitalei. Serviciile de cazare sunt rezonabile: pentru un hotel rezervat prin Booking.com (45 de euro camera), serviciile oferite au fost excelente. Alte constatări care vă pot fi utile: lipsesc locurile de joacă moderne pentru copii, dar şi localnicii vorbitori de limba engleză, aşa că nu vă aşteptaţi să fiţi ghidaţi de ei în caz de nevoie; din ce povestesc localnicii, engleza nu se face în şcoli, ci doar pe cont propriu, de unde şi numărul mic al cunoscătorilor...

Târg de icoane în parcul din apropierea Catedralei Aleksander Nevsky

23 august 1975, Piteşti: demonstraţia oamenilor muncii, cu portretele „conducătorilor iubiţi" în frunte

Culisele unei ședințe despre portretul **CONDUCĂTORULUI**

Cultul personalității lui Nicolae Ceaușescu nu s-a născut peste noapte, ci a fost produsul unei evoluții lungi, care a durat mai mulți ani, fiind în bună măsură inițiat de oamenii din jurul său, cu acceptul tacit al secretarului general – uneori poate cu încurajarea sa. De cele mai multe ori, cultul personalității a fost asociat cu motive patriotice, a fost descris ca o manifestare aflată în sfera firescului și, după cum arată unele documente, chiar ca o măsură de natură administrativă, birocratică. Emergența cultului personalității a fost totuși un exercițiu politic dificil pentru Ceaușescu și oamenii din jurul său, având în vedere faptul că după moartea lui Gheorghiu-Dej, în 1965, noul secretar general și-a construit în bună măsură imaginea publică tocmai prin criticarea abuzurilor predecesorului său. Printre acestea, Ceaușescu acuzase în mod special acumularea funcțiilor de conducere atât pe linie de partid, cât și pe linie de stat, în mâinile unui singur om, dar, printre altele, și cultul personalității lui Gheorghiu-Dej.

| DE CEZAR STANCIU

Foto: MNIR-Muzeul Naţional de Istorie a României, Fototeca online a comunismului românesc, arhiva Adevărul

16 februarie 1976. Nicolae Ceauşescu înmânează Ordinul „23 August" cl. I lui János Fazekas, cu prilejul împlinirii vârstei de 50 de ani

Privire în trecut, când portretele lui Marx, Engels, Lenin, Stalin erau peste tot, inclusiv la Gospodăriile Agricole Colective din ţară (Botoşani, 1950)

Un mic pas în direcţia cultului personalităţii a fost discuţia care a avut loc la 7 martie 1972, în Comitetul Executiv al CC al PCR, pe tema „pavoazărilor cu caracter permanent" în instituţiile statului, cu alte cuvinte, aşezarea portretului sau a portretelor conducerii de partid în instituţii. Prezidiul Permanent hotărâse anterior în favoarea adoptării unei decizii oficiale cu privire la necesitatea de a expune în toate clădirile publice portretul şefului statului şi a partidului. Cornel Burtică (1931-2013), la acel moment ministrul Comerţului Exterior şi membru al Comitetului Executiv, era de părere că hotărârea respectivă era totuşi restrictivă şi propunea extinderea sa: „Aici se prevede expunerea portretului numai în birourile rectorilor sau în birourile directorilor de şcoli. Mie mi se pare că este necesar ca să fie şi în sălile de clasă pentru că elevii trebuie să ştie că există un şef al statului, al partidului. În toată lumea, şeful statului reprezintă persoana, simbolul unităţii naţionale". Cornel Burtică cunoştea la momentul respectiv o ascensiune politică destul de rapidă, fiind în graţiile secretarului general şi reprezentant al „noii gărzi" în partid. Discuţiile care au avut loc în şedinţa respectivă ilustrează foarte bine modul în care problema cultului personalităţii era abordată în prezenţa secretarului general.

FAZEKAS ÎL ATACĂ VOALAT PE CEAUŞESCU

În atmosfera de servilism care se formase deja în jurul lui Ceauşescu în 1972, mai existau încă voci critice, deşi puţine la număr şi reţinute. János Fazekas (1926-2004), unul dintre veteranii partidului şi, la momentul respectiv, viceprim-ministru al guvernului, făcea în şedinţa cu pricina o observaţie de formă, dar care a provocat în cele din urmă reacţia lui Ceauşescu, cu privire la textul hotărârii respective, care spunea că portretele conducerii de partid şi de stat trebuiau expuse, iar cele ale clasicilor marxism-leninismului „puteau" fi expuse. Fazekas zicea: „Se spune că obligatoriu se vor expune portretele membrilor Prezidiului Permanent al CC al PCR, dar clasicii marxism-leninismului se pot expune. Trebuie văzut, că şi membrii Prezidiului Permanent tot de la Marx şi Engels au învăţat marxism-leninismul, ştiinţa marxistă, aşa că trebuie să fim puţin mai atenţi asupra felului cum formulăm".

Pe lângă observaţia de mai sus, în care poate fi intuită o notă de sarcasm, János Fazekas a mai avut de făcut o observaţie care lovea indirect în Ceauşescu însuşi. După moartea lui Gheorghiu-Dej, Ceauşescu a militat destul de activ pentru înlăturarea portretelor conducerii din birourile instituţiilor, cu scopul evident de a submina prestigiul şi memoria lui Gheorghiu-Dej sub forma unui reproş discret referitor la cultul personalităţii sale. Partidul adoptase o decizie în acest sens în 1965, decizie susţinută de Ceauşescu. Fazekas se referea în mod special la aceasta atunci când discuta, în 1972, problema portretelor conducerii din instituţiile de stat: „În 1965 am hotărât, sigur tovarăşul Cornel Burtică atunci nu a participat la acea hotărâre, ca portretele liderilor să nu le punem în nici un fel de birou. Aşa am hotărât atunci. Să vedem dacă hotărârea a fost bună sau nu a fost bună. Dacă ajungem la hotărârea că nu a fost bună, atunci să hotărâm altceva".

COMUNIŞTII AR TREBUI SĂ DOVEDEASCĂ MODESTIE

János Fazekas mai lansa totodată şi un avertisment cu privire la răspândirea unor asemenea practici precum cele legate de expunerea portretelor conducerii: „În orice caz, eu doresc să ridic problema că trebuie să fim atenţi. Chiar la demonstraţii, suntem la tribună şi când vezi că vin mase mari de oameni cu tablourile membrilor Comitetului Executiv, ale membrilor Prezidiului Permanent, nu ştiu dacă este o chestiune potrivită, parcă simţi câteodată că nu este de bun gust. Ar trebui să vedem, pentru că în general pe comunişti îi caracterizează modestia şi ar trebui să-i caracterizeze modestia în toate domeniile şi atunci şi propaganda noastră pe care o facem ar trebui să fie caracterizată de o anumită notă de modestie". În finalul intervenţiei sale, Fazekas adăuga: „Să nu greşim pentru că în timpul lui Gheorghiu-Dej se punea portretul şi la vitrine de măcelărie şi în magazine, chiar dacă era nevoie sau nu, că ne batem joc".

„NU ESTE VORBA DE NICI UN FEL DE EXAGERARE"

Împotriva observaţiilor lui János Fazekas s-au ridicat repede mai mulţi membri ai Comitetului Executiv. Miu Dobrescu (1927-1994), membru supleant al Comitetului Executiv şi unul dintre oamenii promovaţi de Ceauşescu, se grăbea să arate că Fazekas n-a înţeles corect sensul hotărârii: „Tovarăşul Burtică a ridicat chestiunea aceasta şi eu mă raliez propunerii făcute să fie şi în locuri unde facem educaţia elevilor, adică în şcoli, în clasele şcolilor. Despre aceasta este vorba. Nu este vorba de

Paradă de 23 august în Bucureşti, în 1985 – cultul personalităţii lui Ceauşescu era de-acum o realitate; în aceeaşi linie se înscrie şi pictura de mai jos

nici un fel de exagerare sau banalizare". Cornel Burtică a intervenit la rândul său pentru a arăta că în toate ţările în care fusese acreditat ambasador – şi Burtică petrecuse mai mulţi ani în diplomaţie – portretul şefului statului era expus în toate instituţiile şi în birourile persoanelor cu funcţii de conducere, fără ca acest lucru să fie considerat anormal. Gheorghe Rădulescu (1914-1991), un veteran al perioadei ilegalităţii, amintea la rândul său că: „Este o veche tradiţie românească ca în sălile de clasă să se pună portretul şefului statului". Este desigur ironic faptul că tradiţia la care se referea Gogu Rădulescu era cea... monarhică.

CEAUŞESCU ÎI DĂ REPLICA LUI FAZEKAS

Nicolae Ceauşescu a intervenit la rândul său către finalul discuţiei pentru a puncta ceea ce el considera important. El susţinea că portretele clasicilor marxismului ar trebui expuse, dar mai ales la evenimente pe linie de partid şi cu o anumită discreţie, făcând trimitere la trecut, când aceste portrete inundau toate instituţiile şi manifestaţiile publice. Mai departe, Ceauşescu s-a exprimat clar împotriva expunerii în instituţiile statului a altor portrete decât cel al şefului statului: „Nici Marx nu a fost şeful statului român, nici Engels, nici Lenin şi atunci de ce să discutăm lucrurile aşa?" Replica sa invoca desigur cartea patriotismului ca mască pentru propriul cult al personalităţii şi ilustrează destul de bine modul în care „gândirea sa revoluţionară" a ajuns să înlocuiască în manualele de socialism ştiinţific cea mai mare parte a tezelor marxist-leniniste. Cultul personalităţii lui Ceauşescu a continuat să progreseze în anii următori până la cote absurde, nu însă şi cariera lui János Fazekas, care, din mult mai multe motive, a intrat treptat într-un con de umbră.

Sursa *Stenograma şedinţei Comitetului Executiv al CC al PCR din ziua de 7 martie 1972*, în Arhivele Naţionale ale României, fond CC al PCR, secţia Cancelarie, dosar nr. 29/1972, ff. 86-90

Vitrina cu povești britanice de război

DESPRE MUZEELE NOASTRE ȘI ALE ALTORA

CHIAR ŞI ÎN TIMPUL SĂPTĂMÂNII, MUZEUL IMPERIAL DE RĂZBOI DIN SUDUL LONDREI ESTE PLIN DE VIZITATORI. TURIŞTI DIN TOATĂ LUMEA, DAR ŞI LOCALNICI SAU GRUPURI COMPACTE DE ELEVI INTRĂ ÎN FLUX CONTINUU ÎN MUZEU SĂ VADĂ, SĂ PIPĂIE, SĂ ASCULTE POVEŞTI ADEVĂRATE DIN RĂZBOAIELE MARII BRITANII ÎN SECOLUL XX. INTRAREA ESTE GRATUITĂ PENTRU TOATĂ LUMEA. | DE CĂLIN HENTEA

Foto: Photoland/Corbis Images, arhiva personală Călin Hentea

În 1999, atunci când am vizitat pentru prima dată Muzeul Imperial de Război al Marii Britanii (împreună cu alți peste 40 de ofițeri est-europeni, aflați la un curs intensiv de limba engleză la o școală a armatei britanice), am fost surprins de două secvențe: la parterul muzeului fuseseră reconstituite întocmai – inclusiv cu zgomote, mirosuri și zdruncinături – o tranșee de pe Frontul de Vest din Primul Război Mondial și un adăpost londonez în timpul bombardamentelor Luftwaffe din 1940. Totul era creat pentru a fi cât mai veridic și a reda vizitatorului din ultimul an al mileniului groaza, angoasele și suferințele trăite în timpul celor două conflagrații mondiale. În 2015, aceste spectaculoase reconstituiri nu mai existau, dar atractivitatea muzeului a rămas aceeași. De altfel, cam toate muzeele londoneze, fie că sunt gratuite, fie că sunt cu bilet de intrare (foarte scump, peste media european-continentală), nu duc deloc lipsă de vizitatori.

Clădirea Muzeului Imperial de Război – și iconicele tunuri navale provenind de pe vasele de luptă britanice din cea de-a doua conflagrație mondială

DE CE AU SUCCES MUZEELE ALTORA

Acest flux abundent de oameni mai tineri sau mai bătrâni interesaţi de ceea ce are să le spună şi să le arate muzeul respectiv, care i-ar face invidioşi pe muzeografii români, aproape în totalitate stipendiaţi de instituţii ale statului (locale sau centrale), nu cred că se datorează doar faptului că Londra este o mare capitală europeană, depozitară (la fel ca şi Parisul, Lisabona, Berlinul sau Roma) de mari comori artistice sau artefacte unice acumulate în secole de istorie imperială. Făcând abstracţie de prestigiul mondial şi atracţia exercitată de *branduri*, precum British Museum sau Musée du Louvre, aş opina că secretul unui succes muzeal (nu doar britanic) de nişă (istorie militară modernă, de exemplu) sau cu tematică exotică (Muzeul copilăriei) sau, pur şi simplu, de factură comercială (Madame Tussaud) stă în calitatea şi originalitatea exponatelor, în concepţia expunerii acestora, în spectacolul muzeografic plin de imaginaţie şi atractivitate pe care-l oferă, fără lozinci demonstrative. Fără copii ieftine şi prăfuite, fără trasee palide şi întunecoase, împânzite de obiecte banale, ascunse sub vitrine având colţurile ciobite, fără citate cu mesaj propagandistic evident, expuse emfatic pe pereţi, aşa cum se întâmplă în majoritatea muzeelor din România.

Nu doar fondurile, mult mai substanţiale decât cele româneşti, asigurate muzeelor occidentale prin fundaţii şi bugete centrale sau locale, prin donaţii, sau din costul biletelor sau al beneficiilor vânzării suvenirurilor în magazinele de la ieşirea din muzeu, explică succesul de public şi implicit al actului de cultură respectiv, ci, mai ales, efortul şi libertatea de creaţie muzeală a profesioniştilor respectivi. În plus, la succes contribuie şi interesul, curiozitatea şi disponibilitatea culturală a occidentalilor, notabil mai mare decât a românilor, în a cunoaşte, în a învăţa, în a afla ceva nou sau ceva frumos, chiar dacă acel ceva nu îi este imperios necesar pentru a doua zi şi nici nu-i aduce vreun câştig financiar imediat; doar unul spiritual. Aşa se face că prin toate muzeele occidentale, notabil şi prin Muzeul Imperial de Război, se intersectează mereu grupuri de elevi cu cele de turişti străini, veniţi tot cu autocarele, de studenţi sau cercetători în domeniu, dar şi de localnici interesaţi, pur şi simplu, de tematica muzeului respectiv.

Atriumul muzeului e cu adevărat spectaculos

Iniţiativa unui *muzeu naţional al războiului* a fost luată de Cabinetul britanic la 5 martie 1917, atunci când luptele pe fronturile Primei Conflagraţii Mondiale erau departe de a se fi sfârşit. Muzeul a devenit curând, din „naţional", „imperial", datorită numeroaselor dominioane britanice din toată lumea implicate masiv în efortul de război. Încă de la început, concepţia muzeală a fost aceea de a prezenta experienţe individuale de război, atât ale militarilor, cât şi ale civililor, bărbaţi sau femei, săraci sau bogaţi, pentru că fiecare contribuise şi se sacrificase într-un fel sau altul pentru obţinerea victoriei. Inaugurat la 9 iunie 1920 de Regele George al V-lea, Muzeul Imperial de Război se află în impozanta clădire (fost spital pentru boli nervoase) din Lambeth Road începând din 1936.

Aşadar, muzeul nu are pretenţia de a etala *o istorie militară cronologică* – aşa cum este conceput Muzeul Militar Naţional, încă de pe timpul lui Ilie Ceauşescu – ci mai multe poveşti de război britanice. Muzeul nu afişează panoplii redundante de puşti, tunuri şi pistoale (precum în amintitul nostru muzeu militar, şi nu numai), ci acele piese de armament care sunt legate de o poveste, de un personaj anume, precum maşina de teren a generalului Montgomery în deşertul nord-african, sau Land-Roverul echipei agenţiei Reuters în „Desert Storm", sau o rachetă V1 recuperată intactă. Chiar şi cele două tunuri navale din faţa muzeului provin de pe vase de luptă britanice din cel de-Al Doilea Război Mondial. În muzeu nu este nicidecum vorba de succesiunea războaielor purtate de Marea Britanie de-a lungul secolelor, ci doar de amintirile şi mărturiile de război britanice din 1914 încoace. Dar chiar şi aceste războaie nu sunt expuse în mod didactic, ci secvenţial, prin acele arme şi obiecte de tot felul (inclusiv cele din recuzita individuală militară sau civilă) care pot reconstitui sau sugera viaţa pe front sau acasă în epoca respectivă.

Exponate reprezentative pentru sângeroasa Bătălie de pe Somme (1916)

Maşina de teren a agenţiei de presă Reuters, folosită în cadrul operaţiunii „Furtună în Deşert"

În plan-secund, un mozaic înfăţişându-l pe Saddam Hussein

FĂRĂ EMFAZĂ ŞI FĂRĂ TRIUMFALISME DE TOT FELUL

Spectaculosul atrium al muzeului îl impresionează pe vizitator încă de la primii paşi, cu toate avioanele şi rachetele suspendate parcă în plin zbor, sau cu maşinile şi tancurile aproape întregi, sau cu rămăşiţele acestora în urma unui impact exploziv. Evident, un spaţiu expoziţional mai generos este asigurat la parter Primului Război Mondial, al cărui centenar îl (tot) comemorăm, dar etajele superioare vorbesc şi despre ceea ce au făcut britanicii în celălalt mare război (1939-1945), apoi în Coreea (1950-1953), în Falkland (1982), în Irak (1991, 2003).

Cu toate că Marea Britanie şi-a atins obiectivele politico-militare, fiind victorioasă în aproape toate conflictele armate în care s-a angajat, din muzeu nu răzbate deloc nici emfaza, nici triumfalismul şi nici măcar demonstraţia de forţă sau de superioritate din partea unei mari puteri. Dimpotrivă, nu lipseşte umorul: o păpuşă caricaturizând imaginea prim-ministrului Margaret Thatcher, creată pentru o emisiune de televiziune, poate fi văzută la etajul doi în secţiunea despre perioada de pace şi securitate.

O foarte incitantă expoziţie temporară este dedicată istoriei celor două faimoase servicii secrete britanice, MI5 şi MI6, cu expunerea „instrumentarului de lucru" folosit de agenţii acestora în diferitele operaţiuni secrete desfăşurate din 1915 încoace. Un anunţ, dispus chiar la intrarea în expoziţia dedicată Holocaustului, previne vizitatorii să nu lase copiii să pătrundă neînsoţiţi în acest spaţiu plin de imagini şi mărturii puternic traumatizante. În fine, sus, la ultimul etaj, ce-i drept mai puţin vizitat, este o expoziţie temporară dedicată acelor 250 de eroi militari şi civili britanici care au fost decoraţi cu Victoria Cross şi George Cross.

DESPRE ROMÂNI ÎN MUZEUL IMPERIAL DE RĂZBOI

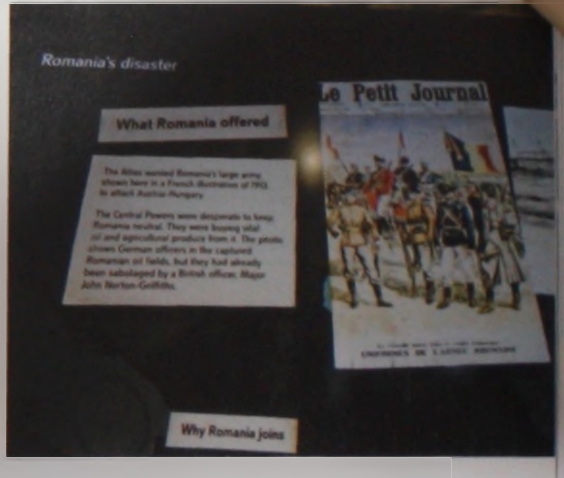

Într-un asemenea edificiu pur britanic nu-mi închipuiam să găsesc prea multe urme româneşti. Le-am găsit, în expoziţia dedicată Primului Război Mondial – dar nu pe cele la care m-aş fi aşteptat. Pe un ecran interactiv, o simplă apăsare cu degetul deschide trei secvenţe care explică: 1) motivele pentru care România a intrat în război (recuperarea Transilvaniei); 2) ce avea de oferit România aliaţilor (o armată importantă); 3) cum în cele două luni fatidice din 1916 România a fost înfrântă de trupele Puterilor Centrale, după ce Aliaţii nu atacaseră Bulgaria, aşa cum promiseseră. Atât despre România. Nimic despre marile bătălii din vara lui 1917 de la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz, cu care noi ne mândrim atât de mult, până aproape de sacralizare, şi care, iată, în gestiunea globală a marii conflagraţii nu au contat prea mult. Au contat doar pentru noi, românii, pentru că nu ne-a fost desfiinţat statul.

De altfel, nici în *Die Grosse Chronik-Weltgeschichte*, enciclopedia germană din 2008, publicată la noi de editura Litera, în 2011, sub titlul *Cronica ilustrată a omenirii*, nu se spune nimic despre mitologicele noastre bătălii. Oricât de afectat ar putea fi orgoliul naţional, totuşi cred că este mult mai benefică pentru poporul român şi viitorul său o privire lucidă şi critică asupra trecutului său mai apropiat sau îndepărtat, descărcat de orice reziduu naţionalist, de sorginte ceauşistă.

Oscar de la Renta, fotografiat în 1998

De la Renta. Oscarul din modă

În 2014, la vârsta de 82 de ani, Oscar Aristides Renta Fiallo se stingea din viață după ce luptase aprig cu o boală necruțătoare. Experiența l-a făcut să spună că singurele lucruri sigure în lumea aceasta sunt faptul că te naști și că, mai apoi, mori. Despre acest din urmă subiect nu ne prea place să vorbim..., spunea designerul al cărui nume a fost predestinat podiumurilor câștigătoare.

| DE DANIELA ȘERB

Foto Guliver/Getty Images, Photoland/Corbis Images

Rochie primăvăratică, semnată Oscar de la Renta, în cadrul Săptămânii Modei, la New York, în 2014

Vanessa Redgrave purtând o creaţie Oscar de la Renta (1967)

Oscar de la Renta aşa cum avea să fie cunoscut mai târziu, vedea lumina zilei la 22 iulie 1932, în Republica Dominicană. Provenea dintr-o familie catolică strictă, în care era reprezentată mai toată clasa de mijloc: poeţi, primari, oameni de afaceri, doctori şi avocaţi. Era al şaptelea copil, cel mai mic şi singurul de gen masculin.

Unul dintre unchii din partea mamei, Luis Aristides Fiallo, era medic, avocat şi arhitect, în timp ce altul, Fabio Fiallo, era diplomat şi poet. Din partea tatălui, unul dintre strămoşi a fost de opt ori primar al oraşului Ponce, Puerto Rico, începând cu 1812.

UCENICUL LUI CRISTÓBAL BALENCIAGA

După moartea mamei sale, la vârsta de 18 ani, Oscar părăseşte paradisul din Caraibe pentru a studia pictura la Madrid, la Academia San Fernando. Visa la o carieră de pictor abstract, însă viaţa îi rezervase alt destin.

Pentru a face un ban în plus începe să deseneze haine pentru ziare şi reviste. Nu părea a fi o ocupaţie serioasă până ce întâmplarea a făcut ca Francesca Lodge, soţia lui John Lodge, ambasadorul american în Spania, să vadă aceste desene. Şi să fie impresionată. Oscar ajunge, peste noapte, designerul fiicei ambasadorului, care, la rândul ei, apare pe coperta revistei „Life" îmbrăcată într-o creaţie a lui.

Interesul său pentru lumea model fusese astfel stârnit. Talentul la desen îi deschide o uşă după alta, şi ajunge astfel să

colaboreze cu diferite case de modă spaniole, devenind ucenicul cunoscutului creator de haine de lux, Cristóbal Balenciaga. De altfel, Balenciaga va fi considerat de mulți mentorul său. În 1960 declara revistei „Palm Beach Daily News": „Vreau să fac haine *prêt-à-porter* pentru femei. Nu sunt interesat de designuri șocante, ci doar să fac haine frumoase". Ceea ce a și făcut.

LUX CASUAL

În 1961, aflat în vacanță la Paris primește prima sa slujbă adevărată în lumea modei, ca asistent de creație la Lanvin. Cariera lui nu avansa însă atât de repede pe cât și-ar fi dorit. „Aș vrea să mă ocup de haine *prêt-à-porter* pentru că acolo sunt și banii", i-ar fi spus Dianei Vreeland, redactor-șef al revistei „Vogue", cerându-i un sfat. „Mergi să lucrezi pentru Arden. Reputația ta va avansa repede. În orice alt loc vei merge, vei fi eclipsat de Dior," i-ar fi răspuns aceasta.

Zis și făcut. Oscar lucrează doi ani la New York pentru Elisabeth Arden (1878-1966), după care urmează Jane Derby (1895-1965), un alt designer american. În 1965, la moartea lui Jane Derby, de la Renta preia eticheta. Este acest lucru suficient?

În 1967, de la Renta se căsătorește cu redactorul-șef al publicației „Vogue", din Paris, Françoise de Langlade *(foto stânga, în 1973)*. O mișcare inteligentă, s-ar putea spune. Mai ales că soția își introduce soțul în cercuri influente din lumea modei și-i invită pe cei bogați și faimoși la prezentările lui. Hainele lui de la Renta, axate pe imprimeuri delicate pe mătase, împodobite cu volane, cu croieli lejere și culori pastelate, devin sinonime cu hainele de lux casual, care pot fi purtate toată ziua. Încet-încet, contemporanii săi americani îi recunosc valoarea, astfel că Oscar de la Renta este de două ori ales președinte al Consiliului American al Designerilor, între 1973-1976 și 1986-1988.

„AM FĂCUT UN LEGĂMÂNT – FUSTA LUNGĂ"

În anii 1960, axați pe euforia fustei scurte, Oscar de la Renta merge contra curentului și optează categoric pentru lungirea ei, fapt de-a dreptul dezamăgitor pentru unii dintre fanii săi. Designerul este însă categoric: „Am făcut un legământ – fusta lungă. Și dacă sunt o autoritate în materie de modă și eu cred că sunt, atunci e ridicol să mă sucesc acum".

Prima sa colecție care a atras atenția a fost inspirată de hainele țiganilor ruși, iar istoricii modei au considerat această influență ca fiind semnul unui rafinament cosmopolit. Următoarele colecții au avut o linie modernă, dar totodată romantică, feminină, reflectând ambele culturi care l-au format: cea sportivă americană și cea europeană.

Ca să dea o nouă dimensiune liniei sale vestimentare, Oscar de la Renta a creat un parfum lansat pe piață în 1977. A urmat o linie de accesorii în 2001 și, un an mai târziu, o colecție de haine de interior.

DE LA RENTA ȘI PRIMELE DOAMNE

În 1983, viața sa suferă o lovitură cruntă. Soția sa moare de cancer osos. Puțin după aceea, înfiază un copil dintr-un orfelinat din țara sa natală, Republica Dominicană. Șapte ani mai târziu, în 1990, se căsătorește cu Annette Engelhard Reed, o cunoscută filantroapă. Odată cu noua căsnicie, cariera sa cunoaște o nouă ascensiune.

Numele său rămâne legat și de vestimentația Primelor Doamne ale Americii. Prima dintre ele e și cea mai cunoscută mai ales pentru apetitul său în materie de modă – Jacqueline Kennedy. Urmează Nancy Reagan în anii 1980, Hillary Clinton în 1997 sau Laura Bush în 2005. Nici acestea nu au rămas indiferente în fața hainelor create de Oscar de la Renta, apelând de fiecare dată la ținute care îi purtau semnătura, mai ales la evenimente oficiale.

Jackie Kennedy, în India, în faimoasa rochie de culoarea piersicii, semnată Oscar de la Renta

Între 1993 și 2002, de la Renta creează haine de lux pentru Balmain, devenind primul dominican care a dat la iveală veșminte pentru o casă de modă franțuzească.

Dincolo de pasiunea sa pentru haine, Oscar de la Renta a fost și un neobosit susținător al artelor. Nu de puține ori a făcut parte din

Oscar de la Renta, creator de haine de lux pentru Balmain (1998)

conducerea instituțiilor culturale Metropolitan și Carnegie Hall, Societatea Americană sau Institutul Spaniol.

În 2004, hainelor de lux li se alătură un nou brand *O Oscar*, pentru clienții mai puțin avuți, dar care vor să se îmbrace bine, iar în 2006 scoate o colecție de rochii pentru mirese. Cu acest prilej, de la Renta declara: „Artiștii mei știu totul despre croieli, ornamente, detalii, materiale și broderii și nicicând acestea nu sunt mai importante decât atunci când e vorba de o rochie pentru mireasă".

În 2000 e diagnosticat cu cancer, boală pe care o ține în frâu timp de 14 ani.

OSCAR DE LA RENTA PRIMEȘTE PREMIUL COTY, OSCARUL MODEI

În 2013, Hillary Clinton a patronat o expoziție în onoarea lui Oscar de la Renta, prilej pentru revista „Marie Claire" de a recapitula traseul profesional al acestuia și influența enormă pe care a avut-o în lumea modei. De la Renta a devenit designerul Primei Doamne Hillary Clinton din 1993, adică din anul în care soțul său prelua frâiele Americii, notează revista. În același an 2013, cu ocazia înmânării unui premiu Consiliului Designerilor Americani, Hillary, care nu era un fan al industriei înainte să-l cunoască, spunea: „Numele său evocă eleganța și frumusețea neobosită. Designul său ne face să ne simțim speciali fiecare dintre noi".

De la Renta și modele purtând creațiile sale, în 1997

Alături de Penelope Cruz, într-o rochie de la Renta

Nu a fost și opinia lui Michelle Obama care a optat pentru hainele unui alt creator – Alexander McQueen. Despre această situație, Oscar de la Renta spunea: „Este o relație care a început rău și s-a sfârșit la fel".

Nu doar Primele Doamne au fost încântate să-i poarte creațiile, ci și vedetele din Cetatea filmului: Cameron Diaz, Emma Watson, Sarah Jessica Parker, Jessica Biel, Penelope Cruz, Nicole Kidman sau Michelle Williams.

De la Renta a fost recompensat de-a lungul carierei cu o mulțime de premii, printre care și Premiul Coty în 1967 și 1968, distincție care este, pentru industria americană a modei, echivalentul Oscarurilor din industria filmului. Din 1973, Oscar de la Renta figurează pe lista internațională a designerilor „Hall of Fame".

Dar Oscar de la Renta nu și-a uitat niciodată țara natală. Aici a fondat un orfelinat – Casa del Niño – și mai multe școli din apropierea casei sale din Punta Cana. Cu câteva luni înainte să moară, în 2014, a organizat o prezentare pentru a strânge fondurile necesare unui centru de cercetare a cancerului de la Universitatea din Miami. Pentru el însă timpul se scursese.

Sarah Jessica Parker, în rochie semnată (la propriu) Oscar de la Renta, la o gală din New York, în 2014

The Revenant: Legenda lui Hugh Glass

Anul cinematografic 2016 începe cu ecranizarea romanului omonim al lui Michael Punke, publicat în 2002 și bazat pe fapte reale. Regizorul Alejandro González Iñárritu nu menajează spectatorii, prezentând cu agresivitate destinul unui om abandonat în sălbăticia iernii de către colegii lui.

DE ANA-MARIA ȘCHIOPU

Munții Stâncoși, o iarnă nemiloasă și un cer infinit de gheață. Este mijlocul secolului al XIX-lea, mai exact 1823. Lângă râul Missouri, un grup de vânători și-a stabilit tabăra, loc unde adăposteau blănurile de animale sălbatice. Aflat într-o expediție, legendarul vânător Hugh Glass este atacat de o ursoaică ce își apăra puii. Lupta dintre ursul grizzly și protagonist este definiția perfectă a violenței primitive, a brutalității în stare pură. Pe jumătate mort, agonizând, Glass este abandonat de către restul echipei.

Trădat și suferind în urma morții fiului său, Glass și-a găsit însă motivarea pentru a supraviețui: răzbunarea. Într-un decor apocaliptic, definit de o sălbăticie elementară, pelicula oferă începutul Americii moderne, dominat de către conflictul între civilizații. Ideea de bază pe care Iñárritu o subliniază este aceea că durerea este reală. Durerea fizică, dar și durerea psihică. Mai mult, Leonardo DiCaprio face un rol de zile mari. Lupta fizică, cu natura nemiloasă, și cea interioară, cu gândul răzbunării, i se citesc lui DiCaprio în fiecare mișcare, transformându-l într-un adevărat om al munților.

Regizorul ne oferă atât o lecție de supraviețuire, cât și portretul unui erou. „The Revenant" este pe buzele tuturor criticilor, filmul fiind nominalizat deja la trei categorii ale Premiilor Globului de Aur și își croiește vertiginos drum către Oscar. Dacă merită sau nu laurii, publicul din România poate concluziona începând cu data premierei, 22 ianuarie.

Tinerețe fără bătrânețe și muzică fără de moarte

„Youth" („Tinerețe"), marele câștigător al premiilor decernate de Academia de Film Europeană, este un film care portretizează cu tandrețe frumusețea vârstei a treia. Este povestea unui dirijor, interpretat de celebrul Michael Caine, care și-a prezentat muzica în toate colțurile lumii și care, ajuns la senectute, s-a retras într-o stațiune de lux din Elveția, alături de un bun prieten. Liniștea îi este tulburată de o propunere. Regina Marii Britanii îi oferă titlul de cavaler și oportunitatea de a performa la Curtea Regală. Regizorul Paolo Sorrentino oferă publicului o poveste caldă, de o fragilitate aparte, unde amintirile sunt un rău necesar. Pelicula va rula în cinematografele din toată țara începând cu 22 ianuarie.

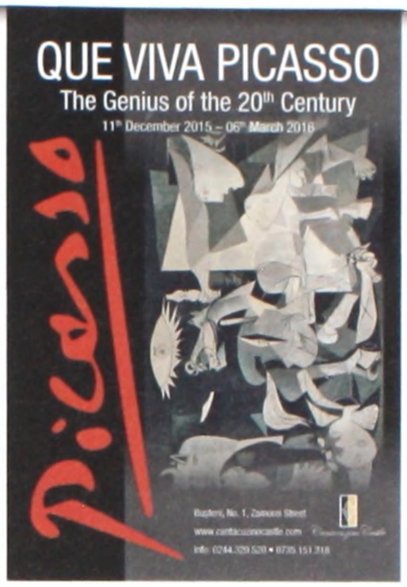

Que viva Picasso!

Opera controversatului pictor spaniol Pablo Picasso este adusă pe simezele Castelului Cantacuzino din Bușteni pentru iubitorii de artă. Expoziția este una inedită, aceasta fiind compusă din 120 de litografii ale marelui artist, lucrări mai puțin cunoscute de publicul larg.

DE ANA-MARIA ȘCHIOPU

În 1904, Picasso s-a mutat la Paris, unde a încercat să experimenteze și alte ramuri ale artelor plastice, el achiziționându-și propria presă și dezvoltând noi tehnici pentru producția grafică. Între 1919 și 1930, artistul s-a ocupat într-adevăr mai mult de litografie, care a devenit domeniul său preferat în perioada imediat următoare celui de-Al Doilea Război Mondial.

Cele 120 de litografii expuse la castelul din Bușteni sunt rodul colaborării artistului cu Fernand Mourlot. Aceștia s-au întâlnit pentru prima dată în 1945, la insistențele prietenilor comuni Matisse și Braque. „A venit la atelier ca și cum ar fi venit la o bătălie", avea să spună mai târziu Mourlot despre Picasso. 20 de ani mai târziu, spaniolul avea să creeze peste 400 de litografii, ca metodă de a explora procesul creativ.

Expoziția „Que viva Picasso!" mai cuprinde și ilustrații pe texte semnate de Tristan Tzara, fondatorul curentului dadaist, dar și de regizorul Jean Cocteau. Operele fac parte din colecția personală a lui Thomas Emmerling, colecție care mai cuprinde peste 2.000 de lucrări semnate de artiști celebri precum: Salvador Dali, Ibrecht Dürer, Gustav Doré, Henri Toulouse-Lautrec, Vincent van Gogh (Heliogravures), Henri Matisse, Georges Braque, Hans Holbein, Joan Miró, Jean Cocteau, Marc Chagall. „Cele 120 de gravuri realizate de Picasso sunt aduse aici deoarece dorim să creăm o inițiere a publicului român în lucrările grafice ale binecunoscutului artist, România fiind o țară ce a avut legături puternice cu mediul artistic în care el a evoluat", a declarat curatorul expoziției și colecționarul Thomas Emmerling.

NICOLAE TONITZA. POEZIE ȘI FRĂMÂNTĂRI

Muzeul Național de Artă al României găzduiește în prezent expoziția „Din atelierul lui Nicolae Tonitza. Desene și acuarele". De la academismul școlii de arte din München la pasiunea sa pentru impresionism, Tonitza se eliberează de influențele străine, iar lucrările sale vor începe să poarte pecetea evenimentelor din epocă. Opera lui Tonitza se împarte între dramatismul frământărilor cotidiene, el fiind de asemenea puternic marcat de experiența sa pe front în timpul Primului Război Mondial, și poezia delicată pe care o transpune mai ales în ochii pătrunzători ai portretelor de copii. Publicul este așteptat să admire capodoperele expuse la Palatul Regal – treizeci și opt de lucrări reprezentative pentru marele artist, atât picturi, cât și desene – până pe data de 24 aprilie.

Moda păpușilor franceze

Muzeul Național de Istorie a României găzduiește, până pe 28 februarie, expoziția „Moda franceză în miniatură. Păpuși din colecția Muzeului Județean de Istorie și Arheologie Prahova". Minunata colecție de păpuși invită publicul din Capitală, și nu numai, la o extraordinară călătorie prin istoria vestimentară a Franței, din Antichitate și până în perioada contemporană; un spectacol vizual, atât pentru cei mari, cât și pentru cei mici. Modul în care sunt prezentate păpușile, luxul de amănunte și cronologia meticuloasă oferă o experiență unică și fixează astfel Franța drept centru al modei în Europa.

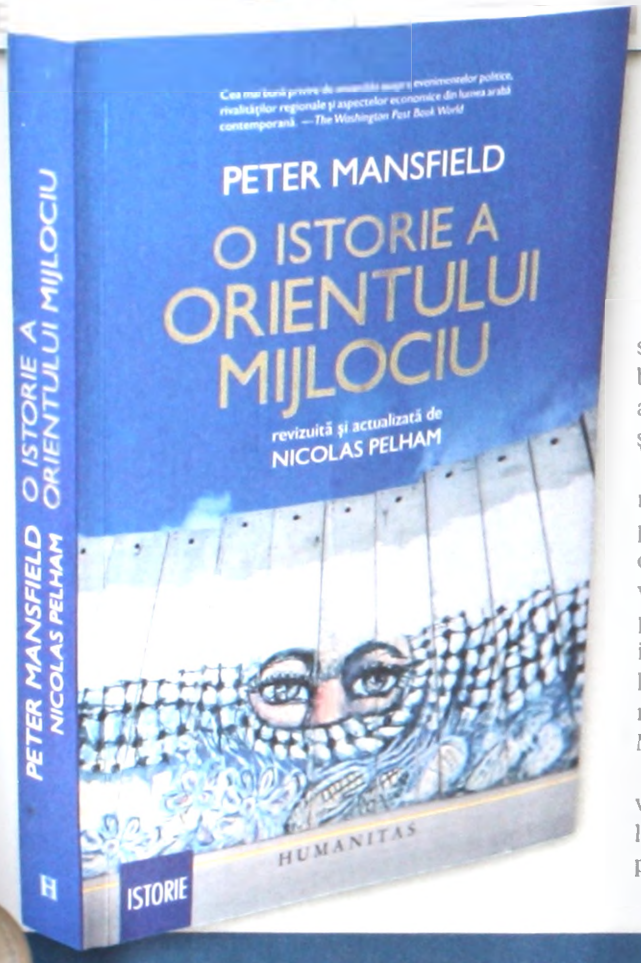

Orientul Mijlociu, pe înțelesul tuturor

Istoricul britanic Peter Mansfield publica în urmă cu două decenii o sinteză de istorie a Orientului Mijlociu. Chiar și în prezent, cartea sa, publicată de Editura Humanitas, rămâne una dintre cele mai bune lucrări pe acest subiect, revenit acum în interesul publicului după Primăvara Arabă și apariția fenomenului Statul Islamic.

O ISTORIE A ORIENTULUI MIJLOCIU
Autor: Peter Mansfield
Editura Humanitas; număr pagini: 536; preț: 65 lei

Mansfield, diplomat și jurnalist care a lucrat mulți ani în zona despre care scrie, a reușit să comprime într-un volum complicata istorie a spațiului oriental. Cartea începe cu o scurtă introducere privind evoluția Orientului Mijlociu din Antichitate până în epoca modernă, apoi detaliază și explică istoria ultimelor două secole din perspectivă economică, socială, culturală și politică – cu accente pe epoca otomană, Primul Război Mondial, perioada interregn-ului anglo-francez din interbelic, apoi Al Doilea Război Mondial, turbulenții ani postbelici și implicarea americană în zonă.

O istorie a Orientului Mijlociu lămurește multe chestiuni neclare privind evoluția contemporană a acestui spațiu și permite cititorilor să înțeleagă de ce zona este, în zilele noastre, cel mai tensionat punct pe harta politicii mondiale. | DE ANDREEA LUPȘOR

VICTIMELE ISTORIEI

Să scrii o istorie a atrocităților din istoria umană este o încercare ambițioasă, deloc ușoară. A făcut-o americanul Matthew White, un bibliotecar pasionat de istorie, iar cercetările sale au atras atenția atât a publicului, cât și a specialiștilor.

În *Marea carte a inumanității*, White și-a propus să prezinte cele o sută de atrocități din istorie care au făcut cel mai mare număr de victime: războaie, invazii, epurări etnice, răscoale și alte confruntări care, de-a lungul vremurilor, au omorât milioane de oameni. Începând cu războaiele medice de acum 2500 de ani, White caută în istorie asemenea evenimente sângeroase și le prezintă cu acuratețea unui statistician strălucit, dar și cu talent de scriitor. Lectura cărții sale ne permite să facem comparații interesante (spre exemplu, regimul lui Mao Zedong a făcut tot atâtea victime precum Genghis Han), conduce la concluzii surprinzătoare și, totodată, ne aduce aminte la câte orori se poate deda umanitatea.

MAREA CARTE A INUMANITĂȚII. O ISTORIE A ORORILOR ÎN 100 DE EPISODE
Autor: Matthew White
Editura Humanitas; număr pagini: 812; preț: 89 lei

>>>>>>Intră pe historia.ro și poți câștiga săptămânal o carte recomandată de noi!<<<<<<<

DINASTIA CARE A CONDUS LUMEA

Dintre dinastiile care au influențat istoria continentului european, cea mai importantă trebuie să fi fost dinastia de Habsburg. Dinastia a cărei istorie începe cu discreție în secolul al XI-lea a căpătat un rol extraordinar în 1273, atunci când tronul Imperiului Romano-German a fost ocupat de un Habsburg. De atunci, istoria Europei a depins în mare măsură de această familie, de care se leagă nenumărate evenimente importante, dintre care ultimul – poate și cel mai semnificativ – i-a adus și sfârșitul: izbucnirea Marelui Război în 1914. Cele șapte secole de istorie ale Habsburgilor au fost sintetizate de istoricul Jean des Cars în volumul de față, a cărui lectură ne poartă nu doar prin poveștile unei familii, ci prin istoria unui continent și a unei lumi demult apuse.

SAGA DINASTIEI DE HABSBURG. DE LA SFÂNTUL IMPERIU LA UNIUNEA EUROPEANĂ
Autor: Jean des Cars
Editura Trei; număr pagini: 416; preț: 49 lei

DAME FAIMOASE

Vieți scandaloase reunește poveștile celor mai cunoscute curtezane, concubine și amante din istorie, din Antichitate și până în secolul XX. Prin influența lor asupra regilor și împăraților pe care i-au iubit, aceste femei au schimbat cursul istoriei; sau, dacă n-au făcut-o, au lăsat în urma lor legende rămase vii chiar și veacuri mai târziu. Marie Duplessis, spre exemplu, a inspirat *Dama cu camelii* și *La Traviata*; La Belle Otero, ultima mare curtezană din Europa, i-a cunoscut îndeaproape pe mulți dintre regii Europei antebelice, dar a sfârșit aproape în anonimat la Nisa, în 1965. Citim acum poveștile lor fascinante grație jurnalistului Ian Graham.

VIEȚI SCANDALOASE. CURTEZANE, CONCUBINE ȘI AMANTE CELEBRE
Autor: Ian Graham
Editura Polirom; număr pagini: 320; preț: 23,95 lei

La TV în perioada 15 ianuarie–15 februarie

ISTORIA INTERZISĂ, din 27 ianuarie, Viasat History
PROFILUL LUI SUSAN SONTAG, 25 ianuarie, HBO
MANDARINE, 30 ianuarie, Cinemax

ISTORIA INTERZISĂ

Prezentatorul Jamie Theakston călătorește în toată lumea pentru a căuta răspunsuri la unele dintre cele mai importante enigme ale istoriei. Sezonul acesta, Jamie ajunge și în România, așa că nu rataţi nicio aventură!

Cercurilor care guvernează nu le place atunci când dovezi noi contestă noţiunile cunoscute şi pun sub semnul întrebării concepte care au fost acceptate ca realitate timp de decenii şi secole la rând. De-a lungul anilor, poveşti extraordinare au fost îngropate sau suprimate, iar oamenii curajoşi care au încercat să spună adevărul au fost împiedicaţi, condamnaţi sau ambele.

• Jamie Theakston caută Arca făgăduinţei, care, conform tradiţiei etiopiene, este păstrată în Aksum, un oraş străvechi sfânt.
• Jamie explorează teoria care spune că Hitler nu s-a sinucis, ci a evadat din faimosul buncăr.
• Povestea bărbatului cu Masca de fier: adevărul e că acesta nu este un personaj fictiv, chiar dacă încătuşarea şi identitatea lui sunt învăluite în mister.
• Jamie călătoreşte spre România, înarmat desigur cu un crucifix şi usturoi, pentru a descoperi în ce măsură este bazată pe realitate legenda vampirilor.
• În acest episod, Jamie merge dincolo de ortodoxism şi credinţele recunoscute şi ne duce în subteran pentru a explora istoria extraordinară a Bisericii Satanei.
• Jamie călătoreşte spre locul Regatului lui Arthur şi întâlneşte un savant lingvist care este convins că poveştile şi personajele din legenda Cavalerilor Mesei Rotunde sunt toate adevărate.

Viasat History
Sezonul 3
Miercurea, 27 ianuarie-2 martie, ora 22:00

PROFILUL LUI SUSAN SONTAG

Acest documentar reprezintă o investigaţie intimă şi nuanţată a vieţii unuia dintre cei mai influenţi şi provocatori gânditori ai secolului XX, Susan Sontag, personaj emblematic în litere, politică, feminism. Filmul explorează viaţa ei cu ajutorul materialelor de arhivă şi al poveştilor prietenilor, familiei, apropiaţilor. De la pasiunea timpurie pentru cărţi şi prima ei experienţă într-un bar pentru homosexuali, de la căsătoria ei din adolescenţă până la ultimul ei iubit, „Profilul lui Susan Sontag" este o privire fascinantă asupra unui critic cultural şi asupra unei scriitoare ale cărei lucrări despre fotografie, război, boală şi terorism sunt valabile şi astăzi.

HBO
Luni, 25 ianuarie, ora 9:50

MANDARINE

Plasată în 1992, în timpul conflictului din Georgia, atunci când, în urma dizolvării Uniunii Sovietice, numărul separatiştilor din Abkhazia se afla în creştere, această poveste emoţionantă are în centrul ei doi fermieri imigranţi estonieni, Ivo şi Markus. Aceştia se trezesc implicaţi într-un război care nu este al lor, dar decid să rămână în Georgia pentru a recolta culturile de mandarine. Când războiul ajunge chiar în pragul casei lor, Ivo trage înăuntru doi soldaţi răniţi, din tabere opuse – iar luptătorii jură să se omoare unul pe altul atunci când se vor însănătoşi. Dar îndelungata perioadă de refacere are un efect pozitiv care are toate şansele să transceadă diviziunile etnice. Nominalizat în 2015 la Oscar şi la Globurile de Aur la categoria cel mai bun film străin, „Tanjerine" este o poveste despre trezirea umanităţii în mijlocul violenţei, a afirmat cu eleganţă regizorul şi scenaristul georgian Zaza Urushadze.

Cinemax
Sâmbătă, 30 ianuarie, ora 19:45

ZOE PETRE este istoric, publicist și om politic. Profesor universitar de istorie antică, epigrafie greacă și latină, Zoe Petre a fost decan al Facultății de Istorie, dar și profesor asociat la universități cu renume din Franța, SUA și Marea Britanie.

Demetrios *Poliorketes* – ilustrație din *The World's History, The Mediterranean Nations*, lucrare publicată la Londra, în 1902

Regi, curtezane și mașini de război

Despre Demetrios – distrugătorul de fortificații, fiul lui Antigonos cel Chior – atenienii povesteau vrute și nevrute. Când evocându-l cu adorație, ca pe un zeu pogorât printre bieții muritori ca să-i mântuie de primejdii – așa îi adresa rugile lui un contemporan, amintind că niciun alt zeu nu poate fi văzut de oameni, doar Demetrios se află printre ei, poate fi văzut, auzit și pipăit –, când luând peste picior excesele lui erotice și bachice. Atenienii în special, și grecii îndeobște, aveau față de Demetrios atitudinea ambivalentă pe care o nutreau îndeobște față de tirani, poate și față de eroi: un amestec de venerație, ironie și teamă.

FONDATORUL DINASTIEI ANTIGONIDE. Alături de tatăl său Antigonos, Demetrios a fost unul dintre cei mai aprigi competitori în luptele dintre diadohi – „moștenitorii", generalii lui Alexandru care s-au înfruntat vreme de decenii pentru a pune stăpânire pe teritoriile cucerite de fiul lui Filip și rămase fără stăpân legitim când Alexandru, înainte cu o lună de a fi împlinit 33 de ani, moare pe neașteptate la Babilon în 323 a.Chr. Antigonos și Demetrios s-au proclamat regi în 306 a.Chr., stăpânind o vreme atât Asia Mică și Siria, cât și, indirect, cetățile Greciei. Înfrânți în bătălia de la Ipsos în 301 a.Chr., unde de altfel moare Monophtalmos, tatăl – defunct – și fiul pierd cea mai mare parte dintre posesiunile cucerite, și doar urmașii lor, Antigonizii, vor stăpâni regatul Macedoniei până în 168 a.Chr., când ultimul reprezentant al dinastiei, Perseus, a fost înfrânt la Pydna de armata romană comandată de Lucius Aemilius Paullus.

HELEPOLIS, MAȘINĂRIA DISTRUGĂTOARE DE CETĂȚI. Demetrios a fost un formidabil general, supranumit *Poliorketes* în timpul asediului din 304 a.Chr, când a reușit să izoleze cetatea Rhodos de portul acesteia, cucerind portul de pe uscat cu ajutorul unei uriașe mașini de război supra-numite *Helepolis*, „distrugătoarea de cetăți", probabil după numele pe care Eschil i-l dăduse Elenei în tragedia *Agamemnon*. *A construit* – scrie Diodor din Sicilia în *Biblioteca Istorică*, (*XX*, 92.1-8) –, *o mașină de război care depășea de departe ca dimensiuni tot ce se construise până atunci. Fiecare latură a platformei pătrate număra aproape 50 de coți (un cot în Grecia antică măsura 0,46 m) într-o ramă din butuci prinși cu crampoane din fier; în interi-*

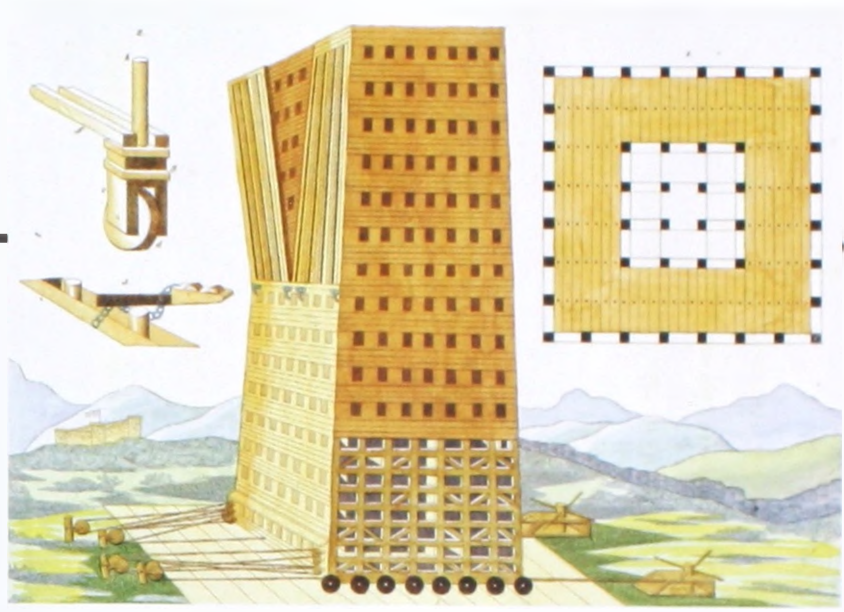

Helepolis, „distrugătoarea de cetăţi", maşina de luptă inventată de Poliorketes

Foto: Culver / Getty Images, Photoland / Corbis Images

or, spaţiul era împărţit de bârne distanţate una faţă de cealaltă astfel încât să rămână spaţiu pentru cei ce împingeau maşinăria. Întreaga structură era mobilă, fiind montată pe opt mari roţi îmbrăcate în fier... Din fiecare colţ porneau în sus alte bârne, egale în înălţime, cam de o sută de coţi fiecare, înclinate astfel încât formau nouă etaje... Fiecare dintre acestea avea obloane care se ridicau cu un mecanism special şi asigurau securitatea trăgătorilor, fiind formate din plăci legate între ele şi umplute cu lână la mijloc, astfel încât să reziste loviturilor de balistă. Selecţionaţi din întreaga armată, cei care mutau maşinăria erau în număr de 3.400 de bărbaţi... Rhodienii îl poreclesc pe Demetrios cu numele de Poliorketes, „marele maestru al asediilor".

GENERALUL PETRECĂREŢ, GENERALUL INVINCIBIL. Din relatarea lui Diodor din Sicilia, autorul care ne-a transmis cele mai multe amănunte în legătură cu aceste evenimente, rhodienii au fost însă impresionaţi nu numai de iscusinţa şi îndrăzneala lui Demetrios în asedierea cetăţilor, ci şi pentru calităţile lui personale. DS XX. 92.3 *Avea o înfăţişare demnă de un erou, atât în ce priveşte statura, cât şi frumuseţea. Aşa că până şi străinii veniţi de departe, când vedeau ţinuta şi splendoarea portului său regalesc, se minunau şi îl urmau ca să-l admire mai bine. Era foarte mândru, şi privea de sus pe oricine, nu doar pe cei de rând, ci şi pe cei de rang regesc. Dar trăsătura lui cea mai aparte era că, în timp de pace, îşi petrecea mai tot timpul bând vin şi petrecând însoţit de dansatori şi cheflii, şi în general imita comportamentul atribuit de mituri zeului Dionysos printre oameni; dar în războaie era activ şi mereu treaz, astfel că, mai presus de toţi cei care practicau meşteşugul armelor, se consacra îndatoririlor militare trup şi suflet.*

Adesea pomenit şi de alte izvoare ca prea entuziast participant la banchete, Demetrios e frecvent menţionat nu atât ca un amfitrion darnic, cât mai ales ca beneficiar al unor desfătări bachice care îi erau oferite de către admiratori – persoane sau cetăţi întregi. În schimbul de scrisori citat de Athenaios, pe care l-am reprodus într-un text precedent, relatării lui Hippolochos despre nunta lui Caranos îi răspunde Lunkaios cu scrisoarea referitoare la ospăţul oferit lui Demetrios de către iubita lui, curtezana Lamia.

FELUL ÎNTÂI – PEŞTE. Din păcate, Athenaios nu a considerat relatarea lui Lunkaios la fel de surprinzătoare ca aceea a lui Hippolochos, şi nu a dat prea multe amănunte în legătură cu banchetul Lamiei. Doar într-un pasaj din cartea a 3-a, 101'e, aminteşte în treacăt că *Lunkaios, descriind banchetul oferit de Lamia, cântăreaţa din aulos, la care l-a poftit pe Demetrios Poliorcetes, îi înfăţişează pe oaspeţi când ajung la ospăţ ca mâncând toate soiurile de peşte şi carne; tot aşa, când povesteşte despre banchetul oferit de regele Antigonos la sărbătoarea Afroditei, ca şi despre cel oferit odată de Regele Ptolemaios, vorbeşte de peşte la felul întâi, după care (s-a servit) carne.*

LA CURTEZANE, ÎN COSTUM OFICIAL. În scrierea sa *Istorii Variate*, Aelianus (5. 12, 17) ne dă câteva amănunte despre relaţia dintre Demetrios şi frumoasa ateniană, scriind că regele, *stăpân peste atâtea neamuri, s-a dus el însuşi acasă la curtezana Lamia îmbrăcat în armură şi purtând diadema: ar fi fost o dezonoare şi să trimită după ea, dar şi să se mai ducă el însuşi la ea acasă mânat de amor. I-l prefer lui Demetrios pe Theodoros Auletes, căci Lamia l-a invitat pe Theodoros, dar acesta i-a refuzat invitaţia.* E destul de evident că Demetrios e condamnat aici nu doar fiindcă, spre deosebire de un personaj ca Theodoros, care îi era cu totul inferior, chiar dacă renumit pentru talentul său, generalul se duce în vizită la curtezană, ci şi fiindcă o face nu doar în văzul tuturor, ci îmbrăcat oficial şi mai ales purtând *diadema* – panglica cu care îşi legau părul biruitorii olimpici şi pe care Alexandru o arborase ca pe un însemn regal.

IMPOZITUL PENTRU SĂPUN. Legătura dintre rege şi curtezana Lamia pare să fi stârbit prestigiul lui Demetrios la Atena. Plutarh, care i-a consacrat lui Demetrios o biografie dintre cele mai bine documentate, povesteşte (*Dem.* 27, 1-2) că atenienii s-au simţit profund jigniţi când Demetrios le-a cerut să strângă 250 de talanţi într-un răstimp foarte scurt. *Când a primit banii, a poruncit să-l fie daţi Lamiei şi celorlalte iubite ale sale ca să-şi cumpere săpun.* E drept că biograful adaugă o notă de îndoială asupra acestei anecdote, scriind că *unii spun că nu cu atenienii s-a purtat el aşa, ci cu tesalienii.*

CEALALTĂ HELEPOLIS. Plutarh continuă apoi cu banchetul de la care pornisem această discuţie: *În afara acestui neplăcut impozit, Lamia a stors bani de la multe persoane din proprie iniţiativă, ca să-şi permită să-i ofere regelui acel faimos ospăţ. Cheltuielile pentru acest banchet au fost atât de neobişnuite încât Lunkaios din Samos şi-a dat osteneala să-l descrie. Din acelaşi motiv, un poet comic din acei ani, vădind şi haz, şi respect pentru adevăr, a spus că Lamia este o altă* Helepolis.

Tofu.
Un deliciu chinezesc

Ceea ce numim astăzi tofu (brânza de soia) se pare că a fost inventat de chinezi, care îl numeau „lăo dòufu". Cei care au folosit însă denumirea „tofu", adică bob fermentat, au fost japonezii, care au şi importat acest tip aparte de brânză sute de ani mai târziu. **| DE DANIELA ŞERB**

Foto: 123rf

Pentru unii, tofu este o brânză pentru că se obţine din lapte de soia, închegat cu lămâie sau oţet, şi scurs apoi, după un procedeu similar obţinerii oricărui produs de acest fel. Pentru că nu are aromă proprie şi poate absorbi ca un burete aroma/aromele altora, alţii îl consideră o bază de mâncare plină de proteine şi vitamine, o adevărată alternativă la mai puţin sănătoasa carne.

Istoria acestui preparat este impresionantă. Cu aproape 2000 de ani înainte de Hristos, chinezii cultivau aceste boabe de soia ca sursă de proteine, în condiţiile în care consumul de lapte şi carne era deficitar în Asia. Producţia chineză de soia s-a dezvoltat mai cu seamă în timpul dinastiei Han (între 206 î.Hr. şi 220 d.Hr), pentru ca, mai apoi, călugării budişti, cel mai probabil, să o aducă în Japonia, împreună cu diverse reţete de preparare.

BRÂNZA SPECIALĂ „TAU FU"

Istoricul culinar Libby O'Connel afirmă că a fost nevoie de o perioadă de timp îndelungată pentru ca tofu să ajungă în Statele Unite ale Americii. Ea spune că un marinar cu multă experienţă, care se numea Samuel Bowen şi care se stabilise lângă Savannah, Georgia, a început să cultive aceste boabe de soia pentru angajatorul său, prin 1765. Revoluţia Americană a stopat însă o eventuală răspândire. Câţiva ani mai târziu, un alt temerar american, Benjamin Franklin, cunoscut ca om de ştiinţă, diplomat, editor şi nu în ultimul rând semnatar al Constituţiei, căruia pe deasupra îi şi plăcea să facă baie în aer liber, în pielea goală, îi trimite, în 1770, prietenului său John Bertram, un botanist celebru, o scrisoare în care îi povesteşte despre această „brânză specială" făcută din boabe şi numită „Tau Fu".

Astăzi, tofu se foloseşte atât pentru prepararea supelor, cât şi a deserturilor. Un preparat cu adevărat versatil care, fiert cu diverse lichide sau condimentat într-un fel sau altul, seamănă cu ceea ce vrem noi să semene, în materie de mâncare, la alegere.

APOSTOLII EPOCII DE AUR

VIAȚA MEA »
Éric-Emmanuel Schmitt, scriitor: „M-am pierdut în deșert și am stat 30 de ore singur"
EVENIMENT »
Jale după gratii: literatura de pușcărie, în pericol
ACTUALITATE »
Hoții fără minte: și-au făcut selfie la furat
ECONOMIE »
Creditele în lei se vor ieftini la primăvară
adevărul
weekend
Cât era de rea coana Leana

Autorii serialului-eveniment Apostolii lui Stalin vă prezintă
un nou documentar marca „Weekend Adevărul"

Personajele care au influențat destinul României în perioada 1965-1989

În fiecare vineri, în

weekend adevărul